

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН
ХӨГЖЛИЙН ТӨВ

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН

ҮЗҮҮЛЭЛТ

2024

Энэхүү эмхэтгэлийн талаарх саналыг дараах хаягаар ирүүлнэ үү.

Эрүүл мэндийн хөгжлийн Төв

Шуудангийн хаяг: С.Зоригийн гудамж

Улаанбаатар-210648

Факс: 976-11-320633

Утас: 70111485

Э-шуудан: admin@hdc.gov.mn

www.hdc.gov.mn

Эрхэлсэн: Б.Нарантуяа, ЭМХТ-ийн захирал

Хянасан: Ч.Мичидмаа, ИӨСА-ны дарга

Эмхэтгэсэн: С.Даваажаргал, ИӨСА-ны ахлах мэргэжилтэн

Д.Сумъяа, ИӨСА-ны мэргэжилтэн

Г.Ган-Эрдэнэ, ИӨСА-ны мэргэжилтэн

Х.Дэлгэрмаа, ИӨСА-ны мэргэжилтэн

Ж.Ундрал, ИӨСА-ны мэргэжилтэн

Д.Уранчимэг, ИӨСА-ны мэдээллийн мэргэжилтэн

Б.Алтантулга, ЭШСҮАЗА-ны дарга

Б.Алтангэрэл, ЭШСҮАЗА-ны мэргэжилтэн

Ц.Болормаа, СА-ны ахлах мэргэжилтэн

И.Ариунаа, УХТЭ, АЗО-ны ахлах мэргэжилтэн

Б.Түмэн-Өлзий, ГССҮТ, СТСА-ны дарга

Б.Баянзул, ГССҮТ, СТСА-ны Нийгмийн эрүүл мэндийн мэргэжилтэн

Т.Ундармаа, ХСҮТ, СТСА-ны дарга

Л.Өнөрбаяр, ЦССҮТ, эдийн засагч, статистикч

Ж.Нэргүй, ЭСҮТ, Эс судлаач

ГАРЧИГ

Зүргийн жагсаалт	7
Хүснэгтийн жагсаалт	15
Товчилсон үгийн тайлбар	18
Өмнөх үг	19
БҮЛЭГ 1. ХҮН АМ	22
1.1 Хүн амын нас хүйсийн бүтэц	22
1.2 Хүн ам зүйн ачаалал	23
1.3 Хүн амын нягтрал	24
1.4 Хүн амын дундаж наслалт	25
БҮЛЭГ 2. ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН ЗОРИЛТ БА БҮХ НИЙТИЙН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ХАМРАЛТ	28
2.1 Бодлогын баримт бичгүүд	28
2.2 Тогтвортой хөгжлийн зорилтын гүйцэтгэлийн индекс	29
2.3 Эх, хүүхдийн эрүүл мэнд	31
2.3.1 Эхийн эндэгдлийн харьцаа (TX3 3.1.1)	31
2.3.2 Эмнэлгийн ажилтан эх барьсан төрөлт (TX3 3.1.2)	33
2.3.3 Өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин (TX3 3.7.2)	33
2.3.4 Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдэл (TX3 3.2.1)	35
2.3.5 Нярайн эндэгдэл (TX3 3.2.2)	38
2.4 Халдварт өвчин	40
2.4.1 ХДХВ-ийн халдварлаагүй 1000 хүнд ногдох ХДХВ-ийн шинэ тохиолдлын тоо txz 3.3.1	40
2.4.2 Сурьеэгийн өвчлөлийн тохиолдол (TX3 3.3.2)	42
2.5 Халдварт бус өвчин	44
2.5.1 30-70 насны хүн амын дундах зүрх судас, хавдар, чихрийн шижин, амьсгалын замын архаг өвчнөөр нас барах магадлал (TX3 3.4.1)	44
2.5.2 Амиа хорлож нас барсан тохиолдлын түвшин (TX3 3.4.2)	46
2.5.3 Зам тээврийн ослын шалтгаант нас баралт (TX3 3.6.1)	47
2.6 Бүх нийтийн эрүүл мэндийн хамралт	49
2.6.1 Эрүүл мэндийн зайлшгүй шаардлагатай тусlamж үйлчилгээний хамралтын хувь (TX3-ын 3.8.1)	49
2.7 Орчны эрүүл мэндтэй холбоотой тогтвортой хөгжлийн зорилтын үзүүлэлтүүд	50
2.7.1 Дотоод болон гадаад орчны агаарын бохирдлоос шалтгаалсан нас баралтын түвшин (TX3-ын 3.9.1)	51
2.8 Баталгаагүй ундын үс, эрүүл ахуйн шаардлага хангаагүй ариун цэврийн байгууламжаар нөхцөлдсөн нас баралтын түвшин (TX3-ын 3.9.2)	52
2.8.1 Эрүүл мэндийн байгууллагын үс, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн үнэлгээ	53
2.9 Санамсаргүй хордох, хорт бодист өртсөнөөс шалтгаалсан нас баралтын түвшин (TX3-ын 3.9.3)	58

БҮЛЭГ 3. ЭХ, ХҮҮХДИЙН ЭРҮҮЛ МЭНД	60
3.1 Эхийн эрүүл мэнд	60
3.1.1 Жирэмсний хяналт ба төрөхийн өмнөх үеийн эмнэлгийн тусlamж үйлчилгээ	60
3.1.2 Төрөлт, төрөх үеийн эмнэлгийн тусlamж үйлчилгээ	61
3.1.3 Жирэмсэн, төрөлт, төрсний дараах үеийн хүндрэл	64
3.1.4 Эхийн эндэгдэл	66
3.2 Хүүхдийн эрүүл мэнд	68
3.2.1 Төрөлт	68
3.2.2 Хүүхдийн өвчлөл	69
3.2.3 Нялхас болон тав хүртэлх насты хүүхдийн эндэгдэл	71
3.3 Үр хөндөлт	73
3.4 Жирэмслэхээс сэргийлэх орчин үеийн арга хэрэгсэл (ЖСАХ)	73
 БҮЛЭГ 4. ЭМНЭЛГИЙН ТУСЛАМЖ ҮЙЛЧИЛГЭЭ	76
4.1 Эрүүл мэндийн байгууллага	76
4.2 Эрүүл мэндийн байгууллагын хэвтүүлэн эмчлэх тусlamж, үйлчилгээний орны хүртээмж	77
4.3 Өрхийн эрүүл мэндийн төвийн тусlamж, үйлчилгээ	79
4.4 Сум, тосгоны эрүүл мэндийн төвийн эмнэлгийн тусlamж, үйлчилгээ	82
4.5 Нэгдсэн эмнэлэг, нийгмийн эрүүл мэндийн төвийн тусlamж, үйлчилгээ	86
4.6 Бүсийн оношилгоо эмчилгээний төвийн тусlamж, үйлчилгээ	91
4.7 Төрөлжсөн мэргэшлийн эмнэлэг, тусгай мэргэжлийн төвүүдийн тусlamж, үйлчилгээ	95
4.8 Хувийн эмнэлгийн тусlamж, үйлчилгээ	98
 БҮЛЭГ 5. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН САЛБАРЫН ХҮНИЙ НӨӨЦ	102
5.1 Эрүүл мэндийн байгууллагын нийт ажиллагчид	102
5.2 Эрүүл мэндийн ажиллагчид байршилаар	103
5.3 Эрүүл мэндийн ажиллагчдын шилжилт хөдөлгөөн	105
5.4 Их эмч, сувилагч	105
5.5 Их эмч, сувилагчийн харьцаа	109
 БҮЛЭГ 6. ХАЛДВАРТ ӨВЧИН	114
6.1 Бодлогын баримт бичиг	114
6.2 Халдварт өвчин	114
6.3 Амьсгалын замын халдварт өвчин	115
6.3.1 Салхин цэцэг	117
6.3.2 Менингококт халдвар	118
6.3.3 Сүрьеэ	118
6.3.4 Хүүхдийн сүрьеэгийн өвчлөл	119
6.4 Гэдэсний халдварт өвчин	120
6.4.1 Цусан суулга өвчин	121
6.4.2 Гепатит вирус	122

6.5 Бэлгийн замаар дамжих халдварт өвчин	122
6.5.1 Зонхилон тохиолдох бэлгийн замаар дамжих халдвар	123
6.5.2 ХДХВ/ДОХ-ын халдвар	125
6.6 Зоонозын халдварт өвчин	126
 БҮЛЭГ 7. ХАЛДВАРТ БУС ӨВЧИН	 128
7.1.Хүн амын амбулаторийн өвчлөлийн тэргүүлэх шалтгаан	128
7.1.1.Амьсгалын тогтолцооны өвчин	131
7.1.2 Хоол боловсруулах тогтолцооны өвчин	134
7.1.3 Зүрх судасны тогтолцооны өвчин	137
7.1.4 Шээс бэлгийн тогтолцооны өвчин	141
7.2 Хорт хавдар	143
7.2.1.Хорт хавдрын тэргүүлэх шалтгаан	143
7.2.2 Хүүхдийн хорт хавдар	145
7.2.3 Хорт хавдрын хяналт	145
7.3 Осол гэмтэл ба зарим гадны шалтгааны үр дагавар	147
7.3.1.Уналтын шалтгаант осол гэмтлийн шинэ тохиолдол /W00-W19/	152
7.3.2.Зам тээврийн ослын шалтгаант өвчлөл /V01-V99/	156
7.4 Хэвтэн эмчлүүлэгчдийн өвчлөлийн тэргүүлэх шалтгаан	159
7.4.1 Хэвтэн эмчлүүлэгчдийн зүрх судасны тогтолцооны шалтгаант өвчлөл	161
7.5 Мэс заслын үйл ажиллагаа	163
 БҮЛЭГ 8. ХҮН АМЫН НАС БАРАЛТ	 166
8.1 Хүн амын нас барагтын тэргүүлэх шалтгаан	166
8.2 Зүрх судасны тогтолцооны өвчний шалтгаант нас барагт	170
8.3 Тогтвортой хөгжлийн зорилтод тусгагдсан зүрх судасны өвчний шалтгаант нас барагт	173
8.4 Хорт хавдрын шалтгаант нас барагт	175
8.5 Осол гэмтэл, гадны шалтгаант нас барагт	176
8.5.1 Зам тээврийн ослын шалтгаант нас барагт	177
8.5.2 Амия хорлолт	178
8.5.3 Бусад ослын шалтгаант нас барагт	178
8.6 Хоол боловсруулах тогтолцооны өвчний шалтгаант нас барагт	179
8.7 Амьсгалын тогтолцооны өвчний шалтгаант нас барагт	180
 БҮЛЭГ 9. ЦУС СЭЛБЭЛТ СУДЛАЛЫН САЛБАРЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	 182
9.1 Цусны донор элсүүлэлт, урамшуулалт, алдаршуулалт	182
9.2 Цус, цусан бүтээгдэхүүний хангалт	184
9.3 Цус сэлбэлт судлалын салбарын лабораторийн тусламж үйлчилгээ	185
9.4 Цус, цусан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, хэрэглээ	185
9.5 Цусны салбар төвүүдийн үйл ажиллагаа	187

БҮЛЭГ 10. ЭРХТЭН, ЭД, ЭС ШИЛЖҮҮЛЭН СУУЛГАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	190
10.1 Эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаа	190
10.2 Тархины үхэлтэй донороос эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаа	192
10.3. Тархины үхэлтэй донороос эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах шаардлагатай иргэдийн хүлээх жагсаалт	193
10.4 Гадаад улсад эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаа	195
10.5 Эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах үйл ажиллагаанд оролцож буй эмнэлгийн мэргэжилтний сургалт	196
БҮЛЭГ 11. ЭМЧИЙН ҮЗЛЭГИЙН ЦАГ ЗАХИАЛГЫН “1800-0119” ДУУДЛАГЫН ТӨВИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	198
11.1 Нийт хүлээн авсан дуудлагын бүтэц	199
11.1 Эмчийн үзлэгийн цаг товлосон дуудлагын бүтэц	200
БҮЛЭГ 12. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ЭДИЙН ЗАСАГ	204
12.1 Эрүүл мэндийн зардлын үндсэн үзүүлэлтүүд	204
12.1.1 Эрүүл мэндийн нийт зардал	204
12.1.2 Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эрүүл мэндийн зардлын эзлэх хувь	205
12.1.3 Нэг хүнд ногдох эрүүл мэндийн зардал	206
12.1.4 Эрүүл мэндийн зардалд хувийн төлбөрийн эзлэх хувь	207
12.2 Эрүүл мэндийн зардлын ангилал	208
12.2.1 Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг санхүүжүүлэх орлогын эх үүсвэр	208
12.2.2 Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг санхүүжүүлэх орлогын ангилал	209
12.2.3 Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний санхүүжилтийн ангилал	210
12.2.4 Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллагын төрлөөр	211
12.2.5 Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний ангиллаар	211
12.2.6 Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллагын хөрөнгийн зардлын ангилал	212
12.2.7 Эрүүл мэндийн зардал газар зүйн байршилаар	213
БҮЛЭГ 13. ЭМГЭГ СУДЛАЛЫН ТУСЛАМЖ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ҮЗҮҮЛЭЛТ	216
13.1 Амьд сорьцын шинжилгээний үзүүлэлт	216
13.1.1 Амьд сорьцын шинжилгээгээр хорт хавдар оношлогдсон тохиолдол	217
13.1.2 Амьд сорьцын шинжилгээгээр хоргүй хавдар оношлогдсон тохиолдол	217
13.2 Эсийн эмгэг судлалын шинжилгээний үзүүлэлт	217
13.3 Эмгэг судлалын задлан шинжилгээний үзүүлэлт	219
13.4 Үндсэн оношийн зөрүү	219
БҮЛЭГ 14. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД, СҮУЛИЙН 10 ЖИЛЭЭР	221
БҮЛЭГ 15. СУМЫН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД	233
БҮЛЭГ 16. ХАВСРАЛТ ХҮСНЭГТҮҮД	240

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1.1.	Хүн амын тоо, жилийн дундаж өсөлтийн хувь, сонгосон онуудаар	22
Зураг 1.2.	Хүн амын нас хүйсийн суварга, 2000, 2024 он	23
Зураг 1.3.	Хүн амын насны бүтэц, сонгосон оноор	23
Зураг 1.4.	Хүн ам зүйн ачаалал, сонгосон оноор	24
Зураг 1.5.	Хүн амын нягтрал, аймаг, нийслэлээр, 2024 он	24
Зураг 1.6.	Хүн амын дундаж наслалт, 2015-2024 он	26
Зураг 2.1.	Тогтвортой хөгжлийн зорилтын хэрэгжилтийн индекс, 2024 он	29
Зураг 2.2.	Төрөлтөөс тооцсон хүн амын дундаж наслалт, дэлхийн дундаж, бүс нутгийн дундажтай харьцуулахад, 2021 он	31
Зураг 2.3.	Дундаж наслалт, хүйсээр, сонгосон онуудаар	31
Зураг 2.4.	Эхийн эндэгдлийн харьцаа, 100 000 амьд төрөлтөд (TX3 3.1.1)	32
Зураг 2.5.	Эхийн эндэгдэл, 100 000 амьд төрөлтөд, ДЭМБ-ын тооцооллоор, 2020 он	32
Зураг 2.6.	Эхийн эндэгдлийн түвшин, 100 000 амьд төрөлтөд, сонгосон онуудаар	32
Зураг 2.7.	TX3: 3.1.2 Эрүүл мэндийн мэргэжлийн ажилтан эх барьсан төрөлтийн хувь	33
Зураг 2.8.	8 Өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин, 15-19 насны 1000 охидод	33
Зураг 2.9.	TX3 3.7.2 Өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин, дэлхийн болон бүсийн дундажтай харьцуулахад	34
Зураг 2.10.	Өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин, 15-19 насны 1000 охидод, 2015-2024 он	34
Зураг 2.11.	Өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин, аймгаар, 2024 он	35
Зураг 2.12.	Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин, дэлхийн болон бүсийн дундажтай харьцуулахад	35
Зураг 2.13.	Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин, дэлхийн болон бүсийн дундажтай харьцуулахад, 1000 амьд төрөлтөд (TX3: 3.2.1)	36
Зураг 2.14.	Нялхсын эндэгдэл, 1000 амьд төрөлтөд, хүйсээр, 2015-2024 он	37
Зураг 2.15.	Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдэл, 1000 амьд төрөлтөд, хүйсээр, 2015-2024 он	37
Зураг 2.16.	Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин, 1000 амьд төрөлтөд, сүүлийн 10 жилийн дундаж, аймгаар	38
Зураг 2.17.	Нярайн эндэгдлийн түвшин, 1000 амьд төрөлтөд	38
Зураг 2.18.	TX3: 3.2.2 Нярайн эндэгдлийн түвшин, дэлхийн болон бүсийн дундажтай харьцуулахад	39
Зураг 2.19.	Нярайн эндэгдлийн түвшин, 1000 амьд төрөлтөд, сүүлийн 10 жилийн дундаж, аймгаар	40
Зураг 2.20.	TX3 3.3.1 ХДХВ-ийн халдвараагүй 1000 хүнд ногдох ХДХВ-ийн шинэ тохиолдлын тоо	41
Зураг 2.21.	ХДХВ-ийн шинэ тохиолдол, нас баралтын тоо, бүртгэгдсэн оноор	41
Зураг 2.22.	Бүртгэгдсэн ХДХВ-ийн шинэ тохиолдол, хүйс, насны бүлгээр	
Зураг 2.23.	TX3 3.3.2 Сүрьеэ өвчний тохиолдлын түвшин /100 000 хүнд/	42
Зураг 2.24.	Сүрьеэ өвчний тохиолдлын түвшин, 100 000 хүнд, 2015-2024 он	43
Зураг 2.25.	Сүрьеэ өвчний тохиолдлын түвшин, 100 000 хүнд, сүүлийн 10 жилийн дунджаар	44

Зураг 2.26.	TX3 3.4.1 30-70 насны хүн амын дундах зүрх судас, хавдар, чихрийн шижин, амьсгалын замын архаг өвчнөөр нас барах магадлал, 2021 он	44
Зураг 2.27.	30-70 насны хүн амын дундах зүрх судас, хавдар, чихрийн шижин, амьсгалын замын архаг өвчин, тухайн насны 10 000 хүнд, 2015-2024 он	45
Зураг 2.28.	Амиа хорлож нас барсан тохиолдлын түвшин (100 000 хүнд ногдох амиа хорлосон хүний тоо)	46
Зураг 2.29.	TX3 3.4.2 Амиа хорлож нас барсан тохиолдлын түвшин (100 000 хүнд ногдох амиа хорлосон хүний тоо)	47
Зураг 2.30.	TX3 3.4.2 Амиа хорлож нас барсан тохиолдлын түвшин (100,000 хүнд ногдох амиа хорлосон хүний тоо), 2015-2024 он	47
Зураг 2.31.	TX3 3.6.1 Зам тээврийн ослын шалтгаант нас баралтын түвшин (100 000 хүнд ногдох зам тээврийн ослоор нас барсан хүний тоо)	48
Зураг 2.32.	Зам тээврийн ослын шалтгаант нас баралтын түвшин, 100 000 хүнд, хүйсээр, 2015-2024 он	48
Зураг 2.33.	TX3 3.8.1 Эрүүл мэндийн зайлшгүй шаардлагатай тусlamж үйлчилгээний хамралтын хувь	49
Зураг 2.34.	TX3 3.9.1 Дотоод болон гадаад орчны агаарын бохирдоос шалтгаалсан нас баралтын түвшин	50
Зураг 2.35.	Баталгаагүй ундны ус, эрүүл ахуйн шаардлага хангаагүй ариун цэврийн байгууламжаар нөхцөлдсөн нас баралтын түвшин, 100 000 хүнд, ДЭМБ-ын тооцооллоор	52
Зураг 2.36.	Баталгаагүй ундны ус, эрүүл ахуйн шаардлага хангаагүй ариун цэврийн байгууламжаар нөхцөлдсөн нас баралтын түвшин, 100 000 хүнд	53
Зураг 2.37.	Монгол болон Зүүн өмнөд Азийн зарим орнуудын эрүүл мэндийн байгууллагын ус, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн үйлчилгээний түвшин	57
Зураг 2.38.	Санамсаргүй хордох, хордлогын шалтгаант нас баралтын түвшин, 100 000 хүнд харьцуулахад	58
Зураг 2.39.	Санамсаргүй хордох, хорт бодисын шалтгаант нас баралтын түвшин, 100 000 хүнд	58
Зураг 3.1.	Цус багадалттай жирэмсэн эхчүүдийн эзлэх хувь, 2024 он	60
Зураг 3.2.	Жирэмсний хугацаанд 6 ба түүнээс дээш удаа хяналтад хамрагдсан эмэгтэйчүүдийн хувь, аймгаар, 2024 он	
Зураг 3.3.	1000 хүнд ногдох төрөлтийн түвшин, аймгаар, 2024 он	62
Зураг 3.4.	Мэс заслын аргаар төрсөн эхийн хувь, аймгаар, 2024 он	62
Зураг 3.5.	Мэс заслын аргаар төрүүлсэн хувь, бүсээр, 2024 он	63
Зураг 3.6.	Улаанбаатар хотод орон нутгаас ирж амаржсан эхчүүд, бодит тоо, 2024 он	63
Зураг 3.7.	Насны бүлэг дэх төрөлтийн коэффициент, 2024 он	64
Зураг 3.8.	Төрөлт, эмнэлгийн байгууллагын төрлөөр, 2024 он	64
Зураг 3.9.	Жирэмсэн, төрөх, төрсний дараах үеийн хүндрэл, байршилаар, хувь, 2024 он	64
Зураг 3.10.	Жирэмсний хүндрэлд манас таталт ба манас таталтын урьдлын эзлэх хувь, аймгаар 2024 он	65
Зураг 3.11.	Төрөх үеийн хүндрэлд төрөх хүчний сурвалын эзлэх хувь, аймгаар, 2024 он	65
Зураг 3.12.	Төрсний дараах хүндрэлд цус алдалтын эзлэх хувь, аймгаар, 2024 он	66
Зураг 3.13.	Эхийн эндэгдэл, 100 000 амьд төрөлтөд, аймгаар, 2024 он	67
Зураг 3.14.	Эхийн эндэгдэл бүсээр, 100 000 амьд төрөлтөд, 2024 он	67

Зураг 3.15. Амьгүй төрөлтийн түвшин 1000 нийт төрөлтөд, аймгаар, 2024 он	68
Зураг 3.16. Нярай хүүхдийн өвчлөл амьд төрсөн хүүхдэд эзлэх хувиар, аймгаар, 2024 он	69
Зураг 3.17. Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдэл, 1000 амьд төрөлтөд, 2024 он	72
 Зураг 4.1. Хэвтүүлэн эмчлэх тусlamж үйлчилгээний орны тоо, 10 000 хүнд, 2015-2024 он	
Зураг 4.2. Хэвтүүлэн эмчлэх тусlamж үйлчилгээний ор ашиглалтын хувь, аймгаар, 2024 он	77
Зураг 4.3. Хэвтүүлэн эмчлэх тусlamж, үйлчилгээний ор ашиглалтын хувь, тасгаар, 2024 он	79
Зураг 4.4. Хэвтэн эмчлүүлэгчдийн дундаж ор хоног, аймгаар, 2024 он	79
Зураг 4.5. Өрхийн эрүүл мэндийн төвийн тоо, 2015-2024 он	80
Зураг 4.6. Өрхийн эрүүл мэндийн төвийн их эмчийн тоо, 2015-2024 он	80
Зураг 4.7. Өрхийн эрүүл мэндийн төвийн сувилагчийн тоо, 2015-2024 он	80
Зураг 4.8. Өрхийн хүн амын эрүүл мэндийн байдал, 2024 он	81
Зураг 4.9. Нэг өрхийн эмчид ногдох үзлэг, нэг иргэний үзүүлсэн тоо, 2015-2024 он	81
Зураг 4.10. Өрхийн эрүүл мэндийн төвд хийгдсэн эмчийн үзлэгийн тоо /мян. үзлэг/	81
Зураг 4.11. Жирэмсний эрт үеийн хяналтын хувь, 2015-2024 он	82
Зураг 4.12. Хүн амын эрүүл мэндийн байдал, 2024 он	83
Зураг 4.13. Сумын эрүүл мэндийн төвийн эмч, сувилагчийн тоо, 2015-2024 он	83
Зураг 4.14. Стационарын тусlamж үйлчилгээний үзүүлэлт, 2015-2024 он	84
Зураг 4.15. Сум, тосгоны эрүүл мэндийн төвийн эмнэлгийн ор ашиглалтын үзүүлэлт, тасгаар, 2024 он	84
Зураг 4.16. Жирэмсний эрт үеийн хяналтын хувь, 2015-2024 он	85
Зураг 4.17. Сумын эрүүл мэндийн төвийн эмчийн үзлэг, 2015-2024 он	85
Зураг 4.18. Эх, хүүхдийн эндэгдлийн түвшин, 2015-2024 он	85
Зураг 4.19. Аймаг, дүүргийн нэгдсэн эмнэлгийн их эмчийн тоо, 2015-2024 он	86
Зураг 4.20. Аймаг, дүүргийн нэгдсэн эмнэлгийн сувилагчийн тоо, 2015-2024 он	87
Зураг 4.21. Амбулаториор үйлчлүүлсэн хүний тоо, 2015-2024 он	87
Зураг 4.22. Урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн хувь, 2015-2024 он	88
Зураг 4.23. Эх, хүүхдийн эндэгдлийн түвшин, 2015-2024 он	88
Зураг 4.24. Аймгийн нэгдсэн эмнэлгийн стационарын тусlamж үйлчилгээний үзүүлэлт, 2015-2024 он	88
Зураг 4.25. Аймгийн нэгдсэн эмнэлгийн ор ашиглалтын үзүүлэлт, тасгаар, 2024 он	89
Зураг 4.26. Дүүргийн нэгдсэн эмнэлгийн ор ашиглалтын хувь, тасгаар, 2024 он	89
Зураг 4.27. Дүүргийн нэгдсэн эмнэлгийн стационарын тусlamж үйлчилгээний үзүүлэлт, 2015-2024 он	89
Зураг 4.28. Хоног болоогүй нас барагтын хувь, 2015-2024 он	90
Зураг 4.29. Аймгийн нэгдсэн эмнэлгийн хоног болоогүй нас барагт, шалтгаан, хувиар, 2024 он	90
Зураг 4.30. Дүүргийн нэгдсэн эмнэлгийн хоног болоогүй нас барагт, шалтгаан, хувиар, 2024 он	91
Зураг 4.31. БОЭТ-ийн хүний нөөцийн үзүүлэлт, 2015-2024 он	91
Зураг 4.32. БОЭТ-ийн их эмч мэргэшлийн төрөл, хувиар, 2024 он	92

Зураг 4.33. БОЭТ-ийн сувилагч мэргэшлийн төрөл, хувь, 2024 он	93
Зураг 4.34. БОЭТ-ийн стационарын тусламж үйлчилгээний үзүүлэлт, 2015-2024 он	93
Зураг 4.35. БОЭТ-д хэвтэн эмчлүүлэгчдийн хувь, дундаж ор хоног, тасгаар, 2024 он	94
Зураг 4.36. БОЭТ-ийн хоног болоогүй нас баралтын хувь, 2015-2024 он	94
Зураг 4.37. Амбулаториор үйлчлүүлэгчдийн тоо, мянган хүн, 2015-2024 он	95
Зураг 4.38. Эх, хүүхдийн эндэгдлийн түвшин, 2015-2024 он	95
Зураг 4.39. Тусгай мэргэжлийн Төв, төрөлжсөн мэргэшлийн эмнэлгүүдийн их эмч, сувилагчийн тоо, 2015-2024 он	96
Зураг 4.40. Хэвтэн эмчлүүлэгчийн тоо, (мянга), хөдөө орон нутгаас ирж эмчлүүлэгчдийн эзлэх хувь, 2015-2024 он	96
Зураг 4.41. Төрөлжсөн мэргэшлийн эмнэлэг, тусгай мэргэжлийн Төвүүдийн дундаж ор хоног, 2015-2024 он	97
Зураг 4.42. Хоног болоогүй нас баралтын хувь, 2015-2024 он	97
Зураг 4.43. Амбулаторид үйлчлүүлэгчдийн тоо, мянган хүнээр 2015-2024 он	98
Зураг 4.44. Хувийн хэвшлийн эмнэлгийн тоо, 2015-2024 он	99
Зураг 4.45. Хувийн хэвшлийн эмнэлгийн хэвтүүлэн эмчлэх орны тоо, 2015-2024 он	99
Зураг 4.46. Хувийн эмнэлэгт хэвтэн эмчлүүлэгчдийн тоо, мянган хүн, 2015-2024 он	99
Зураг 4.47. Амбулаториор үйлчлүүлэгдийн тоо, мянган хүн, 2015-2024 он	100
Зураг 5.1. Эрүүл мэндийн ажиллагчид, 10 000 хүнд ногдох, 2015-2024 он	102
Зураг 5.2. Эрүүл мэндийн ажиллагчид, насын бүлгээр, хүйсээр, 2024 он	102
Зураг 5.3. Эрүүл мэндийн ажиллагчид, насын бүлэгт эзлэх хувь, мэргэжлийн төрлөөр, 2024 он	103
Зураг 5.4. Эрүүл мэндийн ажиллагчид, 10 000 хүнд, бүсээр, 2024 он	103
Зураг 5.5. Эрүүл мэндийн ажиллагчид, 10 000 хүнд, аймгаар, 2024 он	104
Зураг 5.6. Эрүүл мэндийн ажиллагчид, эмнэлгийн төрлөөр, 2024 он	105
Зураг 5.7. Их эмч, насын бүлэгт эзлэх хувь, хүйсээр, 2024 он	106
Зураг 5.8. 10 000 хүнд ногдох их эмч, сувилагчийн тоо, 2015-2024 он	106
Зураг 5.9. 10 000 хүнд ногдох их эмч, мэргэшлийн төрлөөр, сонгосон онуудаар	107
Зураг 5.10. 10 000 хүнд ногдох их эмч, мэргэшлийн төрлөөр, сонгосон онуудар	107
Зураг 5.11. 10 000 хүнд ногдох их эмч, мэргэшлийн төрлөөр, 2024 он	107
Зураг 5.12. 10 000 хүнд ногдох их эмч, бүс нутгаар, 2017-2024 он	108
Зураг 5.13. 10 000 хүнд ногдох сувилагч, бүс нутгаар, 2017-2024 он	108
Зураг 5.14. Эмч, сувилагчийн харьцаа, Ази-Номхон далайн бүсийн орнуудаар харьцуулснаар	109
Зураг 5.15. Эмч, сувилагчийн харьцаа, бүс нутгаар, 2024 он	109
Зураг 6.1 Халдварт өвчний бүтэц (хувиар), төрлөөр, 2024 он	114
Зураг 6.2. Халдварт өвчин, 10 000 хүнд, төрлөөр, 2015-2024 он	115
Зураг 6.3. Амьсгалын замын халдварт өвчин (10 000 хүнд), 2015-2024 он	115
Зураг 6.4. Амьсгалын замын халдварт өвчний бүтэц (хувиар), 2024 он	116
Зураг 6.5. Амьсгалын замын халдварт өвчин, 10 000 хүнд, бүсээр, 2019-2024 он	116
Зураг 6.6. Салхинцэцэг өвчин (бодит тоо, 10 000 хүнд), 2015-2024 он	117
Зураг 6.7. Салхинцэцэг өвчин бүртгэгдсэн, сараар (бодит тоо), 2024 он	117
Зураг 6.8. Менингококт халдварын түвшин (10 000 хүнд), 2015-2024 он	118

Зураг 6.9. Сүрьеэ өвчний түвшин (бодит тоо, 10 000 хүнд), 2015-2024 он	118
Зураг 6.10. Сүрьеэгийн өвчний түвшин (10 000 хүнд), бүсээр, 2015-2024 он	119
Зураг 6.11. Нийт сүрьеэ (бодит тоо), Хүүхдийн сүрьеэгийн бүртгэгдсэн тохиолдол (бодит тоо, хувиар), 2015-2024 он	119
Зураг 6.12. Гэдэсний халдварт өвчний тохиолдол, 10 000 хүнд), 2015-2024 он	120
Зураг 6.13. Гэдэсний халдварт өвчин (10 000 хүнд), бүсээр, 2015-2024 он	120
Зураг 6.14. Цусан суулга халдвартын тохиолдол, 10 000 хүнд, 2015-2024 он	121
Зураг 6.15. Цусан суулга халдвартын тохиолдол (бодит тоо), сараар, 2024 он	121
Зураг 6.16. Гепатит вирусийн бүртгэгдсэн тохиолдол, төрлөөр, 2015-2024 он	122
Зураг 6.17. Гепатит вирусийн бүтэц (хувиар), 2024 он	122
Зураг 6.18. Бэлгийн замаар дамжих халдвартын тохиолдол (10 000 хүнд), 2015-2024 он	123
Зураг 6.19. Бэлгийн замаар дамжих халдварт (10 000 хүнд), төрлөөр, 2015-2024 он	123
Зураг 6.20. Бэлгийн замаар дамжих халдварт (10 000 хүнд), бүсээр, 2015-2024 он	124
Зураг 6.21. Нийт халдварт өвчинд бэлгийн замын халдварт өвчний эзлэх хувь, 2015-2024 он	124
Зураг 6.22. Бэлгийн замын халдварт өвчин (хувиар), төрлөөр, 2015-2024 он	125
Зураг 6.23. ХДХВ/ДОХ-ын халдвартын тохиолдол (бодит тоо, 100 000 хүнд), 2015-2024 он	125
Зураг 6.24. Зоонозын халдварт өвчний тохиолдол, 10 000 хүнд, 2015-2024 он	126
Зураг 6.25. Зоонозын халдварт өвчний бүтэц (хувиар), 2024 он	126
 Зураг 7.1. Хүн амын өвчлөлийн тохиолдол, 1000 хүнд	128
Зураг 7.2. Амбулаторид бүртгэгдсэн хүн амын нийт өвчлөл, 10 000 хүнд, хүйсээр, 2015-2024 он	128
Зураг 7.3. Амбулаторийн өвчлөлийн тэргүүлэх 5 шалтгаан, 10 000 хүнд, 2015-2024 он	129
Зураг 7.4. Амьсгалын тогтолцооны өвчлөл, 10 000 хүнд, байршилаар, 2014-2024 он	131
Зураг 7.5. Амьсгалын тогтолцооны өвчлөл, 10 000 хүнд, хүйсээр, 2015-2024 он	132
Зураг 7.6. Амьсгалын тогтолцооны өвчлөл, бүсээр, 10 000 хүнд ногдох, 2015, 2024 он	132
Зураг 7.7. Амьсгалын тогтолцооны өвчлөл, насын бүлгээр, 10 000 хүнд ногдох, 2015, 2024 он	133
Зураг 7.8. Амьсгалын тогтолцооны өвчлөл, 10 000 хүнд, 2015-2024 он	134
Зураг 7.9. Хоол боловсруулах тогтолцооны өвчлөл, 10 000 хүнд, байршилаар, 2015-2024 он	134
Зураг 7.10. Хоол боловсруулах тогтолцооны өвчлөл, 10 000 хүнд, хүйсээр, 2015-2024 он	135
Зураг 7.11. Хоол боловсруулах тогтолцооны өвчлөл, бүсээр, 10 000 хүнд, 2015, 2024 он	135
Зураг 7.12. Хоол боловсруулах тогтолцооны өвчлөл, насын бүлгээр, 10 000 хүнд ногдох, 2015, 2024 он	136
Зураг 7.13. Зүрх, судасны тогтолцооны өвчлөлийн түвшин, 10 000 хүнд, хүйсээр, 2015-2024 он	137
Зураг 7.14. Зүрх судасны тогтолцооны өвчлөл, 10 000 хүнд, байршилаар, 2015-2025 он	137
Зураг 7.15. Зүрх судасны тогтолцооны өвчлөлийн бүтэц, 2024 он	138
Зураг 7.16. Зүрх судасны тогтолцооны өвчлөл, насын ангилалд эзлэх хувь, 2024 он	139
Зураг 7.17. Зүрх судасны өвчлөл, 10 000 хүнд ногдохоор, бүсээр, 2015, 2024 он	139

Зураг 7.18.	Зүрх судасны тогтолцооны өвчлөл, насны бүлгээр, 10000 хүнд ногдох, 2015, 2024 он	139
Зураг 7.19.	Цусны даралт ихсэх өвчин, 10 000 хүнд, 2015 -2024 он	140
Зураг 7.20.	Шээс бэлгийн тогтолцооны өвчлөлийн түвшин, 10 000 хүнд, хүйсээр, 2015-2024 он	141
Зураг 7.21.	Шээс бэлгийн тогтолцооны өвчлөл, бүсээр, 10 000 хүнд ногдох, 2015, 2024 он	141
Зураг 7.22.	Шээс бэлгийн тогтолцооны өвчлөл, насны бүлгээр, 10 000 хүнд ногдох, 2015, 2024 он	142
Зураг 7.23.	Хорт хавдрын өвчлөлийн бүтэц, 2024 он	144
Зураг 7.24.	Зонхилох эхний 10 байрлалын хорт хавдар, өвчлөлийн түвшин, хүйсээр, 100 000 хүнд, 2024 он	144
Зураг 7.25.	Хүүхдийн хорт хавдрын бүтэц, хувиар, 0-19 нас	145
Зураг 7.26.	Хорт хавдрын хяналт, 2024 он	146
Зураг 7.27.	Хорт хавдрын хяналт, амьдарч буй хугацаагаар, 2024 он	146
Зураг 7.28.	Хорт хавдрын хяналтад байгаа хүмүүсийн 5-аас дээш жил амьдарч байгаа хувь, зонхилох байрлалаар	146
Зураг 7.29.	Осол гэмтлийн шинэ тохиолдол, 10 000 хүнд, 2020-2024 он	147
Зураг 7.30.	Осол гэмтлийн шалтгаант өвчлөл, хүйсээр, 2024 он	147
Зураг 7.31.	Осол гэмтлийн шалтгаант өвчлөл, насны бүлэг, хүйсээр, 2024 он	147
Зураг 7.32.	Осол гэмтлийн шалтгаант өвчлөл, насны бүлгээр, 10 000 хүнд, 2024 он	148
Зураг 7.33.	Осол гэмтлийн шалтгаан, хүйсээр, 2024 он	149
Зураг 7.34.	Осол гэмтлийн шалтгаан өвчлөл бүртгэгдсэн улирал, сараар, хувиар 2024 он	150
Зураг 7.35.	Осол гэмтлийн шалтгаант өвчлөл, бүртгэгдсэн харьяллаар	150
Зураг 7.36.	Осол гэмтлийн тохиолдлын түвшин, аймгаар, 2024 он	151
Зураг 7.37.	Осол гарах үеийн байршил, 2024 он	152
Зураг 7.38.	Эмнэлгийн тусlamж хэрхэн ирж авсан байдал, 2024 он	152
Зураг 7.39.	Уналтын шалтгаант шинэ тохиолдол, 10 000 хүнд	153
Зураг 7.40.	Уналтын шалтгаант осол гэмтэл, хүйсээр, 2024 он	153
Зураг 7.41.	Уналтын шалтгаант шинэ тохиолдол, насны бүлгээр, 2024 он	153
Зураг 7.42.	Уналтын шалтгаан, хувиар, 2024 он	154
Зураг 7.43.	Уналтын шалтгаант шинэ тохиолдол, харьяллаар, 2024 он	155
Зураг 7.44.	Осол гарах үеийн байршил, хувиар, 2024 он	156
Зураг 7.45.	Зам тээврийн ослын шалтгаант өвчлөл, тохиолдын түвшин, 2024 он	156
Зураг 7.46.	Зам тээврийн ослын шалтгаант тохиолдол хүйсээр, 2024 он	156
Зураг 7.47.	Зам тээврийн ослын шинэ тохиолдол, тохиолдлын түвшин насны бүлгээр, 2024 он	157
Зураг 7.48.	Суудлын бүс хэрэглэсэн байдал, тээврийн хэрэгслийн төрөл, хувиар, 2024 он	157
Зураг 7.49.	Хамгаалах малгай хэрэглэсэн байдал, тээврийн хэрэгслийн төрөл, хувиар, 2024 он	157
Зураг 7.50.	Согтууруулах ундаа хэрэглэсэн байдал, хувиар, 2024 он	157
Зураг 7.51.	Зам тээврийн ослын шинэ тохиолдол бүртгэгдсэн улирал, хувиар, 2024 он	158
Зураг 7.52.	Зам тээврийн ослын шинэ тохиолдлын бзртгэгдсэн сар, хувиар, 2024 он	158
Зураг 7.53.	Зам тээврийн осолд өртсөн шалтгаан бүртгэгдсэн гариг, хувиар 2024 он	158

Зураг 7.54. Замын тээврийн ослын шалтгаант өвчлөл харьяллаар	159
Зураг 7.55. Зүрх, судасны тогтолцооны өвчлөлийн түвшин, 10 000 хүнд, эзлэх хувь, 2015-2024 он	162
Зураг 7.56. Хэвтэн эмчлүүлэгчдийн дунд бүртгэгдсэн зүрх судасны тогтолцооны өвчлөлийн бүтэц, 2024 он	162
Зураг 7.57. Хэвтэн эмчлүүлэгчдийн дунд бүртгэгдсэн тархинд цус харвалт (цус алдалттай, I60-I62), 10 000 хүнд, 2015-2024 он	163
Зураг 8.1. Нас баралтын ерөнхий коэффициент, хүйсээр, 2015-2024 он	166
Зураг 8.2. Насны бүлэг дэх нас баралтын коэффициент, хүйсээр, 2024 он	166
Зураг 8.3 Нас баралтын түвшний хүйсийн харьцаа, насны бүлгээр, 2024 он	167
Зураг 8.4. Насны бүлэг дэх нас баралтын хувь, хүйсээр, 2024 он	167
Зураг 8.5 Нийт нас баралтын түвшин, 1000 хүнд, аймгаар, 2024 он	168
Зураг 8.6. Хүн амын нас баралтын тэргүүлэх шалтгаан, 10 000 хүнд, 2015-2024 он	168
Зураг 8.7. Эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн нас баралтын хувь, насны бүлгээр, 2024 он	169
Зураг 8.8. Зүрх судасны тогтолцооны өвчний шалтгаант нас баралтын түвшин, нийт нас баралтад эзлэх хувь, 10 000 хүнд, хүйсээр, 2015-2024 он	170
Зураг 8.9. Зүрх судасны тогтолцооны өвчний шалтгаант нас баралт, 10 000 хүнд, бүсээр, 2024 он	170
Зураг 8.10. Зүрх судасны тогтолцооны өвчний шалтгаант нас баралт, 10 000 хүнд, аймгаар, 2024 он	171
Зураг 8.11. Зүрх судасны тогтолцооны өвчний шалтгаант нас баралт, насны ангиллаар, хувь, 2024 он	171
Зураг 8.12. Зүрхний шигдээсээр нас баралтын түвшин, 10 000 хүнд, хүйсээр, 2015-2024 он	172
Зураг 8.13. Сэргийлж болох зүрх судасны тогтолцооны өвчний шалтгаант нас баралт, насны ангиллаар, хувь, 2024 он	172
Зураг 8.14. 30-70 насны хүн амын дундах зүрх судасны өвчин, тухайн насны 10 000 хүнд, 2015-2024 он	174
Зураг 8.15. Зүрхний ишеми өвчний шалтгаант нас баралтын түвшин, 25 ба түүнээс дээш нас, тухайн насны 100 000 хүнд, 2015-2024 он	174
Зураг 8.16. Тархинд цус харвалтын шалтгаант нас баралтын түвшин, 25 ба түүнээс дээш нас, тухайн насны 100 000 хүнд, 2015-2024 он	174
Зураг 8.17. Хорт хавдрын шалтгаант нас баралтын түвшин, 10 000 хүнд, хүйсээр, 2015-2024 он	175
Зураг 8.18. Элэгний хорт хавдрын шалтгаант нас баралт, 10 000 хүнд, хүйсээр, 2015-2024	175
Зураг 8.19. Осол гэмтэл, гадны шалтгаант нас баралт, 10 000 хүнд, 2015-2024 он	176
Зураг 8.20. Зам тээврийн ослын шалтгаант нас баралт, 10 000 хүнд, 2015-2024 он	177
Зураг 8.21. Зам тээврийн ослын шалтгаант нас баралт, насны ангиллаар, 2024 он	177
Зураг 8.22. Зам тээврийн ослын шалтгаант нас баралт, шалтгаанаар, хувь, 2015-2024 он	178
Зураг 8.23. Амиа хорлож нас барсан тохиолдол, 10 000 хүнд, хүйсээр, 2015-2024 он	178
Зураг 8.24. Архи, спиртэд санамсаргүй хордож нас барсан тохиолдол, 10 000 хүнд, хүйсээр, 2015-2024 он	179
Зураг 8.25. Нас баралтын бусад ослын шалтгаан, хувиар, 2024 он	179
Зураг 8.26. Хоол боловсруулах өвчний шалтгаант нас баралт, хувь, 2015-2024 он	179
Зураг 8.27. Хоол боловсруулах тогтолцооны шалтгаант нас баралт, 10 000 хүнд, хүйсээр, 2015-2024 он	180

Зураг 8.28. Элэгний циррозын шалтгаант нас баралт, эзлэх хувь, хүйсээр, 2015-2024 он	180
Зураг 8.29. Амьсгалын тогтолцооны өвчний шалтгаант нас баралт, 10 000 хүнд, 2015-2024 он	180
Зураг 9.1. Цусны салбар төвийн байршил	182
Зураг 9.2. Цус сэлбэлт судлалын салбарын цус цуглувалт 2014-2024, 2030 он хүртэлх төлөв	184
Зураг 9.3. Цусны донорын төрөл, 2014-2024	184
Зураг 9.4. Цусны донорын төрөл, 2014-2024	185
Зураг 9.5. ЦСДХ илрүүлэх шинжилгээгээр хасагдалт 2014-2024	185
Зураг 9.6. Цус сэлбэлт судлалын салбарын ЦЦБ-ий үйлдвэрлэл 2014-2024, 2030 он хүртэлх төлөв	186
Зураг 9.7. Цус сэлбэлт судлалын салбарын ЦЦБ-ий хэрэглээ 2014-2024, 2030 он хүртэлх төлөв /нэгжээр/	186
Зураг 9.8. ЦСТ-үүдийн бүтэц, зохион байгуулалт	187
Зураг 9.9. ЦСТ-үүдийн нийт цус цуглувалт, 2014-2024	188
Зураг 9.10. ЦСТ-үүдийн нийт цус, цусан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, 2014-2024	188
Зураг 10.1. Монгол улсын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж буй Тархины үхэл тодорхойлох баг	192
Зураг 10.2. Нийт тархины үхэлтэй донор илрүүлэх үйл ажиллагаа явуулж буй Тархины үхэл тодорхойлох багийн тоо, 2018-2024 он	192
Зураг 10.3. Амьд болон тархины үхэлтэй донороос хийгдсэн эрхтэн шилжүүлэн суулгах мэс заслын тоо, 2006-2024 он	193
Зураг 10.4. Эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах мэс заслын хүлээх жагсаалтад байгаа хүний тоо, 2024 он	194
Зураг 10.5. Элэг шилжүүлэн суулгах мэс заслын хүлээх жагсаалтад байгаа хүний тоо, 2024 он, хувиар	194
Зураг 10.6. Гадаадад эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах эмчилгээнд орохоор бүртгэн, тодорхойлолт авсан иргэдийн тоо, 2019-2024 он	195
Зураг 10.7. Гадаадад эрхтэн шилжүүлэн суулгах эмчилгээнд явсан иргэдийн тоо, 2019-2024 он	195
Зураг 11.1. Дуудлагын чанарын үзүүлэлт, 2024 он	199
Зураг 11.2. Дуудлагын бүтцээр, 2020-2024 он	199
Зураг 11.3. Нийт үйлчилсэн дуудлага, 2020-2024 он	200
Зураг 11.4. Эмчийн үзлэгийн цаг товлох дуудлагын бүтэц, 2020-2024 он	201
Зураг 11.5. Эмчийн үзлэгийн цаг товлох дуудлага, төрөлжсөн мэргэшлийн эмнэлэг, тусгай мэргэжлийн Төв тус бүрээр, 2020-2024 он	201
Зураг 11.6. Эмчийн үзлэгийн цаг товлол, Дүүргийн эрүүл мэндийн төвүүдээр, 2020-2024 он	201
Зураг 11.7. Эмчийн үзлэгийн цаг товлох дуудлага, аймгаар 2021-2024 он	202
Зураг 12.1. Эрүүл мэндийн нийт зардал (тэрбум төгрөг)	204
Зураг 12.2. Эрүүл мэндийн нийт зардлын бүтэц хувиар	205

Зураг 12.3. Эрүүл мэндийн зардал, Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эрүүл мэндийн зардлын эзлэх хувь	205
Зураг 12.4. Нэг хүнд ногдох дотоодын нийт бүтээгдэхүүн ба эрүүл мэндийн зардал, оны үнээр	206
Зураг 12.5. Нэг хүнд ногдох эрүүл мэндийн зардалд хувийн төлбөрийн эзлэх хувь	207
Зураг 12.6. Эрүүл мэндийн зардалд орлогын эх үүсвэрийн эзлэх хувь	208
Зураг 12.7. Эрүүл мэндийн тусlamж үйлчилгээг санхүүжүүлэх орлогын ангилал (хувиар)	209
Зураг 12.8. Эрүүл мэндийн тусlamж үйлчилгээний санхүүжилтийн бүтэц хувиар	210
Зураг 12.9. Эрүүл мэндийн зардал, тусlamж, үйлчилгээ эрхлэгч байгууллагаар	211
Зураг 12.10. Эрүүл мэндийн зардал, тусlamж, үйлчилгээний ангиллаар, (хувиар)	212
Зураг 12.11. Хөрөнгийн зардал дэд ангиллаар (хувиар)	213
Зураг 12.12. Хөрөнгийн зардал дэд ангиллаар (тэрбум төгрөгөөр)	213
Зураг 12.13. Эрүүл мэндийн зардал газар зүйн байршилаар (хувиар)	214
Зураг 13.1. Амьд сорьцын шинжилгээ, 2024 он	216
Зураг 13.2. Умайн хүзүүний эсийн эмгэг судлалын шинжилгээ, улсаар 2015-2024 он	218
Зураг 13.3. Эсийн эмгэг судлалын шинжилгээ, оношийн төрлөөр, 2024 он	218
Зураг 13.4. Эмгэг судлалын задлан шинжилгээ, Улсаар, 2015-2024 он	219
Зураг 13.5. Үндсэн оношийн зөрөө, зөрөөний хувь, аймгаар, 2024 он	219

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1.1 Хүн амын тоо, хүн ам зүйн зарим үзүүлэлтүүд, аймаг, нийслэлээр, 2024 он	23
Хүснэгт 1.2 Хүн амын дундаж наслалт, бүс, аймгаар, 2024 он	26
Хүснэгт 2.1 ТХЗ-ын эрүүл мэндийн үзүүлэлтийн үнэлгээ, чиг хандлага	29
Хүснэгт 2.2 Нялхас болон тав хүртэлх насын хүүхдийн эндэгдэл, сонгосон онуудаар	33
Хүснэгт 2.3 Нярайн болон перинаталь эндэгдлийн түвшин, 2015-2024 он	35
Хүснэгт 2.4 Сүрьеэгийн өвчлөлийн түвшин, 100 000 хүнд, сонгосон онуудаар	38
Хүснэгт 2.5 30-70 насын хүн амын дундах зүрх судас, хавдар, чихрийн шижин, амьсгалын замын архаг өвчин, тухайн насын 10 000 хүнд, 2015-2024 он	39
Хүснэгт 2.6 Эмнэлгийн тусlamж үйлчилгээний хүчин чадал, хүртээмжийн үзүүлэлт, сонгосон онуудаар	42
Хүснэгт 2.7 Дотоод болон гадаад орчны агаарын бохирдлоос шалтгаалсан нас баралтын түвшин, ДЭМБ-ын тооцооллоор	43
Хүснэгт 2.8 Дотоод болон гадаад орчны агаарын бохирдлоос шалтгаалах нас баралтын түвшин, Эрүүл мэндийн статистикаар	43
Хүснэгт 2.9 Дотоод болон гадаад орчны агаарын бохирдлоос шалтгаалах өвчлөлийн шалтгаант баралтын түвшин, тухайн насын 100 000 хүнд, 2015-2024 он	44
Хүснэгт 2.10. Эрүүл мэндийн байгууллагын үс, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн үйлчилгээний түвшингийн ангиллын тодорхойлолт	54
Хүснэгт 2.11. ЭМБ-ын үс, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн үйлчилгээний түвшин, хувиар, 2023 он	56
Хүснэгт 3.1 Эхийн эндэгдэл 100 000 амьд төрөлтөд, насын ангиллаар, 2024	67
Хүснэгт 3.2 Төрсөн хүүхдийн тоо, бүсээр, 2024 он	68

Хүснэгт 3.3	Нялхас болон 5 хүртэлх насны хүүхдийн өвчлөлийн шалтгаан, (Амбулатор), 2024 он	70
Хүснэгт 3.4	Нялхас болон 5 хүртэлх насны хүүхдийн өвчлөлийн шалтгаан, (Стационар) 2024 он	70
Хүснэгт 3.5	Хүүхэд, өсвөр үеийнхний өвчлөлийн тэргүүлэх шалтгаан, насны бүлгээр, тухайн насны 10 000 хүүхдэд, (Амбулатор), 2024 он	71
Хүснэгт 3.6	Хүүхэд, өсвөр үеийнхний өвчлөлийн тэргүүлэх шалтгаан, насны бүлгээр, тухайн насны 10 000 хүүхдэд, (Стационар), 2024 он	71
Хүснэгт 3.7	Нялхас болон 5 хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн шалтгаан, хувь, 2024 он	72
Хүснэгт 3.8.	Нялхас болон 5 хүртэлх насны хүүхдийн өвчлөлийн шалтгаан, (Стационар) 2024 он	72
Хүснэгт 3.9.	Үр хөндөлт, эмнэлгийн төрлөөр, хувь, 2024 он	73
Хүснэгт 3.10.	ЖСАХ хэрэглэж байгаа эмэгтэйчүүд, хувь, байршилаар, 2024 он	74
Хүснэгт 4.1	Эрүүл мэндийн байгууллагын тоо, 2024 он	76
Хүснэгт 4.2	Эрүүл мэндийн байгууллагын хэвтүүлэн эмчлэх тусlamж, үйлчилгээний орны эзлэх хувь, тасгаар, 2024 он	78
Хүснэгт 4.3	Төрөлжсөн мэргэшлийн эмнэлэг, тусгай мэргэжлийн төвүүдийн эмнэлгийн тусlamж, үйлчилгээний зарим үзүүлэлтүүд, 2024 он	98
Хүснэгт 4.4	Хувийн эмнэлгийн орны хүчин чадлын үзүүлэлт, 2024 он	100
Хүснэгт 5.1	Их эмч, сувилагчийн харьцаа, бүсээр, 2019-2024 он	110
Хүснэгт 5.2	Их эмч, сувилагчийн харьцаа	111
Хүснэгт 5.3	Их эмч, сувилагчийн хүртээмжийн үзүүлэлт, бүс, аймаг, нийслэлээр, 2018-2024 он	112
Хүснэгт 6.1	Амьсгалын замын халдварт өвчин (10 000 хүнд), төрлөөр, 2015-2024 он	116
Хүснэгт 7.1	Амбулаторийн өвчлөлийн тэргүүлэх 5 шалтгаан, байршилаар, 2015-2024 он	129
Хүснэгт 7.2	Амбулаторийн өвчлөлийн тэргүүлэх 5 шалтгаан, нас, хүйс, байршилаар, 10 000 хүнд, 2024 он	130
Хүснэгт 7.3	Амьсгалын тогтолцооны өвчлөлд эзлэх хувь, хүйсээр, 2015, 2024 он	133
Хүснэгт 7.4	Хоол боловсруулах тогтолцооны өвчлөлийн эзлэх хувь, хүйсээр, 2015, 2024 он	136
Хүснэгт 7.5	Амбулаторид бүртгэгдсэн зүрх судасны тогтолцооны өвчин, тэргүүлэх шалтгаанаар, 10 000 хүнд, 2015-2024 он	138
Хүснэгт 7.6	Зүрх судасны тогтолцооны өвчинүүд, дүнд эзлэх хувиар, 2015, 2024 он	140
Хүснэгт 7.7	Шээс бэлгийн тогтолцооны өвчлөл, дүнд эзлэх хувиар, 2015, 2024 он	142
Хүснэгт 7.8	Зонхилох арван байрлалын хорт хавдрын өвчлөл, хүйсээр 2024 он	143
Хүснэгт 7.9	Хорт хавдрын оношлогдох үеийн үе шат (TNM ангилал), хувиар, 2024 он	145
Хүснэгт 7.10	Согтууруулах ундаа хэрэглэсэн үедээ гэмтсэн хувиар, 2022-2024 он	148
Хүснэгт 7.11	Осол гэмтлийн шалтгаан, хувиар 2020-2024 он	148
Хүснэгт 7.12	Гэмтсэн эрхтний байршил, хувиар, 2024 он	149
Хүснэгт 7.13	Осол гэмтлийн шалтгаан, оношоор, 2024 он	150

Хүснэгт 7.14 Осол гэмтлийн тэргүүлэх шалтгаан, аймгаар, 2024 он	151
Хүснэгт 7.15 Уналтын шалтгаант өвчлөл, насын бүлгээр, 2024 он	154
Хүснэгт 7.16 Уналтын шалтгаант шинэ тохиолдол, гэмтлийн байршил, 2024 он	155
Хүснэгт 7.17 Зам тээврийн ослын тохиолдол бүртгэгдсэн газар, хувиар, тохиолдлын түвшин, 2024 он	158
Хүснэгт 7.18 Эмнэлэгт хэвтэн эмчлүүлэгчдийн өвчлөлийн тэргүүлэх 5 шалтгаан, 10 000 хүнд, 2015-2024 он	159
Хүснэгт 7.19 Хэвтэн эмчлүүлэгчдийн өвчлөлийн тэргүүлэх 5 шалтгаан, 2024 он	160
Хүснэгт 7.20 Зонхилон тохиолдох хэвтэн эмчлүүлэгчдийн өвчлөлийн бүтэц, хувиар, 2015-2024 он	161
Хүснэгт 7.21 Зүрх судасны тогтолцооны өвчлөл, дүнд эзлэх хувиар, 2015-2024 он	163
Хүснэгт 7.22 Улаанбаатар хотын эмнэлгүүдэд хийгдсэн мэс заслын тоо, 2024 он	164
Хүснэгт 7.23 Зонхилон хийгдсэн мэс засал, төрөл хувиар, 2024 он	164
Хүснэгт 8.1 Хүн амын нас баралтын тэргүүлэх 5 шалтгаан 10 000 хүнд, 2024 он	169
Хүснэгт 8.2 Тархинд цус харвалтын шалтгаант нас баралт, 10 000 хүнд, хүйсээр, 2018-2024 он	172
Хүснэгт 8.3 Артерийн даралт ихсэх өвчний шалтгаант нас баралт, 10 000 хүнд, хүйсээр, 2018-2024 он	173
Хүснэгт 8.4 Зүрхний ишеми өвчний шалтгаант нас баралт, 10 000 хүнд, хүйсээр, 2018-2024 он	173
Хүснэгт 8.5. Хүн амын нас баралтын хэлбэр, хувиар сонгосон онуудаар	176
Хүснэгт 10.1 Шилжүүлэн суулгасан бөөр, элэг, ясны чөмгөний үүдэл эсийн мэс засал / хувиар/, 1996-2024 он	191
Хүснэгт 10.2 Эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах тусlamж, үйлчилгээний амьдрах чадварын үр дүн, 1996-2024 он, хувиар	191
Хүснэгт 10.3 Тархины үхэлтэй донорын үйл ажиллагааны тоон үзүүлэлт, 2018-2023 он	193
Хүснэгт 10.4 Эрхтэн, эд, эс шилжүүлэн суулгах чиглэлээр сургалтад хамрагдсан эмч, мэргэжилтний тоо, 2018-2024 он	196
Хүснэгт 11.1 Дуудлагын чанарын үзүүлэлт, 2024 он	198
Хүснэгт 11.2 Дуудлагын бүтцээр, 2020-2024 он	200
Хүснэгт 12.1 Эрүүл мэндийн зардал ба дотоодын нийт бүтээгдэхүүн, тэдгээрийн жилийн өсөлт	206
Хүснэгт 12.2 Нэг хүнд ногдох эрүүл мэндийн зардал	207
Хүснэгт 12.3 ЭМТҮ-г санхүүжүүлэх орлогын эх үүсвэрээр	208
Хүснэгт 12.4 Эрүүл мэндийн тусlamж, үйлчилгээг санхүүжүүлэх орлогын ангилал (хувиар)	209
Хүснэгт 12.5 Эрүүл мэндийн тусlamж, үйлчилгээний санхүүжилтийн ангилал, (тэрбум төгрөг)	210
Хүснэгт 13.1. Амьд сорьцын шинжилгээгээр зонхилон тохиолдох хорт хавдар оношлогдсон тохиолдол, 2024 он	217
Хүснэгт 13.2. Амьд сорьцын шинжилгээгээр зонхилон тохиолдох хоргуй хавдар оношлогдсон тохиолдол, 2024 он	216

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ТАЙЛБАР

ДЭМБ	Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага
ҮСХ	Үндэсний статистикийн хороо
ЭМЯ	Эрүүл мэндийн яам
ЭМХТ	Эрүүл мэндийн хөгжлийн Төв
СЭМТ	Сумын эрүүл мэндийн Төв
ӨЭМТ	Өрхийн эрүүл мэндийн Төв
ХХЭМБ	Хувийн хэвшлийн эрүүл мэндийн байгууллага
ТЕК	Төрөлтийн ерөнхий коэффициент
НБТК	Насны бүлэг дэх төрөлтийн коэффициент
ТНК	Төрөлтийн нийлбэр коэффициент
ТТК	Төрөлтийн тусгай коэффициент
НБЕК	Нас баралтын ерөнхий коэффициент
ДОХ	Дархалын олдмол хомсдол
ХДХВ	Хүний дархал, хомсдлын вирус
БЗДХ	Бэлгийн замаар дамжих халдварт
ӨОУА	Өвчний олон улсын ангилал
ҮОУА	Үйлдлийн олон улсын ангилал
ДОТС	Богино хугацааны шууд хяналттай эмчилгээ
БЦЖ	Сүрьеэгийн эсрэг вакцин
НҮЭМ	Нөхөн үргижүйн эрүүл мэнд
ТХЗ	Тогтвортой хөгжлийн зорилго
БНЭМХ	Бүх нийтийн эрүүл мэндийн хамралт
ЭМҮТ	Эрүүл мэндийн үндэсний тооцоо
ЭМЗ	Эрүүл мэндийн зардал
ДНБ	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
ЭМТҮ	Эрүүл мэндийн тусlamж үйлчилгээ
ААНБ	Аж ахуйн нэгж байгууллага
ТББ	Төрийн бус байгууллага
ЦССҮТ	Цус сэлбэлт судлалын үндэсний Төв
ЦЦБ	Цус, цусан бүтээгдэхүүн

ӨМНӨХ ҮГ

Монгол Улсын эрүүл мэндийн салбарын албан ёсны статистик мэдээнд үндэслэн “Эрүүл мэндийн үзүүлэлт 2024” эмхэтгэлийг эрхлэн боловсруулж, олон улсын аргачлалд нийцүүлэн тооцоо, дүгнэлт хийж мэдээлэл хэрэглэгч танд хүргэж байна. Уг эмхэтгэл нь жил бүр салбарын гол үзүүлэлтүүд, Тогтвортой хөгжлийн зорилт (TX3), мөн “Алсын хараа–2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын шалгуур үзүүлэлтүүдийг нэгтгэн танилцуулж, эрүүл мэндийн бодлого боловсруулахад үнэтэй эх сурвалж болдог билээ.

Сүүлийн жилүүдэд Монгол Улсын эрүүл мэндийн салбарын статистик мэдээлэл илүү боловсронгуй, хүртээмжтэй, цахим хэлбэрт шилжих үйл явц эрчимтэй өрнөж байна. Бидний зүгээс эрүүл мэндийн салбарын Их өгөгдөл үүсгэх, судалгаа шинжилгээний хэрэглээнд нэвтрүүлэх зорилгоор бид бүтэц, орон тоондоо өөрчлөлт оруулан, цаашдын хөгжлийг төлөвлөн ажиллаж байна.

2024 оны байдлаар эрүүл мэндийн салбарт ашиглагдах бүртгэлийн маягт, мэдээллийн журмыг шинэчлэн, мэдээллийн нэгдсэн тогтолцоонд нийцүүлэн боловсруулж, чанартай, бодит мэдээлэл цуглуулах үндэс суурийг бүрдүүлсэн. Мөн салбарын мэдээлэл боловсруулах, дамжуулах, хянах үйл ажиллагааг цахим хэлбэрт бүрэн шилжүүлэх бэлтгэл ажлыг хангаж, шаардлагатай дэд бүтэц болон эрхзүйн орчныг бүрдүүлсэн нь салбарын мэдээллийн тогтолцооны хөгжилд ахиц авчирсан онцлох үйл явдал боллоо.

Эрүүл мэндийн гол үзүүлэлтүүдээс дурдвал, 2024 оны байдлаар Монгол хүний дундаж наслалт 71.8 жилд хүрсэн бөгөөд энэ нь өмнөх оноос өссөн үзүүлэлт юм. Эмэгтэйчүүдийн дундаж наслалт 77.1 жил, эрэгтэйчүүдийнх 67.9 жил байгаа бөгөөд тэдний хоорондын зөрүү 9.2 жил байна. Энэ нь эрүүл мэндийн үйлчилгээний тэгш бус байдлыг илэрхийлж, анхаарал татах асуудал болоод байна

“Алсын хараа–2050” бодлогын хүрээнд нялхсын эндэгдлийн түвшинг 2025 он гэхэд 1000 амьд төрөлтөд 9.0, эхийн эндэгдлийн түвшинг 100 000 амьд төрөлтөд 20.0 болгохоор зорьсон. 2024 оны байдлаар нялхсын эндэгдэл 12.2, эхийн эндэгдэл 22.5 байгаа нь зорилтот түвшинд хүрэхэд үлдсэн хугацаанд оновчтой арга хэмжээг хэрэгжүүлэх шаардлагатайг илтгэнэ. Харин тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдэл 2014 онд 18.4 байсан бол 2024 онд 15.2 болж буурсан эерэг хандлага ажиглагдаж байна.

Монгол Улсад 1990-ээд оноос хойш халдварт бус өвчинүүд зонхилох болсон ба жилээс жилд нэмэгдэх хандлагатай байна. ДЭМБ-ын аргачлалаар зүрх судасны өвчин, хавдар, чихрийн шижин, амьсгалын замын архаг өвчний улмаас 30-70 насны хүн амын нас баралтыг хэмждэг үзүүлэлт нь дэлхийн дунджаас хоёр дахин өндөр байгаа нь анхаарал татахуйц үзүүлэлт юм.

Эрүүл мэндийн тусlamж, үйлчилгээний хүртээмж, хамралтын үзүүлэлтүүд сүүлийн жилүүдэд тогтвортой өссөн. Тухайлбал, нэг эмнэлгийн оронд ногдох хүн амын тоо 113, нэг их эмчид ногдох тоо 214 байна. 10 000 хүн тутмын 3040 хүн давхардсан тоогоор хэвтэн эмчлүүлж, жилд нэг иргэн дунджаар 7.2 удаа амбулаторийн тусlamж авсан нь үйлчилгээний эрэлт, хамралт нэмэгдэж буйг харуулж байна.

Энэхүү “Эрүүл мэндийн үзүүлэлт 2024” эмхэтгэлд Монгол Улсын хүн амын эрүүл мэндийн байдал, салбарын голлох үзүүлэлтүүдийг нэгтгэн дүгнэж, бодлого боловсруулахад дэмжлэг болохуйц үнэн зөв мэдээллийг багтаахыг зорьсон болно. Салбарын бодлого боловсруулагчид, судлаачид, шийдвэр гаргагчид болон мэдээлэл хэрэглэгчид энэхүү эмхэтгэлийг нотолгоонд тулгуурласан оновчтой шийдвэр гаргахад өргөнөөр ашиглана гэдэгт итгэж байна.

Мөн бид мэдээллийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор цахим системийг хөгжүүлж, орон зай, цаг хугацаанаас үл хамааран хэрэглэгчдэд мэдээллийг хүргэх нөхцөлийг бүрдүүлэн ажиллаж байна. Та бүхнийг санал, зөвлөмжөө ирүүлэн хамтран ажиллахыг урьж байна.

Мэдээлэлд тулгуурлан оновчтой шийдвэр гаргаж буй ТА бүхэнд талархал илэрхийлж, цаашдын эрүүл мэндийн салбарын цахим хөгжил, шинэлэг шийдэл бүхий хамтын үйлсэд тань амжилт хүсье.

ХҮНДЭТГЭСЭН,

ЗАХИРАЛ Б.НАРАНТУЯА

БҮЛЭГ 1

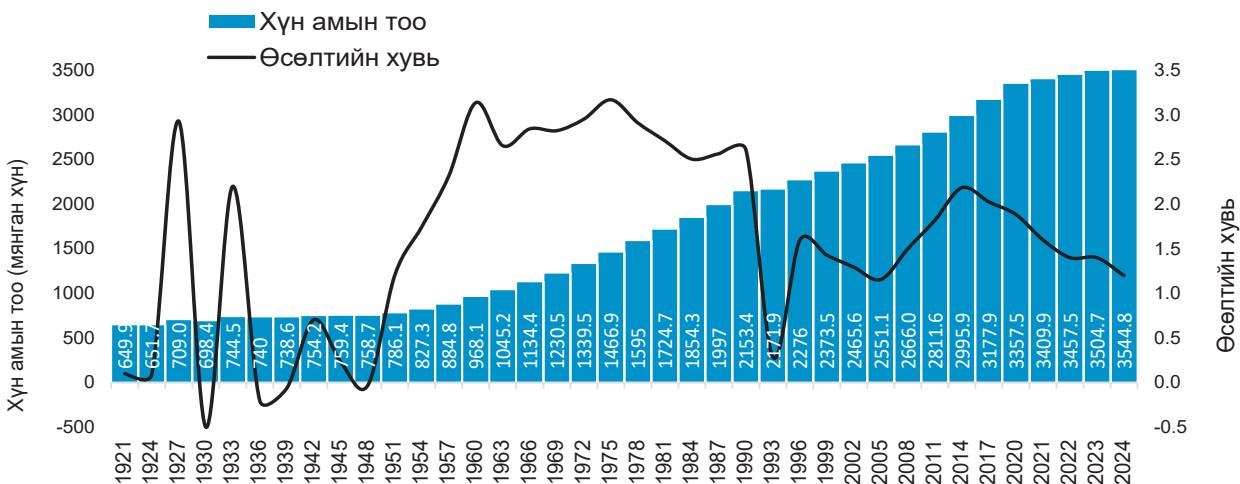
МОНГОЛ УЛСЫН ХҮН АМ

БҮЛЭГ 1. ХҮН АМ

Монгол улсын хүн ам 2024 онд 3 сая 544.8 мянга болж, өмнөх оныхоос 40.1 мянган хүн буюу 1.2 хувиар өссөн байна. Монгол улсад оршин суугаа хүн амын 71.2 хувь нь хот суурин газар, 28.8 хувь нь хөдөө амьдарч байна. Улаанбаатар хотод 1768.2 мянган хүн буюу нийт хүн амын 49.9 хувь нь харьяалагдан оршин сууж байна. Хүн амын 49.3 хувь нь эрэгтэйчүүд, 50.7 хувь нь эмэгтэйчүүд байгаа ба хүйсийн харьцаа буюу 100 эмэгтэйд ногдох эрэгтэйчүүдийн тоо 97 байна. Насны бүтцээр авч үзвэл 15 хүртэлх насны хүүхэд 31.6 хувийг, 15-64 насны хүн ам 62.9 хувийг, 65-аас дээш насны хүн ам 5.8 хувийг тус тус эзэлж байна.

Өрхийн тоо 2024 оны байдлаар 997.0 мянга болж, 69.3 хувь нь хот сууринд, 30.7 хувь нь хөдөөд байна. Улаанбаатар хотод 475.1 мянган өрх, хангайн бүсэд 180.1, Төвийн бүсэд 158.3, баруун бүсэд 112.1, зүүн бүсэд 71.4 мянган өрх байгаа бөгөөд улсын дунджаар нэг өрхөд 3.6 хүн ногдож байна.

Зураг 1. 1 Хүн амын тоо, жилийн дундаж өсөлтийн хувь, сонгосон онуудаар

Эх үүсвэр: Үндэсний статистикийн хороо

Хүн амын өсөлтийн хувь 1927, 1960, 1975 онуудад хамгийн өндөр байсан ба сүүлийн жилүүдэд 2008 оноос 2014 онуудад хойш жигд өсөх хандлагатай байсан. Харин 2015 оноос буурч байгаа бөгөөд 2024 оны байдлаар 1.2 байгаа нь өмнөх оноос 0.2-иар буурсан байна.

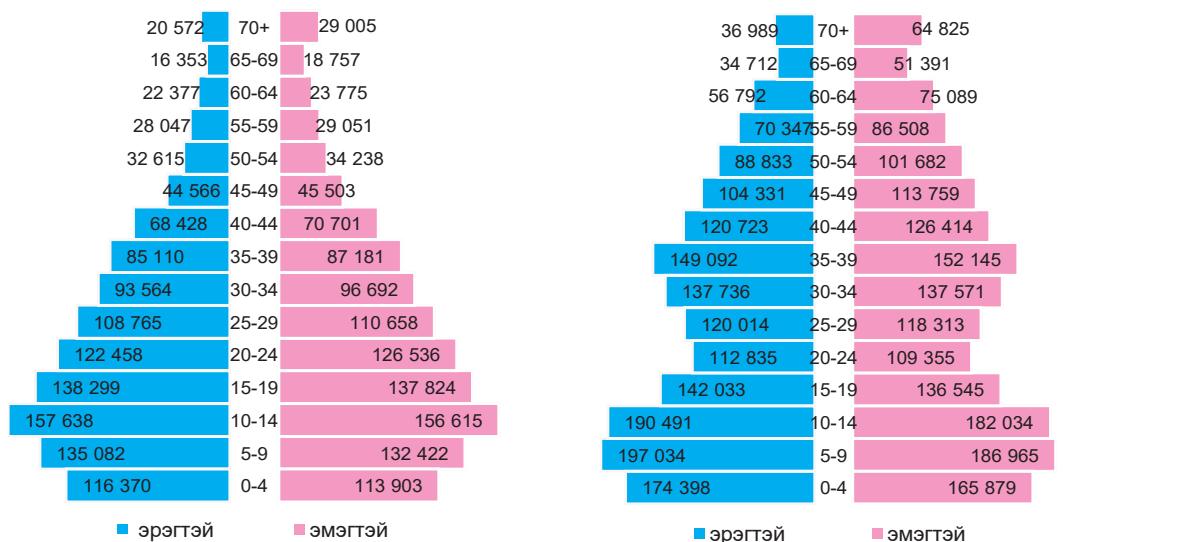
1.1. ХҮН АМЫН НАС ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ

Нас, хүйсийн бүтэц нь хүн ам зүйн хамгийн чухал үзүүлэлтүүдийн нэг юм. Улс орнуудын хүн амын нас, хүйсийн бүтэц өөр хоорондоо харилцан адилгүй байдаг ба нийгэм, эдийн засгийн өнөөгийн болон ирээдүйн асуудалд ихээхэн хэмжээний нөлөө үзүүлдэг.

Хүн амын насны бүтцийг судлах нь тухайн улсын хүн ам зүйн түүхэн замналыг харах, одоогийн үйл явцыг үнэлж дүгнэх, цаашдын чиг хандлагыг тодорхойлох бололцоо олгодгоороо ихээхэн ач холбогдолтой юм. Ингэснээрээ хүн амын нас, хүйсийн бүтцийн өөрчлөлтийн чиг хандлагыг харгалzan улс орныхоо нийгэм, эдийн засгийн урт, богино хугацааны бодлого хөтөлбөр боловсруулах үндэслэл болдог. Хүн амын төрөлт, нас баралтын түвшнээс хамааран тухайн улсын хүн амын насны бүтэц өөрчлөгдөж байдаг. Хүн амын хэдэн хувь нь хүүхэд залуучууд, идэр насныхан, эсвэл хөгшчүүд байгаагас хамааран үе үеийн нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн хандлагад нөлөөлдөг.

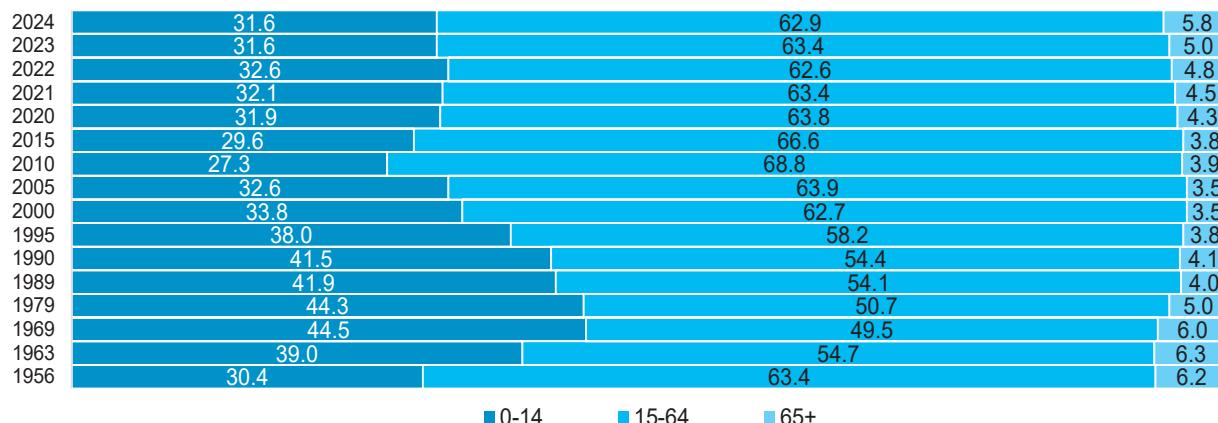
Зураг 1.2. Хүн амын нас хүйсийн суварга, 2000, 2024 он

Эх үүсвэр: Ундэсний статистикийн хороо

2024 оны хүн амын нас, хүйсийн суваргаас харахад 20-29 насын бүлгийн хүн амын хэсгээр нарийссан байгаа нь 1990 оноос хойш төрөлтийн түвшин эрс буурч байсныг харуулж байгаа ба хөдөлмөрийн насны хүн ам буюу 30-39 насын бүлгийн хүн ам харьцангуй их харагдаж байгаа хэдий ч цаашид хөдөлмөрийн насны хүн амын эзлэх хувь буурах хандлагатай байгааг харж болно. 1960 аад оны дунд, сүүл үед 15 хүртэлх насны хүүхэд хүн амын бараг тэн хагасыг эзэлж байсан бөгөөд 1969 онд нийт хүн амын 44.5 хувийг 15 хүртэлх насны хүүхдүүд эзэлж байсан бол 2024 оны байдлаар 31.6 хувийг эзэлж байна.

Зураг 1.3. Хүн амын насны бүтэц, сонгосон оноор

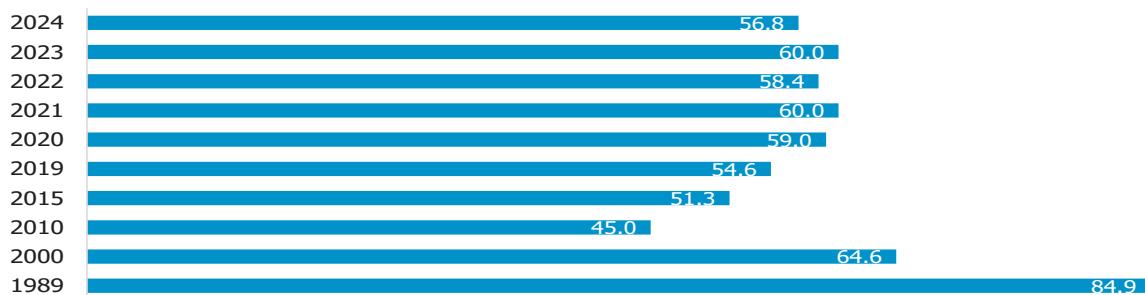

Эх үүсвэр: Ундэсний статистикийн хороо

1.2. ХҮН АМ ЗҮЙН АЧААЛАЛ

Монгол Улсын хүн ам зүйн ачаалал 1990-ээд оны эхээр хөдөлмөрийн насны 100 хүнд тэжээлгэгч 85 ногдож байсан бол 2000 оноос буурах хандлагатай харагдаж байна.

Хүн ам зүйн ачаалал 2024 онд хөдөлмөрийн насны 100 хүнд тэжээлгэгч 56.8 хүн ногдож байна. Хөгшрөлтийн индекс буюу 0-15 насны 100 хүүхдэд ногдох 65 ба түүнээс дээш настай хүний тоо 17.1 байна. (Зураг 1.4)

Зураг 1.4. Хүн ам зүйн ачаалал, сонгосон оноор

Эх үүсвэр: Үндэсний статистикийн хороо

Хүн амын хүйсийн харьцаа Төв (108.7), Өмнөговь (107.0), Дорнод (102.4), Хэнтий (103.3), Булган (103.9), Дундговь (101.6), Дорноговь (103.8), Сэлэнгэ (103.2), Сүхбаатар (101.8), Увс (101.2), Архангай (101.6), Ховд (101.0), Өмнөговь (107.0), Хэнтий (103.3) аймагт 100 эмэгтэйд 100-аас дээш эрэгтэй ногдож байгаа бол Улаанбаатар хот болон бусад аймгуудад 100 эмэгтэйд 100-аас цөөн эрэгтэй ногдож байна.

1.3. ХҮН АМЫН НЯГТРАЛ

Манай улс хүн амын нягтралаараа дэлхийн бусад улс оронтой харьцуулахад хамгийн сийрэг суурьшилтай орнуудын тоонд ордог бөгөөд 2024 онд нэг хавтгай дөрвөлжин километр нутаг дэвсгэрт 2.3 хүн ногдож байгаа нь 2000 онтой харьцуулахад 0.8 хүнээр нэмэгдсэн байна.

Монгол улсын хэмжээнд нэг хавтгай дөрвөлжин километр нутаг дэвсгэрт ногдох хүн ам буюу хүн амын нягтрал хамгийн өндөр нь Улаанбаатар, Орхон аймгууд байгаа бөгөөд 2024 онд Улаанбаатар хотод 376.2 байгаа нь 2000 онтой харьцуулахад 2 дахин нэмэгдсэн ба өмнөх онтой харьцуулахад 7.1 хүнээр нэмэгдсэн байна. Орхон аймагт хүн амын нягтрал 2000 онд 95.6 байсан бол 2024 оны байдлаар 139.9 болж 44.3 хүнээр, өмнөх ондоос 1.8 хүнээр тус тус нэмэгдсэн байна. Аймаг, нийслэлээр авч үзвэл Улаанбаатар хот нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн дөнгөж 0.3 хувийг эзэлдэг бол хүн амын нягтралаар хамгийн өндөр 376.2 байна. Аймгуудын хүн амын нягтрал газар нутгийн хэмжээ, хүн амын тооноос шалтгаалан харилцан адилгүй, тухайлбал Орхон, Дархан-Уул аймаг нь бусад аймгуудаас өндөр 33.5-139.9, Говь-Алтай, Өмнөговь, Дорноговь, Дундговь, Дорнод, Баянхонгор, Сүхбаатар, Завхан аймгуудад хамгийн бага 0.4-0.9 буюу нэг хүрэхгүй хүн ногдож байна. Бусад аймагт 1.0-3.3 байна.

Зураг 1.5. Хүн амын нягтрал, аймаг, нийслэлээр, 2024 он

Эх үүсвэр: Үндэсний статистикийн хороо

Хүснэгт 1.1. Хүн амын тоо, хүн ам зүйн зарим үзүүлэлтүүд, аймаг, нийслэлээр, 2024 он

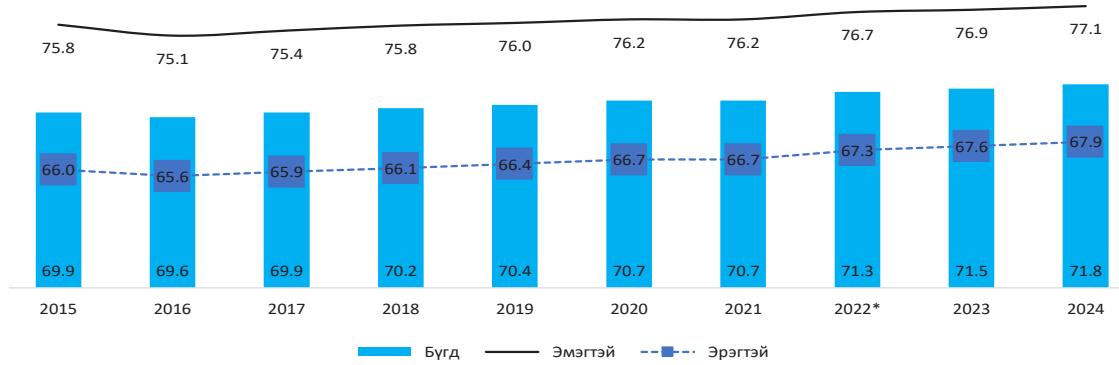
Аймаг, нийслэл	Монгол улсад оршин суугаа хүн амын тоо	Хүн ам зүйн ачаалал	Үүнээс:		Хөгшрэлтийн индекс	Хүйсийн харьцаа
			Хүүхэд	Хөгшид		
Улсын дүн	3544835	56.8	48.5	8.3	17.1	96.0
Баруун бүс	422845	59.5	51.9	7.6	14.7	100.4
Баян-Өлгий	118275	65.5	58.8	6.7	11.5	99.7
Говь-Алтай	56523	53.4	45.3	8.1	17.9	100.9
Завхан	70719	53.6	44.5	9.1	20.5	99.2
Увс	84911	59.7	52.7	7.1	13.5	101.2
Ховд	92417	61.0	53.4	7.7	14.3	101.0
Хангайн бүс	602597	56.4	47.6	8.8	18.4	99.1
Архангай	91559	56.4	47.3	9.0	19.0	101.6
Баянхонгор	88029	57.9	50.2	7.8	15.5	97.4
Булган	60332	54.2	43.4	10.9	25.0	103.9
Орхон	111890	57.2	48.5	8.7	18.0	96.2
Өвөрхангай	114351	56.5	47.7	8.9	18.6	99.1
Хөвсгөл	136436	55.6	47.3	8.3	17.6	98.8
Төвийн бүс	521667	57.1	47.9	9.2	19.2	102.9
Говьсүмбэр	18159	62.5	54.8	7.7	14.0	100.1
Дархан-Уул	110544	60.1	50.2	9.9	19.7	95.6
Дорноговь	72097	55.4	47.6	7.8	16.3	103.8
Дундговь	45900	56.6	45.9	10.7	23.3	101.6
Өмнөговь	77370	56.8	50.0	6.8	13.6	107.0
Сэлэнгэ	106042	54.6	45.3	9.3	20.6	103.2
Төв	91555	57.3	46.4	10.9	23.5	108.7
Зүүн бүс	229575	59.4	50.3	9.1	18.1	102.5
Дорнод	84604	60.4	51.3	9.0	17.6	102.4
Сүхбаатар	65791	60.0	51.4	8.6	16.7	101.8
Хэнтий	79180	57.8	48.3	9.5	19.7	103.3
Улаанбаатар	1768151	61.4	53.1	8.3	15.5	93.6

Эх үүсвэр: Үндэсний статистикийн хороо

1.4. ХҮН АМЫН ДУНДАЖ НАСЛАЛТ

Хүний амьдрах хугацааг тодорхойлох гол хэмжүүр нь “ДУНДАЖ НАСЛАЛТ” юм. Төрөлтөөс тооцсон дундаж наслалт 2024 онд улсын хэмжээнд 71.8 болж сүүлийн 10 жилийн дунджаас 1.2, өмнөх оноос 0.3 жилээр тус тус нэмэгдсэн байна. Хүйсээр харуулбал эмэгтэйчүүдийн дундаж наслалт 77.1, эрэгтэйчүүдийнх 67.9 жил байгаа бөгөөд эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн дундаж наслалтын зөрүү 9.2 жил байна.

Дундаж наслалт нь таамаглах хэмжигдэхүүн бөгөөд насны бүлэг дэх наслалтын коэффициентыг үндэслэн тооцсон тухайн хүний цаашид амьдрах дундаж хугацаагаар тодорхойлогддог. Дундаж наслалт нь хүйс, одоогийн наслалт, амьдралын хэв маяг зэргээс шалтгаалан ялгаатай байдаг. Монгол хүний дундаж наслалт 1965 онд 65.5 байсан бол 2024 онд 71.8 болж сүүлийн 50 жилийн хугацаанд 6.3 жилээр нэмэгдсэн байна.

Зураг 1.6. Хүн амын дундаж наслалт, 2015-2024 он

*2022 оны дундаж наслалтын тооцоололд Үндэсний статистикийн хорооноос өөрчлөлт оруулсан

Хүн амын төрөлтөөс тооцсон дундаж наслалтыг аймгуудаар авч үзвэл Баян-Өлгий 76.0, Сүхбаатар 75.9, Дундговь 75.8, Булган аймагт 75.0, Хэнтий 74.1 байгаа нь хамгийн өндөр дундаж наслалтай 5 аймаг байна. Харин Увс, Дорнод, Хөвсгөл, Дархан-Уул аймагт улсын дунджаас 0.1-3.2 жилээр бага байна. Эмэгтэйчүүд эрэгтэйчүүдээс илүү урт наслах хандлага аль ч улсад байсаар ирсэн бөгөөд энэ нь эрүүл мэнд, нас баралт, нийгэм, эдийн засаг, тэгш бус байдал, эрүүл мэндийн систем, улс төр, байгаль орчин, газарзүйн байршил зэрэг олон хүчин нөлөөлдөг байна.

Монгол хүний эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн дундаж наслалтын зөрүү 1965 онд 2.3 байсан бол 2024 онд 9.2 жил болж тухайн хугацаанд 6.9 жилээр нэмэгдсэн байна. 2024 оны байдлаар хүн амын дундаж наслалт аймаг, бүсүүдээр ялгаатай байгаа ба Баруун бүсийн аймгуудаас Увс (71.7), Төвийн бүсийн аймгуудаас Дархан-Уул (68.6), Сэлэнгэ (71.7) Зүүн бүсийн аймгуудаас Дорнод (71.3) аймгууд дундаж наслалтаараа улсын дундаж үзүүлэлтээс доогуур байна.

Хүснэгт 1.2. Хүн амын дундаж наслалт, бус, аймгаар, 2024 он

Аймаг, нийслэл	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Хүйсийн зөрүү
Бүгд	71.77	67.92	77.10	9.2
Баруун бус				
Баян-Өлгий	76.00	72.94	78.42	5.5
Говь-Алтай	73.14	68.38	77.30	8.9
Завхан	73.07	70.69	75.50	4.8
Увс	71.70	67.41	74.99	7.6
Ховд	75.04	72.30	76.76	4.5
Хангайн бус				
Архангай	73.22	71.09	74.18	3.1
Баянхонгор	72.32	69.09	74.38	5.3
Булган	75.01	70.42	77.42	7.0
Орхон	73.66	72.92	83.70	10.8
Өвөрхангай	72.67	70.73	74.93	4.2
Хөвсгөл	69.70	66.49	74.55	8.1
Төвийн бус				
Говьсүмбэр	74.11	72.17	77.30	5.1
Дархан-Уул	68.60	64.23	74.44	10.2
Дорноговь	73.11	68.65	78.76	10.1
Дундговь	75.78	72.52	80.50	8.0
Өмнөговь	73.72	69.66	78.36	8.7
Сэлэнгэ	71.68	67.17	78.06	10.9
Төв	72.97	70.74	75.68	4.9
Зүүн бус				
Дорнод	71.27	67.34	75.54	8.2
Сүхбаатар	75.89	70.69	80.82	10.1
Хэнтий	74.13	71.63	77.35	5.7
Улаанбаатар	72.45	67.72	75.78	8.1

Эх үүсвэр: Үндэсний статистикийн хороо

БҮЛЭГ 2

ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН
ЗОРИЛТЫН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН
ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД 2024 ОН

2.1 БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧГҮҮД

Газар нутгийн хэмжээ ($1\,000\text{ km}^2$) 1.567

Хүн амын тоо

Хүн амын нягтрал

Нэг хавтгай дөрвөлжин километр нутаг дэвсгэрт ногдох хүний тоо - 2.3

Төрөлтийн ерөнхий коэффициент 16.9

Нас баралтын ерөнхий коэффициент 5.2

Төрөлтийн нийлбэр коэффициент 2.5

1. Алсын хараа-2050” Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого (Монгол улсын Их хурлын 2020 оны 52-р тогтоол)

Зорилт 2.2 Эрүүл дадал хэвшилтэй, идэвхтэй амьдралын хэв маягтай иргэнийг төлөвшүүлэн эрүүл мэндийн чанар, хүртээмж, үр дүнтэй тогтолцоог хөгжүүлнэ.

Урт хугацааны хөгжлийн бодлогын I үе шат нь 2020-2030 онд хэрэгжүүлэхээр “Эрүүл мэндийн чанар, хүртээмжтэй тогтолцооны шинэчлэлийн үе” гэж нэрлэн дараах үндсэн 4 чиглэлийг баталсан байна.

1. Иргэн, гэр бүл, ажил олгогчийн оролцоонд тулгуурласан нийгмийн эрүүл мэндийн /нийтийн эрүүл мэнд/ тусlamж үйлчилгээний үндэсний тогтолцоо бүрдүүлэх

2. Нотолгоонд суурилсан орчин үеийн оношилгоо, эмчилгээний техник, технологийн дэвшилийг нэвтрүүлж, Эрүүл мэндийн тусlamж, үйлчилгээний чанар, гүйцэтгэлд тулгуурласан санхүүжилт, даатгалын тогтолцоо бүрдүүлэх

3. Эрүүл мэндийн салбарт цахим үйлчилгээг өргөжүүлэн үндэсний эрүүл мэндийн мэдээллийн сан бүрдүүлэх

4. Эрүүл мэндийн хүний нөөцийн хангалт, ур чадвар нийгмийн хамгааллыг сайжруулах

2. “Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл” (Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 23 дугаар тогтоолоор)

Зорилт 2.2 Эрүүл мэндийн чанар, хүртээмжтэй, үр дүнтэй тогтолцооны шинэчлэл хийнэ.

3. “Төрөөс эрүүл мэндийн талаар баримтлах бодлого”

(Монгол Улсын Засгийн газрын 2017 оны 24 дүгээр тогтоол)

Зорилго: Хүн амд үзүүлэх эрүүл мэндийн тусlamж, үйлчилгээг тэдний эрэлт, хэрэгцээнд тулгуурлан аливаа өвчинөөс урьдчилан сэргийлэх, нотолгоонд суурилсан оношилгоо, эмчилгээний шинэ технологийг нэвтрүүлэх, эрүүл мэндийн салбарын санхүүжилтийн зохицой тогтолцоог бүрдүүлэх замаар тусlamж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулан монгол хүний дундаж наслалтыг уртасгахад оршино.

2.2. ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН ЗОРИЛТЫН ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ИНДЕКС

Нэгдсэн үндэстний байгууллага болон Дэлхийн банкнаас гишүүн орнуудын Тогтвортой хөгжлийн зорилтын хэрэгжилтийг жил бүр үнэлж, үнэлгээний индексийг тооцон гаргадаг.

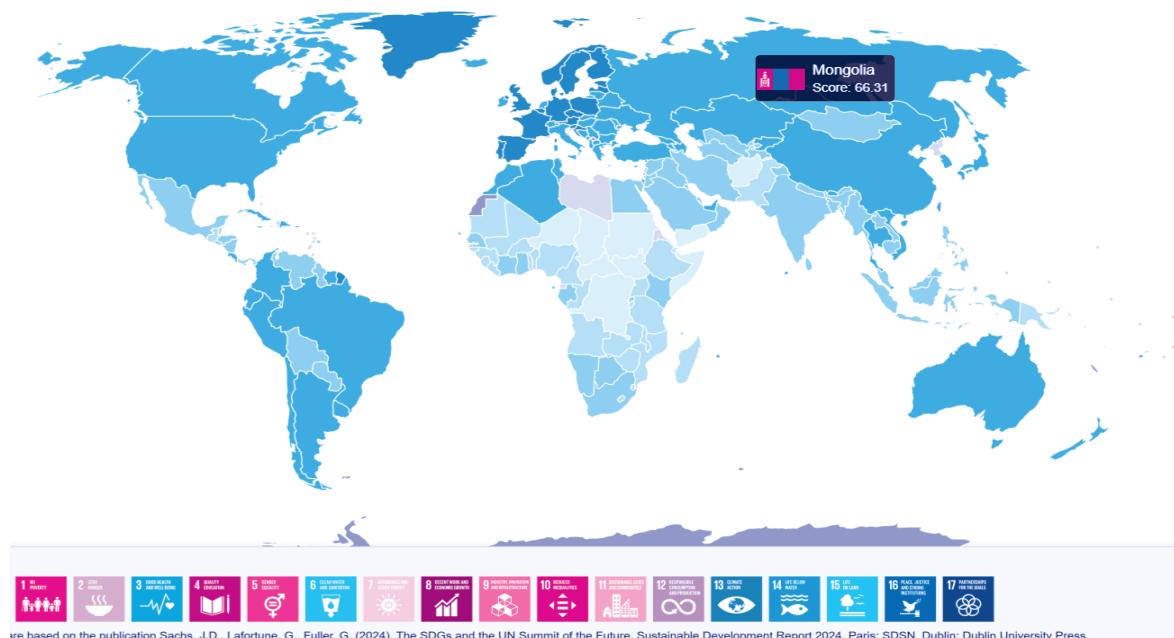
2024 онд ТХЗ-ын индекс нь нийт 125 үзүүлэлтийг багтаасан ба үүнээс 98 нь дэлхийн нийтлэг үзүүлэлт байсан. НҮБ-ын гишүүн 193 орноос Тогтвортой хөгжлийн зорилтын хэрэгжилтийн индексийг 167 улсын гүйцэтгэлийн оноог тооцож мэдээлсэн ба Финланд 86.4 оноотойгоор тэргүүлж байгаа бол Швед улс 85.7, Дани 85.0 оноотойгоор үдаах байруудад орж, Гвиней-Бисау улс анх үдаа индекст багтаж эрэмбэлэгдсэн байна.

Дэлхийн дундаж оноо 66.1 байгаа нь хэрэгжилтэд дунд түвшний ахиц гарч байгааг илтгэж буй хэдий ч олон улс оронд ТХЗ-ын хэрэгжилт хангалтгүй байгааг харуулж байна гэж дүгнэжээ.

Монгол улс ТХЗ-ын гүйцэтгэлийн индекс 66.3 оноотойгоор 99 дүгээрт жагссан ба өмнөх оноос 7 байраар урагшилсан ба дэлхийн дунджаас 2.0 оноотой адил түвшинд байна.

Уг гүйцэтгэлтийн индекс ТХЗ-ын үзүүлэлт тус бүрийн зорилтыг амжилттай биелүүлсэн, гүйцэтгэл дунд зэрэг ч сайжирч байгаа, хэрэгжилт зогсонги байдалд байгаа, зорилтын хэрэгжилт буурч байгаа, мэдээлэл байхгүй гэж ангилж үздэг бөгөөд Монгол улсын эрүүл мэндийн зорилтын хэрэгжилтийн гүйцэтгэл нь дунд зэрэг ч сайжирч байгаа гэсэн үнэлгээтэй байна.

Зураг 2.1. Тогтвортой хөгжлийн зорилтын хэрэгжилтийн индекс, 2024 он

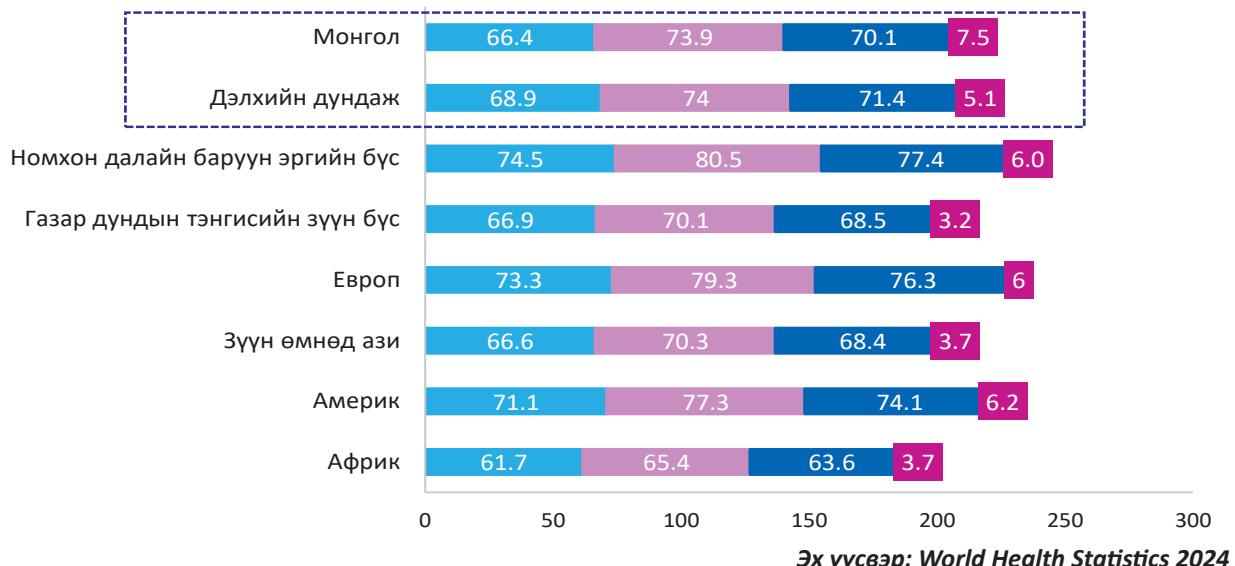
Хүснэгт 2.1. ТХЗ-ын эрүүл мэндийн үзүүлэлтийн үнэлгээ, чиг хандлага, 2024 он

SDG	Тогтвортой хөгжлийн зорилтын эрүүл	Дэлхийн дундаж	Бүсийн дундаж	ДЭМБ-ын тооцоолол	Хугацаа	Үнэлгээ	Чиг хандлага	Улсын дүн 2024 он
SDG	Хүн амын дундаж наслалт	73.3	77.4	70.1	2021			71.8
3.1.1	Эхийн эндэгдлийн харьцаа (100 000 амьд төрөлтөд)	223	44	39	2020			22.5
3.2.2	Нярайн эндэгдлийн түвшин (1000 амьд төрөлтөд)	18	6	8	2022			7.5
3.2.1	Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин (1000 амьд төрөлтөд)	38	12	13	2022			15.2
3.3.2	Сүрьеэгийн өвчлөлийн түвшин (100 000 хүнд ногдох)	134	96	452	2022			65.3
3.3.1	Халдвартгай 1000 хүнд ногдох тухайн жилд ХДХВ-ийн халдвэр авсан хүний тоо	0.19	0.07	0.01	2022			0.005
3.4.1	30-70 насны Зүрх судасны өвчин, хорт хавдар, чихрийн шижин болон амьсгалын замын архаг өвчнөөр нас барах магадлал (%)	17.8	15.9	28.7	2019			(тухайн насны 10 000 хүнд) 41.3
3.4.2	Амиа хорлогж нас барсан тохиолдлын түвшин (100 000 хүнд ногдох)	9.2	9.4	18.5	2021			15.5
3.6.1	Зам тээврийн ослын шалтгаант нас баралтын түвшин (10 000 хүнд ногдох)	16.7	15.2	12.4	2021			15.6
3.7.2	Өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин (15-19 насны 1000 охидод)	41.3	16.9	21.1	2023			15.5
3.1.2	Эмнэлгийн мэргэжилтний эх барьсан төрөлтийн эзлэх хувь	86	98	99.3	2023			99.9
3.8.1	Эрүүл мэндийн зайлшгүй шаардлагатай тусламж үйлчилгээний хамралтын хувь	68	79	65	2021			-

Эх үүсвэр: www.sdgindex.org**Тайлбар: Чиг хандлагыг дараах байдлаар тодорхойлсон.**

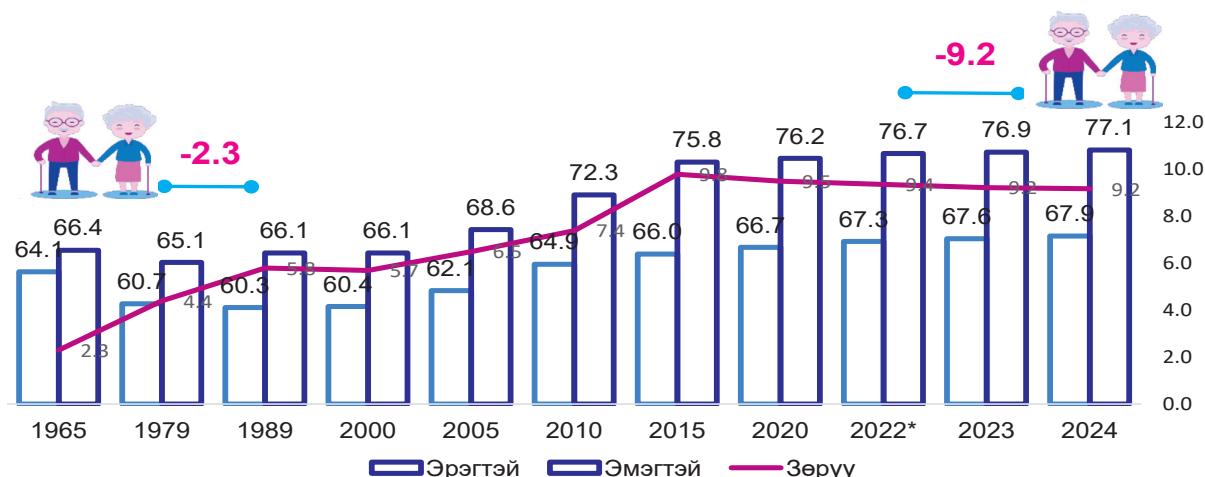
	Оноо буурч байгаа, сайжруулах шаардлагатай
	2030 он гэхэд ТХЗ-д хүрэхэд шаардагдах өсөлтийн хурд 50%-иас бага байна.
	Оноо 50%-иас дээш өсөлттэй байгаа хэдий ч 2030 он гэхэд ТХЗ-д хүрэхэд хангалтгүй байна
	2030 он гэхэд ТХЗ-д хүрэхэд хангалттай хүрэх боломжтой

Зураг 2.2. Төрөлтөөс тооцсон хүн амын дундаж наслалт, дэлхийн дундаж, бус нутгийн дундажтай харьцуулахад, 2021 он

Эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн дундаж наслалтын зөрүү 2021 оны байдлаар дэлхийн дундаж 5.1 байхад манай улс дэлхийн дунджаас 1.4 дахин өндөр байгаа нь зөрүү хамгийн их орнуудын тоонд орж байна. Үндэсний статистикийн хорооны тооцоолсноор Монгол хүний эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн дундаж наслалтын зөрүү 1965 онд 2.3 байсан бол 2024 онд 9.2 жил болж тухайн хугацаанд 6.9 жилээр нэмэгдсэн байна.

Зураг 2.3. Дундаж наслалт, хүйсээр, сонгосон онуудаар

2.3. ЭХ, ХҮҮХДИЙН ЭРҮҮЛ МЭНД

2.3.1 Эхийн эндэгдлийн харьцаа (ТХЗ 3.1.1)

Тогтвортой хөгжлийн зорилтын 3.1.1 -д “2030 онд 100 000 амьд төрөлтөд ногдох эхийн эндэгдлийн түвшинг 70 болгох” зорилт тавьсан. Монгол улсын “Алсын хараа-2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний шалгуур үзүүлэлт, хүрэх түвшинд тодорхойлсноор 100 000 амьд төрөлтөд ногдох эхийн эндэгдлийн түвшинг 2025 онд 20.0, 2030 онд 15.0, 2050 онд 5.0 болгон бууруулах зорилтыг дэвшүүлсэн.

Эхийн эндэгдлийн түвшин 2013 онд 100 000 амьд төрөлтөд 42.6 байсан бол сүүлийн

жилүүдэд тууштай буурч 2015 онд 26.0 болж хамгийн бага түвшинд хүрсэн хэдий ч 2021 онд Коронавируст халдварын дэгдэлтийн улмаас 94.9 болж нэмэгдсэн.

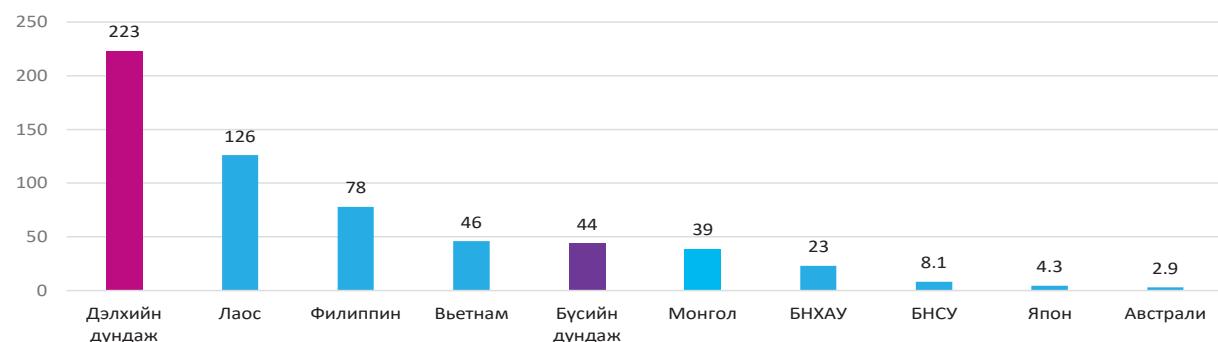
Зураг 2.4. Эхийн эндэгдлийн харьцаа, 100 000 амьд төрөлтөд (ТХЗ 3.1.1)

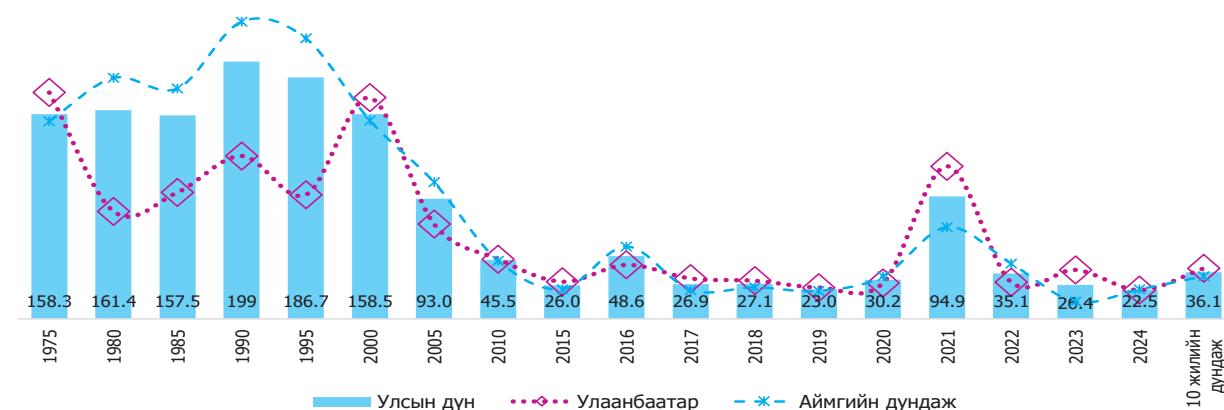
Эх үүсвэр: World Health Statistics 2024: Annex 2-1

2024 онд эхийн эндэгдлийн 13 тохиолдол бүртгэгдсэн нь 100 000 амьд төрөлтөд харьцуулахад 22.5 болж сүүлийн 10 жилийн дунджаас 13.6, өмнөх онтой харьцуулахад 3.9-оор тус тус буурсан үзүүлэлттэй байна. Сүүлийн 10 жилийн дундаж үзүүлэлтийг өмнөх 10 жилийн дундажтай харьцуулахад 100 000 амьд төрөлтөд ногдох эхийн эндэгдлийн түвшин 44.9-оор буурсан үзүүлэлттэй байна. Номхон далайн баруун эргийн бүсийн дундаж үзүүлэлттэй харьцуулахад бага байгаа хэдий ч 2025 онд хүрэх түвшинг тодорхойлсон зорилтоос 2.5-оор өндөр байна.

Зураг 2.5. Эхийн эндэгдэл, 100 000 амьд төрөлтөд, ДЭМБ-ын тооцооллоор, 2020 он

Зураг 2.6. Эхийн эндэгдлийн түвшин, 100 000 амьд төрөлтөд, сонгосон онуудаар

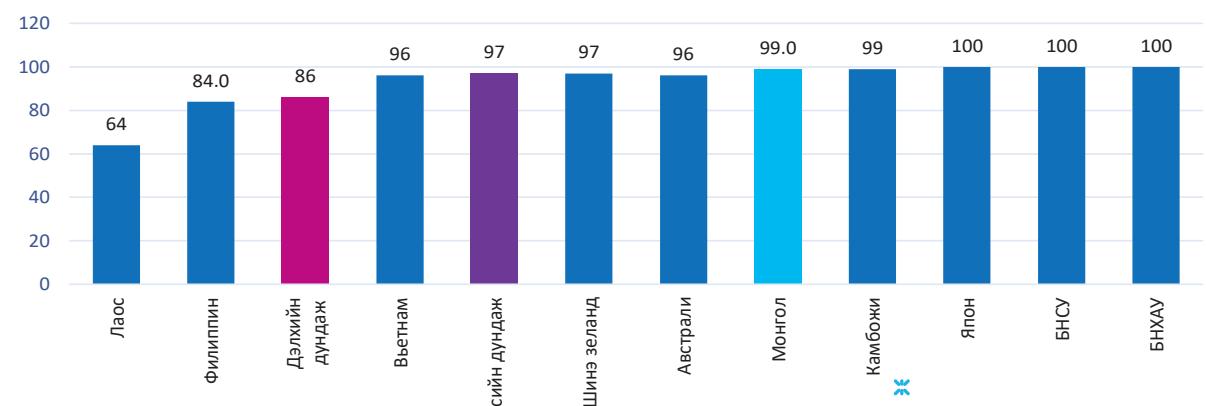

2.3.2. ЭМНЭЛГИЙН АЖИЛТАН ЭХ БАРЬСАН ТӨРӨЛТ (ТХЗ 3.1.2)

Эмнэлгийн мэргэжлийн ажилтан эх барьсан төрөлтийн эзлэх хувь 2024 онд 99.9 байгаа ба энэ үзүүлэлт сүүлийн 10 жилийн хугацаанд тогтвортой байна. Дэлхийн болон бүсийн дундажтай харьцуулахад дээгүүр үзүүлэлттэй байна.

2024 онд төрсөн эхчүүдийн 99.7 хувь нь эмнэлэгт, 0.3 хувь нь гэртээ төрсөн байна. Гэртээ төрсөн 154 тохиолдлын 39 нь эмнэлгийн тусламжгүй буюу эмчлэх, сувилах, эх барих эмнэлгийн зөвшөөрөл бүхий эмнэлгийн мэргэжилтэн төрөх үед байгаагүй бөгөөд энэ нь өмнөх оны мөн үеэс 7 тохиолдлоор буюу 15.2 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна.

Зураг 2.7 ТХЗ: 3.1.2 Эрүүл мэндийн мэргэжлийн ажилтан эх барьсан төрөлтийн хувь

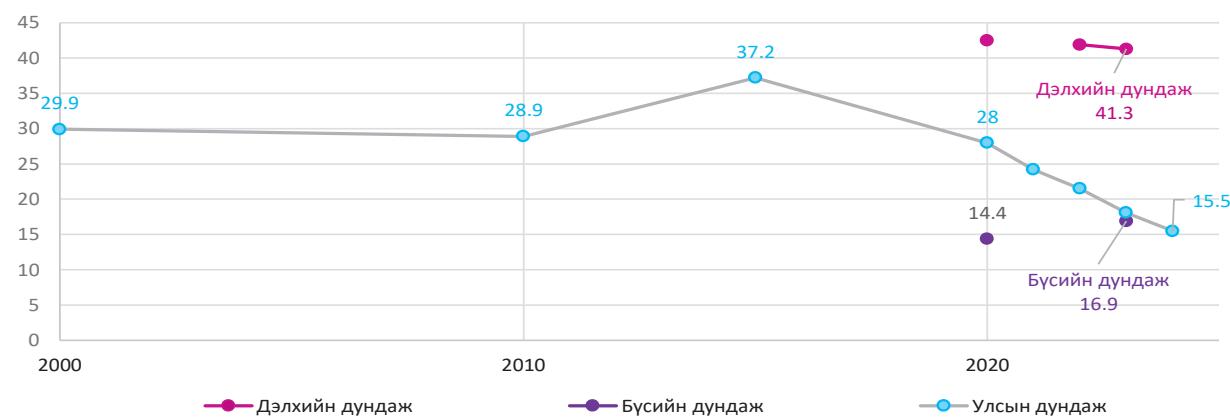

Эх үүсвэр: World Health Statistics 2024

2.3.3. ӨСВӨР НАСНЫ ОХИДЫН ТӨРӨЛТИЙН ТҮВШИН (ТХЗ 3.7.2)

Дэлхийн хэмжээнд өсвөр насын охидын төрөлтийн түвшин 2000 онд 64.5 байсан 2023 оны байдлаар 1000 охид тутамд 41.3 байгаа нь дэлхий даяар өсвөр насын жирэмслэлт буурч байгааг харуулж байгаа хэдий ч бус нутаг тус бүрээр ялгаатай байна. Тухайлбал 2023 онд Африкийн бүсэд энэ үзүүлэлт хамгийн өндөр буюу 97.9, харин Европын бүсэд хамгийн бага буюу өсвөр насы 1000 охидод 13.1 төрөлт байна.

Зураг 2.8. Өсвөр насын охидын төрөлтийн түвшин, 15-19 насын 1000 охидод

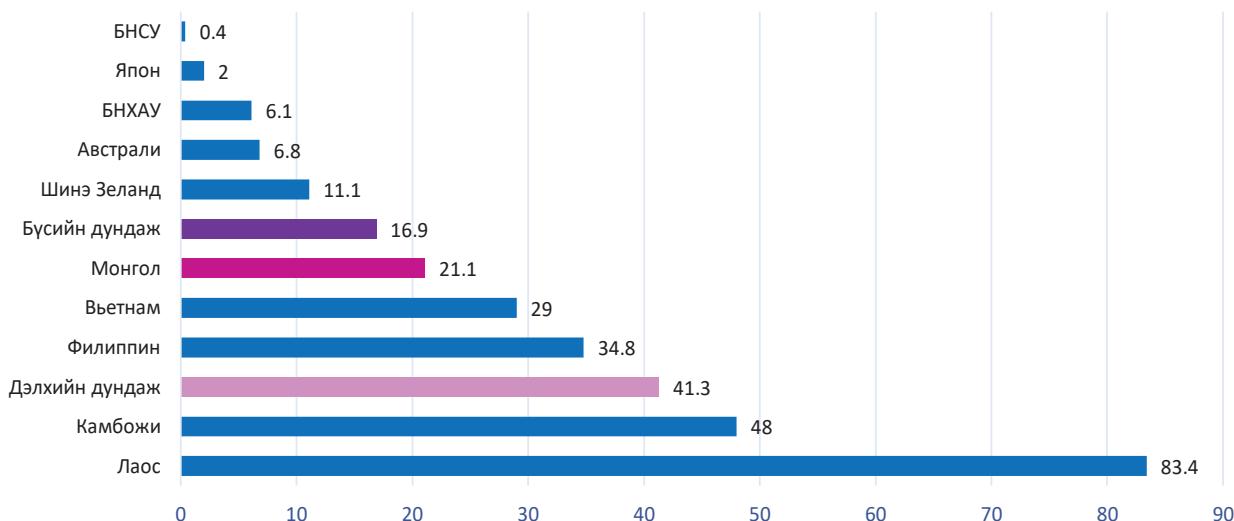

Эх үүсвэр: World Health Statistics 2023: Annex 2-2

Монгол улсын өсвөр насын охидын төрөлтийн түвшин 2023 оны ДЭМБ-ын статистикаар тухайн насы 1000 охидод харьцуулахад 21.1 байгаа нь дэлхийн дундаж (41.3)-аас 20.2-оор доогуур байгаа хэдий ч Номхон далайн баруун эргийн бүсийн дундаж (16.9)-аас 4.2-оор өндөр үзүүлэлттэй байна.

Эрүүл мэндийн статистикаар өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин 2023 онд тухайн насны 1000 эмэгтэйд харьцуулахад 18.1 байгаа нь сүүлийн 10 жилийн дунджаас 11.6, өмнөх онтой харьцуулахад 4.0-оор тус тус буурсан үзүүлэлттэй байна. 2014 оны байдлаар нийт төрсөн эхчүүдийн 5.5 хувийг өсвөр насны охидын төрөлт эзэлж байсан бол 2023 онд 3.3 хувь болж сүүлийн 10 жилийн дунджаас 1.1 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна.

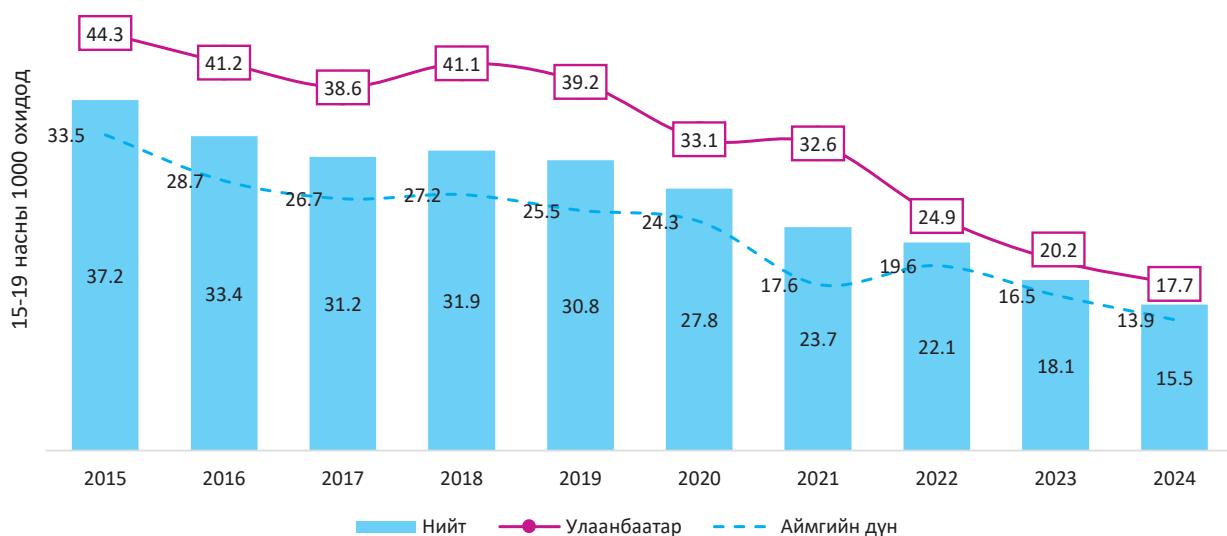
Зураг 2.9. ТХЗ 3.7.2 Өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин, дэлхийн болон бүсийн дундажтай харьцуулахад

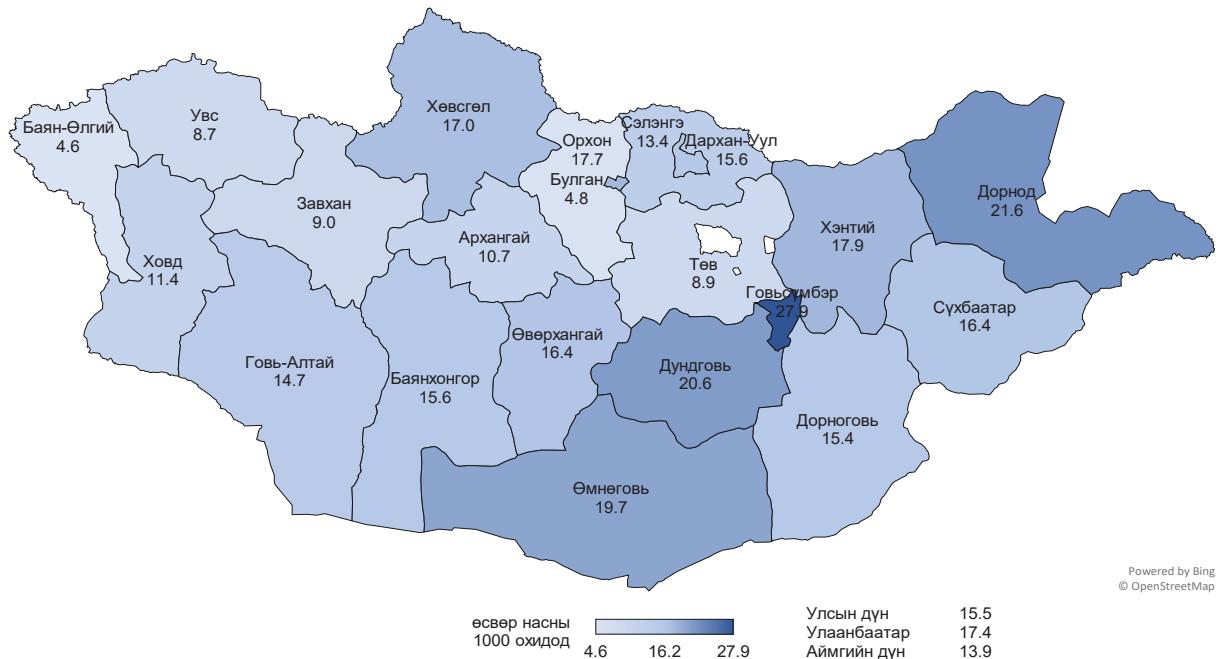
Эх үүсвэр: World Health Statistics 2024

Эрүүл мэндийн статистикаар өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин 2024 онд тухайн насны 1000 эмэгтэйд харьцуулахад 15.5 байгаа нь сүүлийн 10 жилийн дунджаас 12, өмнөх онтой харьцуулахад 2.6-оор тус тус буурсан үзүүлэлттэй байна. 2015 оны байдлаар нийт төрсөн эхчүүдийн 5.5 хувийг өсвөр насны охидын төрөлт эзэлж байсан бол 2024 онд 3.4 хувь болж сүүлийн 10 жилийн дунджаас 0.9 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна.

Зураг 2.10. Өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшин, 15-19 насны 1000 охидод, 2015-2024 он

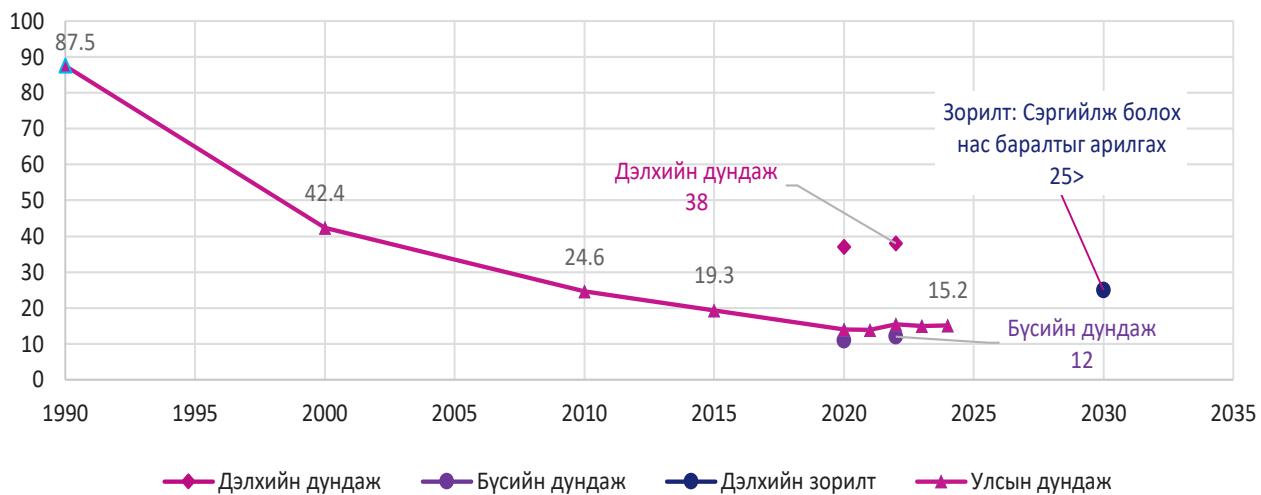
Зураг 2.11. Өсвөр наасны охидын төрөлтийн түвшин, аймгаар, 2024 он

2.3.4. ТАВ ХҮРТЭЛХ НАСНЫ ХҮҮХДИЙН ЭНДЭГДЭЛ (ТХЗ 3.2.1)

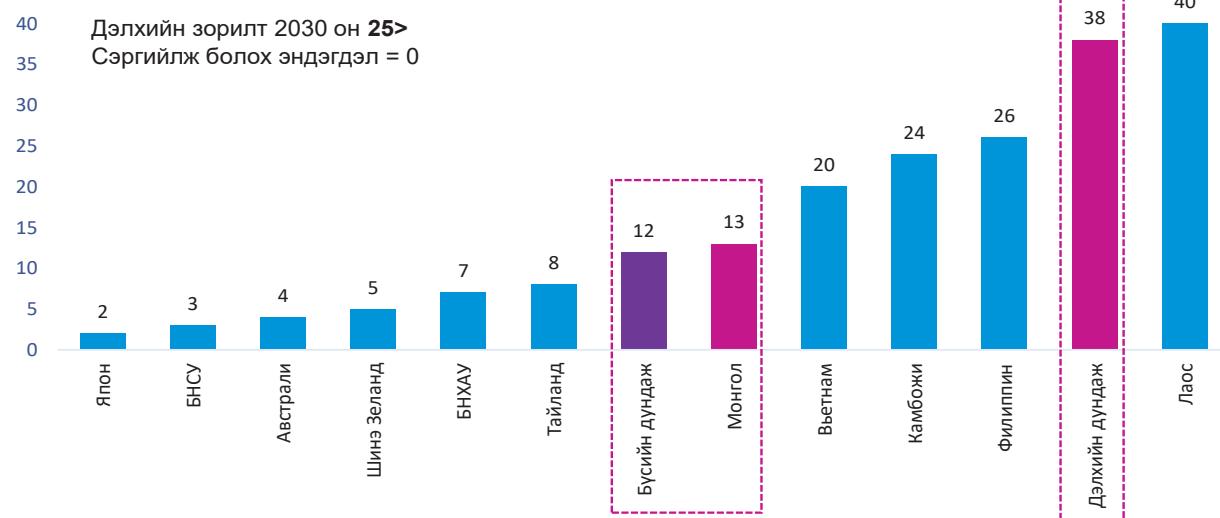
Тогтвортой хөгжлийн зорилтын 3.2-д “2030 он гэхэд нялхас болон 5 хүртэлх насны хүүхдийн сэргийлж болох эндэгдлийг зогсоох, бүх улс орнууд нярайн эндэгдлийг 1000 амьд төрөлтед 12-оос доош, 5 хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшинг 1000 амьд төрөлтед 25-аас доош” болгон бууруулах зорилтыг дэвшүүлсэн.

Зураг 2.12. Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин, дэлхийн болон бүсийн дундажтай харьцуулахад

ДЭМБ-ЫН 2022 ОНЫ СТАТИСТИКААР ТАВ ХҮРТЭЛХ НАСНЫ ХҮҮХДИЙН ЭНДЭГДЛИЙН ТҮВШИН 1000 АМЬД ТӨРӨЛТӨД 13 БАЙГАА НЬ ДЭЛХИЙН ДУНДАЖ (38)-ААС 25-ООР БАГА, НОМХОН ДАЛАЙН БАРУУН ЭРГИЙН БУСИЙН ДУНДАЖ (12.0)-ААС 1.0-ООР ӨНДӨР БАЙНА.

Зураг 2.13. Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин, дэлхийн болон бүсийн дундажтай харьцуулахад, 1000 амьд төрөлтөд (ТХЗ: 3.2.1)

Эх үүсвэр: World Health Statistics 2024

Монгол улсын “Алсын хараа-2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний шалгуур үзүүлэлт, хүрэх түвшинд “1000 амьд төрөлтөд ногдох нялхсын эндэгдлийн түвшинг 2025 онд 9.0, 2030 онд 8.0, 2050 онд 2.3” болгон бууруулах зорилтыг дэвшүүлсэн.

Хүснэгт 2.2. Нялхас болон тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдэл, сонгосон онуудаар

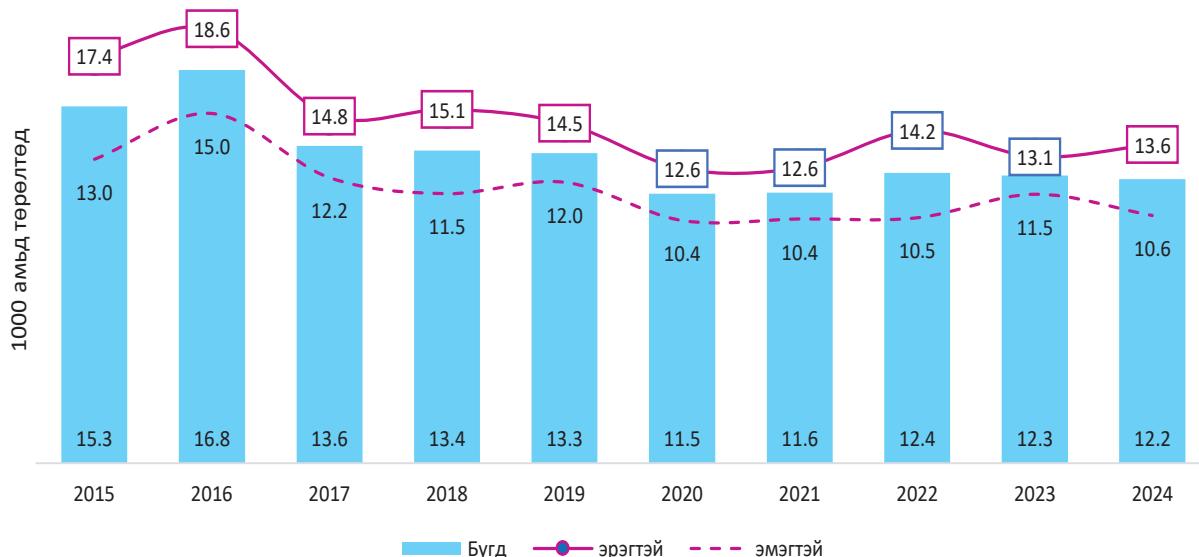
Үзүүлэлт	1990	2000	2010	2015	2020	2021	2022	2023	2024	2030*
Нялхсын эндэгдэл /1000 амьд төрөлтөд/										
Хүйс										
Эрэгтэй	-	-	21.3	17.4	12.6	12.6	14.2	13.1	13.6	
Эмэгтэй	-	-	17.3	13.0	10.4	10.4	10.5	11.5	10.6	
Байршил										
Улсын дундаж	63.4	31.23	19.4	15.3	13.7	11.6	12.4	12.3	12.2	9.0^a
УБ хот	70.3	32.8	16.1	14.7	13.2	11.1	12.5	13.7	12.4	-
Аймгийн дундаж	62.5	30.8	22.1	15.9	14.3	12.0	12.3	10.8	11.9	-
5 хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдэл /1000 амьд төрөлтөд/										
Хүйс										
Эрэгтэй	-	-	26.4	20.7	17.7	15.0	18.1	16.1	16.8	
Эмэгтэй	-	-	22.7	15.7	14.5	12.7	12.9	13.6	13.4	
Байршил										
Улсын дундаж	87.5	42.4	24.6	18.3	14.0	13.9	15.5	14.9	15.2	-
УБ хот	99.9	42.4	20.6	17.3	13.4	13.1	14.9	15.7	14.9	-
Аймгийн дундаж	94.4	42.5	28.0	19.2	14.6	14.7	16.2	14.1	15.5	-

Эх үүсвэр: a. Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоол, “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний шалгуур үзүүлэлт, хүрэх түвшин

Эрүүл мэндийн статистикаар 2024 онд нялхсын эндэгдэл 702 тохиолдол бүртгэгдэж, 1000 амьд төрөлтөд 12.2 байгаа нь сүүлийн 10 жилийн дунджаас 1.1-оор, өмнөх онтой харьцуулахад 0.1-оор тус тус буурсан байна. Сүүлийн 10 жилийн дундаж үзүүлэлт (13.3)-ийг өмнөх 10 жилийн дундаж (17.9) тай харьцуулахад 4.6-оор буурсан үзүүлэлттэй байна.

Нялхсын эндэгдлийн 61.4 хувийг нярайн эндэгдэл эзэлж байгаа бөгөөд 1000 амьд төрөлтөд ногдох нярайн эндэгдэл 7.5 байна.

Зураг 2.14. Нялхын эндэгдэл, 1000 амьд төрөлтөд, хүйсээр, 2015-2024 он

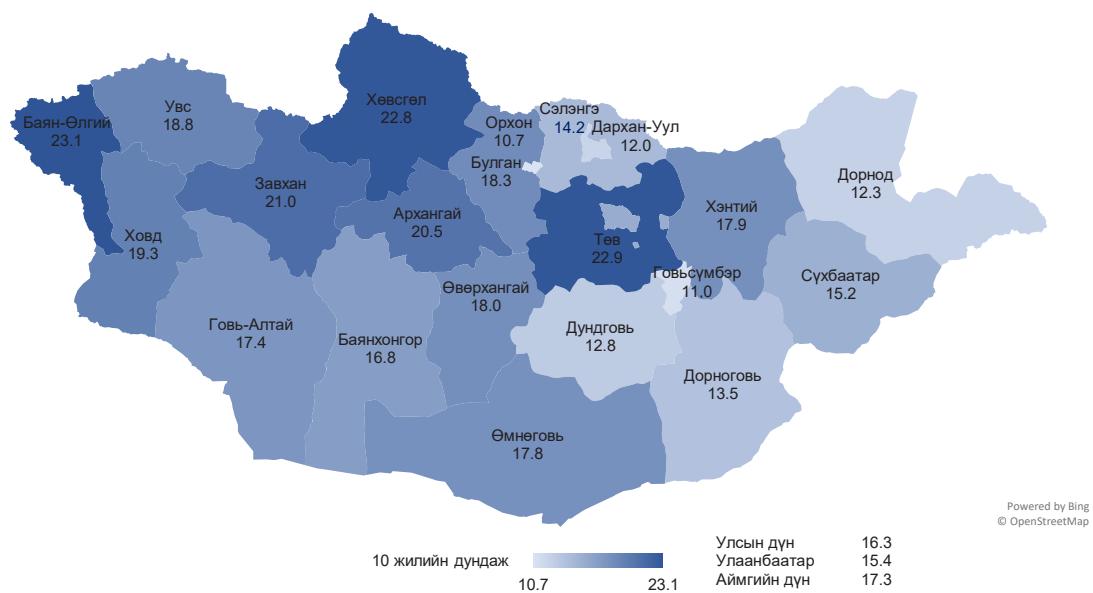
Тав хүртэлх насын хүүхдийн эндэгдлийн түвшин 877 тохиолдол бүртгэгдэж, 1000 амьд төрөлтөд 15.2 байгаа нь сүүлийн 10 жилийн дунджаас 1.1-оор буурсан хэдий ч өмнөх оноос 0.2-оор нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байна. Сүүлийн 10 жилийн дундаж үзүүлэлт (16.3)-ийг өмнөх 10 жилийн дундаж (21.5) тай харьцуулахад 5.2-оор буурсан үзүүлэлттэй байна.

Зураг 2.15. Тав хүртэлх насын хүүхдийн эндэгдэл, 1000 амьд төрөлтөд, хүйсээр, 2015-2024 он

Тав хүртэлх насын хүүхдийн эндэгдлийн сүүлийн 10 жилийн дундаж үзүүлэлт (16.3)-ийг аймгаар харьцуулан харуулбал Баян-Өлгий аймагт 23.1 байгаа нь хамгийн өндөр үзүүлэлт буюу улсын дунджаас 6.7, аймгийн дунджаас 5.8-оор тус тус өндөр байна. Мөн Хөвсгөл, Төв, Завхан, Архангай, Ховд, Увс, Өвөрхангай, Говь-Алтай, Өмнөговь, Хэнтий аймгуудад улсын дунджаас өндөр үзүүлэлттэй байна.

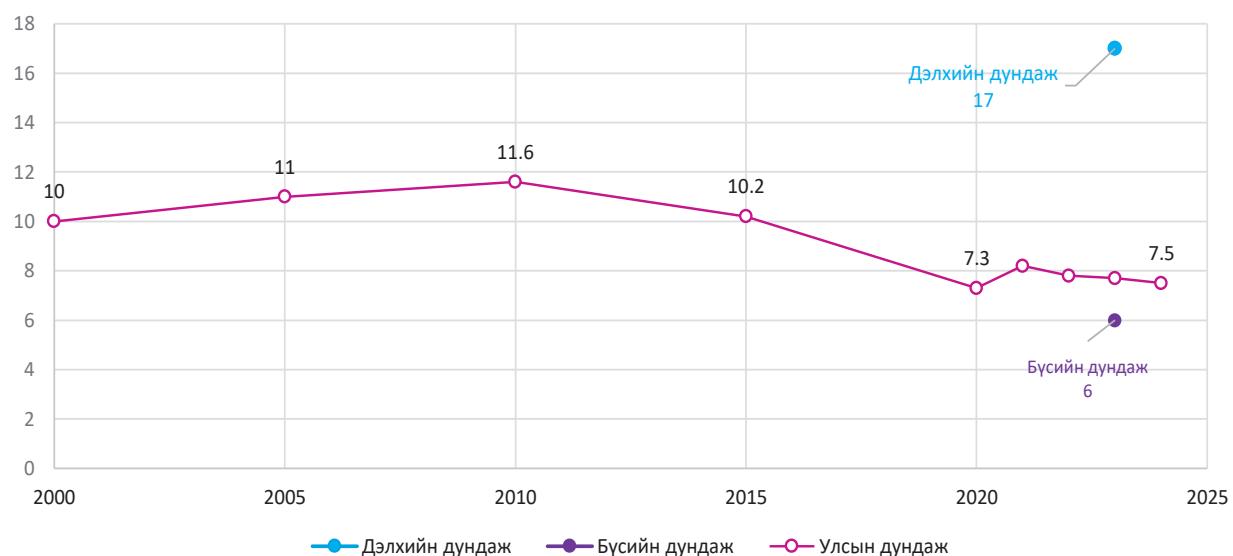
Зураг 2.16. Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин, 1000 амьд төрөлтөд, сүүлийн 10 жилийн дундаж, аймгаар

2.3.5. НЯРАЙН ЭНДЭГДЭЛ (ТХЗ 3.2.2)

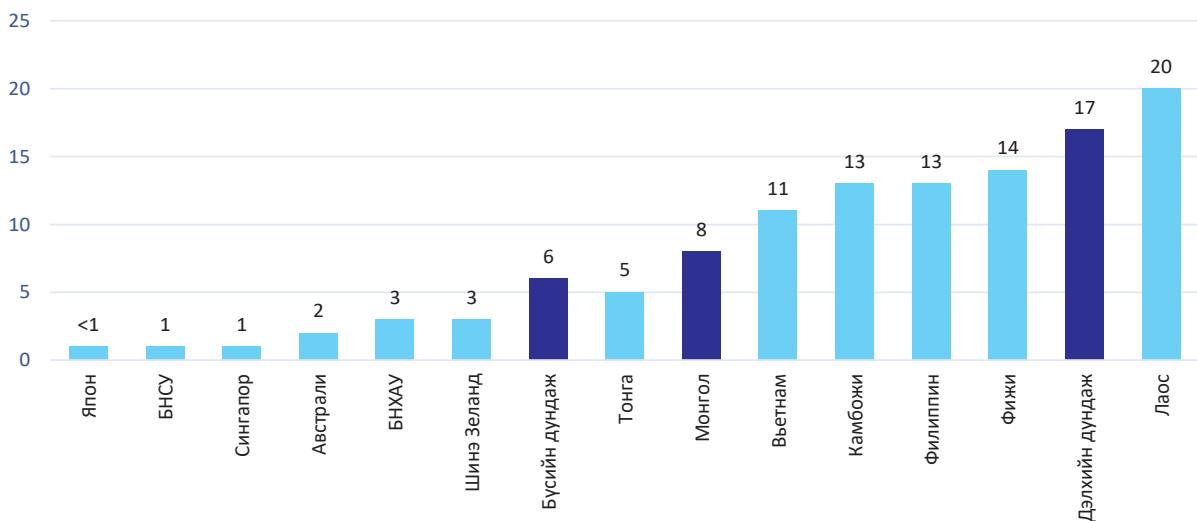
Тогтвортой хөгжлийн зорилтод 2030 он гэхэд бүх улс орнууд нярайн эндэгдлийг 1000 амьд төрөлтөд 12-оос доош болгон бууруулах зорилт тавьсан. Нярайн эндэгдлийн түвшин Дэлхийн хэмжээнд 1990 онд 1000 амьд төрөлт тутамд 37 байсан бол 2023 оны байдлаар 17 болж 53 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна. Гэсэн хэдий ч бус нутгийн ялгаа их хэвээр байна.

Зураг 2.17. Нярайн эндэгдлийн түвшин, 1000 амьд төрөлтөд

Нярайн эндэгдлийн түвшин 2022 оны ДЭМБ-ын статистикаар 1000 амьд төрөлтөд харьцуулахад 8 байгаа нь дэлхийн дундаж (17)-аас 9.0-оор бага, харин номхон далайн баруун эргийн бүсийн дундаж (6)-аас 2.0-оор өндөр байна.

Зураг 2.18. ТХЗ: 3.2.2 Нярайн эндэгдлийн түвшин, дэлхийн болон бүсийн дундажтай харьцуулахад

Эх үүсвэр: *World Health Statistics 2024*

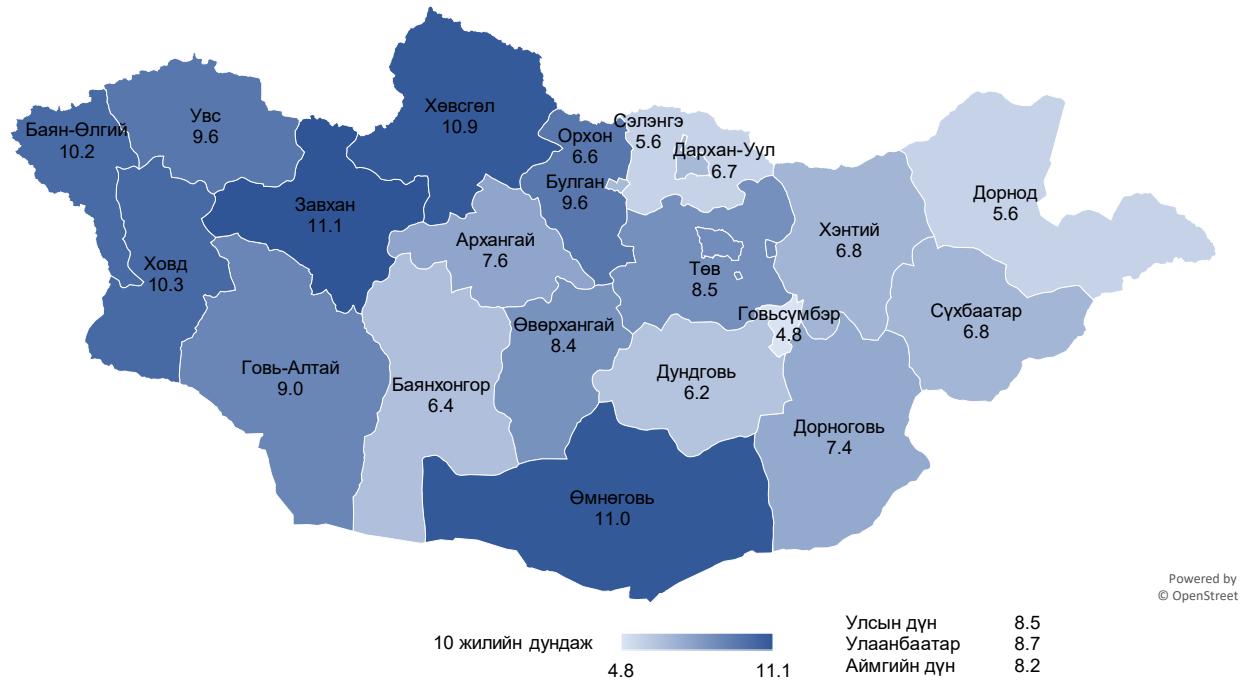
Монгол улсын хувьд 2015 онд нярайн эндэгдлийн түвшин 10.2 байсан бол 2024 онд 7.5 болж 2.7-оор буурсан байна. Нярайн эндэгдэл дотор эрт нярайн эндэгдлийн эзлэх хувь хамгийн өндөр 65.2 хувийг эзэлж байгаа нь 2015 онтой харьцуулахад 15.3 хувиар буурсан байна.

Хүснэгт 2.3. Нярайн болон перинаталь эндэгдлийн түвшин, 2015-2024 он

Үзүүлэлт	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Нярайн эндэгдэл /1000 амьд төрөлтөд/											
Аймгийн дундаж	9.5	9.9	9.1	8.5	8.1	8.3	7.8	8.6	7.7	6.9	7.3
УБ хот	10.4	10.4	9.3	8.9	9.2	8.0	8.3	7.9	7.8	8.5	7.6
Улсын дундаж	10.0	10.2	9.2	8.7	8.7	8.6	7.3	8.2	7.8	7.7	7.5
Эрэгтэй	11.2	11.6	10.5	9.8	9.9	9.4	8.7	8.9	9.3	8.9	8.7
Эмэгтэй	8.8	8.7	7.8	7.6	7.3	7.1	6.9	7.5	6.2	6.5	6.1
Амьгүй төрөлт /1000 нийт төрөлтөд/											
Аймгийн дундаж	6.6	5.8	5.9	5.5	4.7	4.4	5.3	5.1	4.8	4.4	4.0
УБ хот	6.2	7.8	6.5	6.6	6.4	5.9	5.5	5.9	5.7	6.1	5.8
Улсын дундаж	6.4	6.8	6.2	6.0	5.6	5.2	5.4	5.5	5.3	5.3	5.0
Перинаталь эндэгдэл /1000 нийт төрөлтөд/											
Аймгийн дундаж	14.3	13.5	12.6	11.9	10.8	10.6	10.4	11.3	10.2	8.6	9.0
УБ хот	14.7	15.6	13.2	12.9	12.8	11.4	11.6	12.2	11.4	11.9	10.6
Улсын дундаж	14.5	14.6	12.9	12.4	11.9	11.0	11.1	11.8	10.8	10.4	9.8

Нярайн эндэгдлийн сүүлийн 10 жилийн дундаж үзүүлэлт (8.5)-ийг аймгаар харьцуулан харуулбал Завхан аймагт 11.1 байгаа нь хамгийн өндөр үзүүлэлт буюу улсын дунджаас 2.7, аймгийн дунджаас 2.9-оор тус тус өндөр байна. Мөн Өмнөговь, Хөвсгөл, Баян-Өлгий, Ховд, Увс, Булган, Өвөрхангай, Говь-Алтай аймгуудад улсын дундаас өндөр үзүүлэлттэй байна.

Зураг 2.19. Нярайн эндэгдлийн түвшин, 1000 амьд төрөлтөд, сүүлийн 10 жилийн дундаж, аймгаар

2.4 ХАЛДВАРТ ӨВЧИН

Халдварт өвчин гэдэг нь өвөрмөц үүсгэгчээр үүсэж, цаашаа халдвартараадаг, үечилсэн явцтай, өвөрмөц дархлал тогтдог өргөн хүрээний бүлэг өвчин юм. Халдварт өвчинүүдийн гаралтад хотжилт, хүн амын хурдацтай өсөлт, антибиотикийн буруу хэрэглээ, нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ хангалтгүй байх, хүний буруутай үйл ажиллагаа, хүрээлэн буй орчны тэнцэл алдагдах, уур амьсгалын өөрчлөлт, зэрэг олон хүчин зүйлс нөлөөлнө. Халдварт өвчинийг хянах, урьдчилан сэргийлэх, бүр мөсөн устгах зэрэгт нянгийн эсрэг эм, вакциныг боловсруулж эрүүл ахуй, ариун цэврийн байгууламжийг сайжруулах зэргээр томоохон дэвшил гарсан.

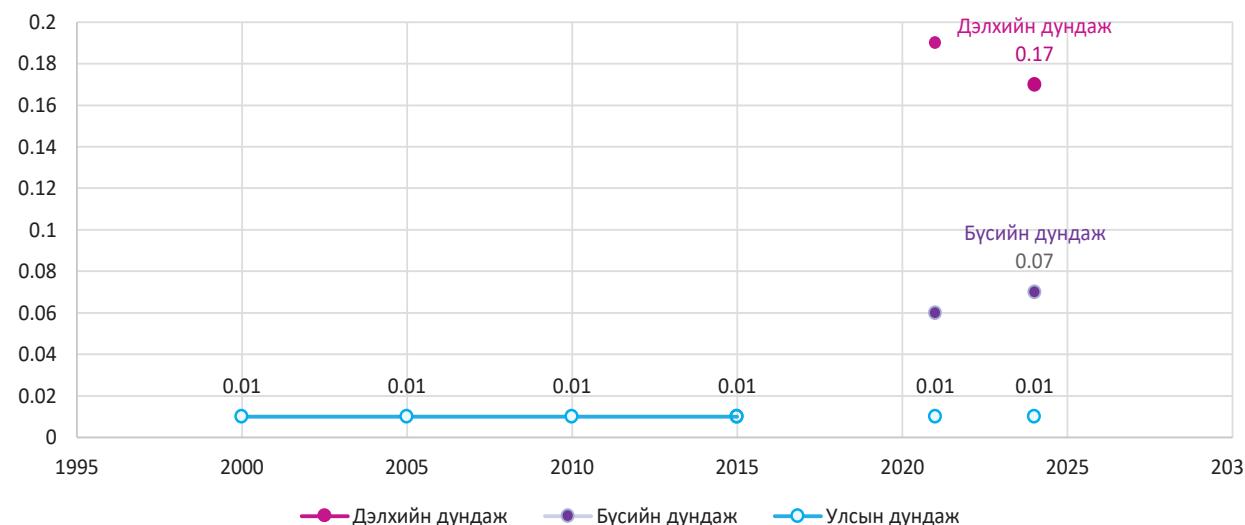
2.4.1. ХДХВ-ИЙН ХАЛДВАРЛААГҮЙ 1000 ХҮНД НОГДОХ ХДХВ-ИЙН ШИНЭ ТОХИОЛДЛЫН ТОО (ТХЗ 3.3.1)

Манай улсын хувьд ХДХВ/ДОХ бага тархалттай орны тоонд ордог хэдий ч БЗДХ-ын тархалт өндөр, эрсдэлт бүлэг болон нийт хүн амын дунд бэлгэвчийн хэрэглээ бага, ХДХВ-ийн халдварт хамгийн хурдацтай тархаж буй хоёр том гүрний дунд оршдог, хилээр зорчих хөдөлгөөн ихтэй зэрэг шалтгаануудын улмаас ХДХВ-ийн халдвартархад эрсдэл өндөртэй оронд тооцогддог байна

Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын 2022 оны тооцооллоор дэлхий даяар 39.0 сая ХДХВ-ийн халдвартай хүн амьдарч байсан бөгөөд үүний дотор 1.5 сая нь 15-аас доош насны хүүхдүүд байна.

ХДХВ-ийн халдварлаагүй 1000 хүнд ногдох өвчлөлийн түшингээр Номхон далайн баруун бүсийн орнуудын дундаж түвшин 0.07 байгаа нь дэлхийн дунджаас 0.1-оор доогуур байгаа бөгөөд Монгол улсын хүн амын халдварлаагүй 1000 хүнд ногдох өвчлөлийн түвшин 0.01 буюу дэлхийн дундажтай харьцуулахад 0.16, бүсийн дунджаас 0.06-оор тус тус бага байна.

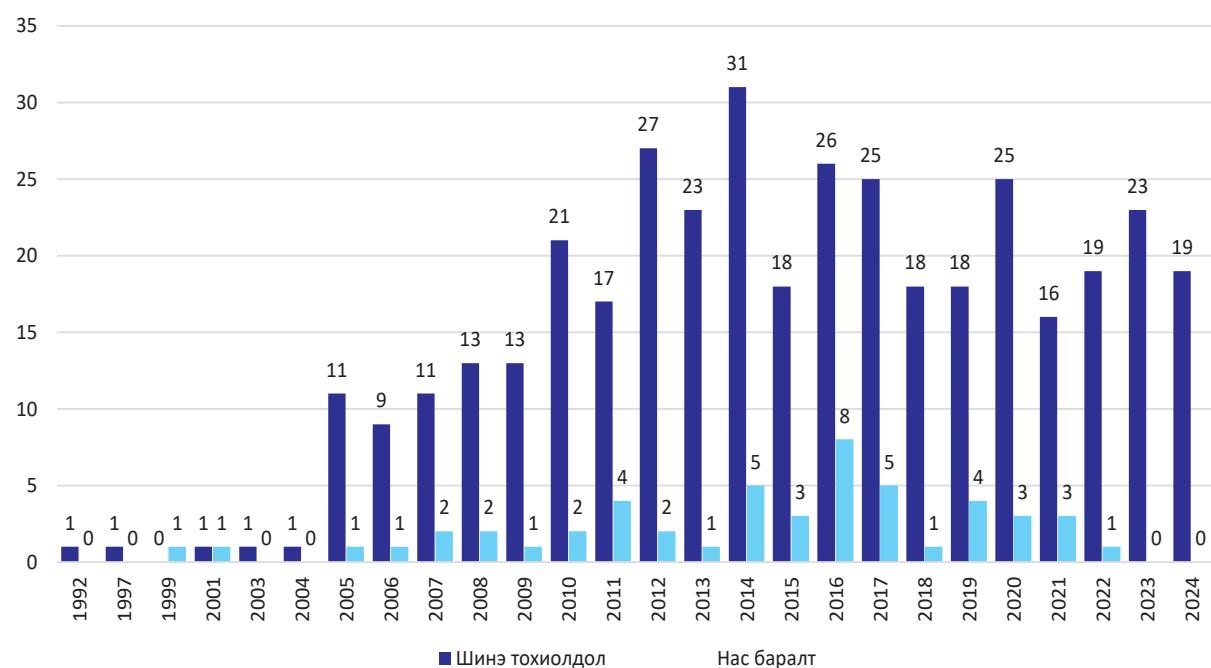
Зураг 2.20. ТХЗ 3.3.1 ХДХВ-ийн халдварталаагүй 1000 хүнд ногдох ХДХВ-ийн шинэ тохиолдлын тоо

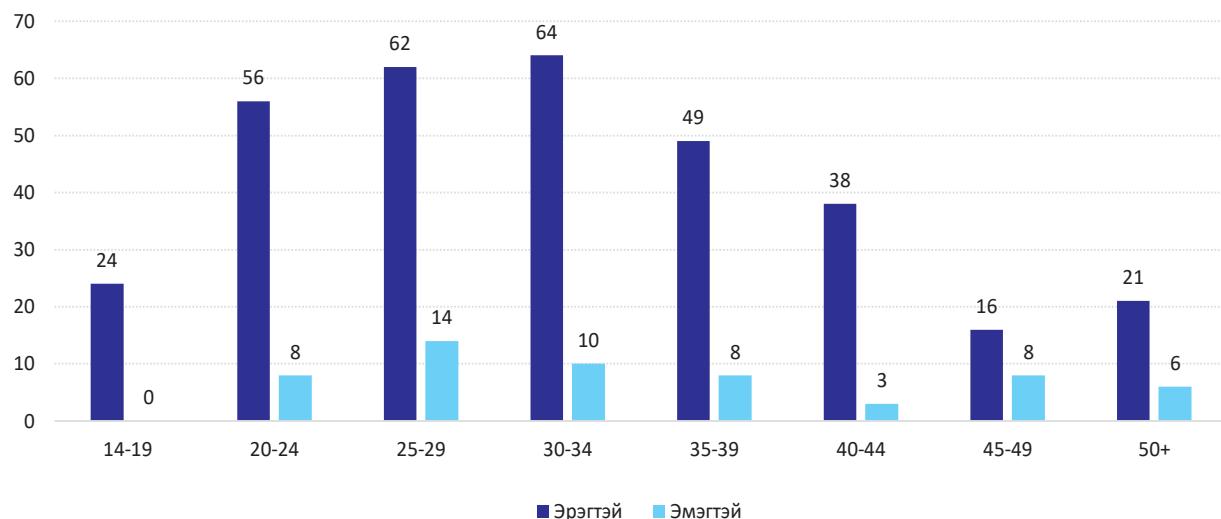
Эх үүсвэр: *World Health Statistics 2024*

1992 онд Монгол үлсад ХДХВ/ДОХ-ын анхны тохиолдол бүртгэгдсэнээс хойш 2024 оны жилийн эцсийн байдлаар ХДХВ/ДОХ-ын нийт 388 тохиолдол бүртгэгдэж, үүнээс 19 тохиолдол нь шинээр бүртгэгдсэн байна. Бүртгэгдсэн 388-аас 51 тохиолдол нь нас барсан байна.

Зураг 2.21. ХДХВ-ийн шинэ тохиолдол, нас баралтын тоо, бүртгэгдсэн оноор

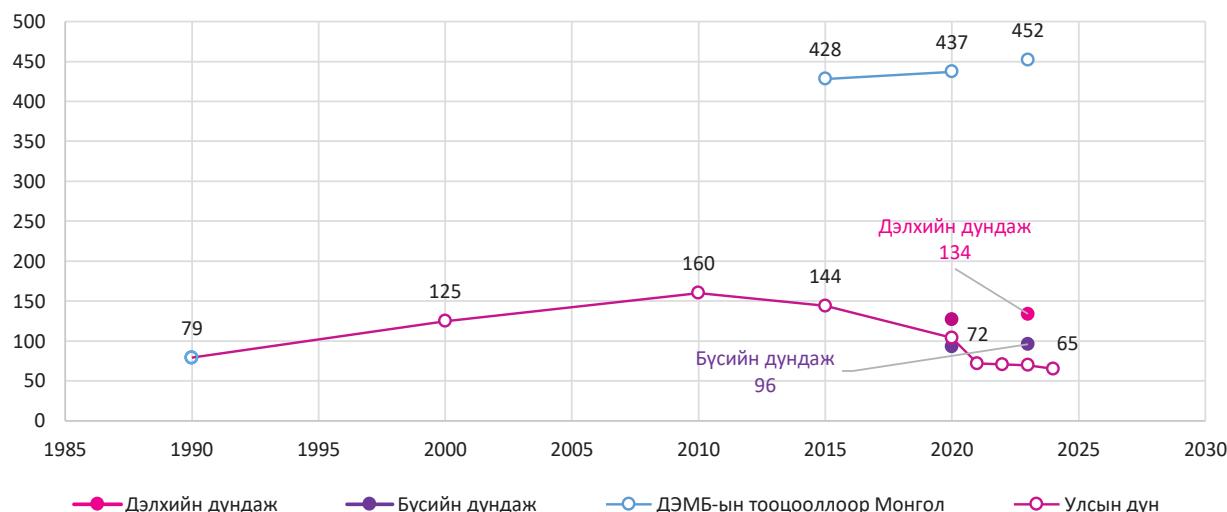

Нийт тохиолдлын 85.1% нь (330) эрэгтэйчүүд, 14.7% нь (57) эмэгтэйчүүд, 1 тохиолдол (0.3%) хүйс тодорхойгүй хүн байна. ХДХВ/ДОХ-ийн бүртгэгдсэн нийт тохиолдлууд бэлгийн замаар дамжсан ба цус цусан бүтээгдэхүүн, эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ, эхээс хүүхдэд цусаар дамжсан халдвартал тохиолдол бүртгэгдээгүй байна.

Зураг 2.22. Бүртгэгдсэн ХДХВ-ийн шинэ тохиолдол, хүйс, насны бүлгээр**2.4.2. СҮРЬЕЭГИЙН ӨВЧЛӨЛИЙН ТОХИОЛДОЛ (ТХЗ 3.3.2)**

2023 онд дэлхийн хэмжээнд сүрьеэгийн өвчлөл 100 000 хүнд дунджаар 134 шинэ тохиолдол бүртгэгдсэн бөгөөд энэ нь өмнөх онтой ижил түвшинд байна. Энэхүү үзүүлэлт нь 2015 оноос хойш 8.3%-иар буурсан ч, ДЭМБ-ын “Сүрьеэг устгах стратеги”-ийн 2025 он хүртэлх зорилт болох 50%-ийн бууралтад хүрэхэд хангартгүй байна.

Монгол улсын хүн амын дундах сүрьеэгийн өвчлөлийн түвшин 2023 оны ДЭМБ-ын тооцооллоор номхон далайн баруун эргийн бүсийн орнуудтай харьцуулахад тархалтын түвшингээр гуравдугаарт орж байгаа ба 100 000 хүнд ногдох сүрьеэгийн өвчлөлийн түвшин 452 байгаа нь дэлхийн дундаж (134)-аас 318, бүсийн дундаж (96)-аас 356-оор тус тус өндөр байна.

Зураг 2.23. ТХЗ 3.3.2 Сүрьеэ өвчиний тохиолдлын түвшин /100 000 хүнд/Эх үүсвэр: *World Health Statistics 2024*

Монгол улс нь сүрьеэгийн халдварын тархалт өндөрт тооцогддог ба сүүлийн 10 жилийн дунджаар 3183 тохиолдол бүртгэгдэж, 2024 оны байдлаар 70.1 хувь нь уушгини сүрьеэ эзэлж байна.

Хүснэгт 2.4. Сүрьеэгийн өвчлөлийн түвшин, 100 000 хүнд, сонгосон онуудаар

Үзүүлэлт	1990	2000	2005	2010	2015	2020	2022	2023	2024
Сүрьеэгийн өвчлөлийн түвшин*									
Улсын дундаж	79.0	125.0	178.0	154.0	144.1	103.5	70.5	69.7	65.3
УБ хот	84.0	155.0	244.0	189.0	183.7	138.8	88.4	89.9	78.1
Аймгийн дундаж	63.0	99.0	123.0	136.0	105.4	73.5	54.7	53.4	53.2
Хүйс									
Эрэгтэй				174.5	160.4	114.0	82.0	85.4	77.3
Эмэгтэй				145.5	128.3	93.4	59.3	54.4	53.6
Сүрьеэгийн нас баралтын түвшин*									
Улсын дундаж	4.8	3.2	4.0	3.3	3.6	3.0	2.0	2.7	1.9
УБ хот	5.4	2.5	3.3	4.4	5.4	4.0	2.6	4.0	2.3
Аймгийн дундаж	3.9	2.0	4.3	2.5	2.0	2.1	1.4	1.6	1.5
ДОТС-ын хүрээнд эмчилсэн сүрьеэгийн тохиолдлын хувь*									
Улсын дундаж	-	100/80	100/79	100/84.5	100/79.5	100/76.4	100/76.5	100/75.0	100/77.4
УБ хот	-	100/84	100/74	100/81.7	100/74.3	100/67.7	100/71.2	100/69.2	100/74.1
Аймгийн дундаж	-	100/81	100/84	100/87.5	100/87.8	100/87.1	100/86.1	100/83.4	100/86.8

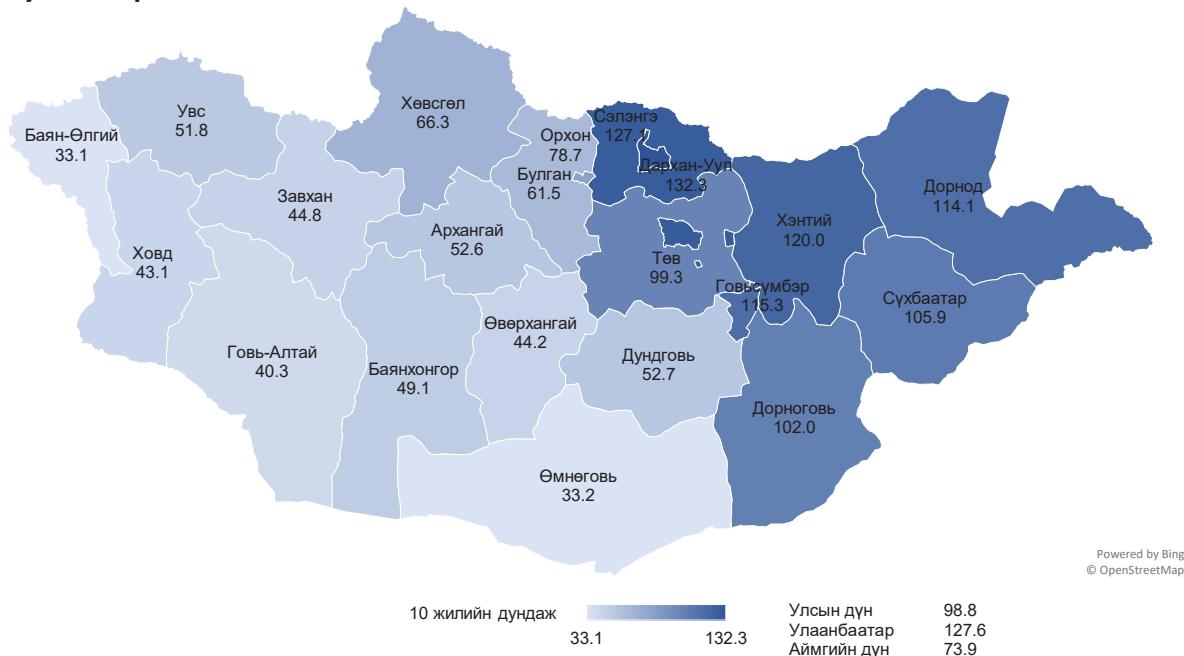
Эрүүл мэндийн статистикаар 2024 онд 100 000 хүнд ногдох сүрьеэгийн өвчлөлийн түвшинг тооцоход 65.3 байна. Сүүлийн 10 жилийн дунджаас 100 000 хүн ам тутамд 34.7, өмнөх онтой харьцуулахад 4.4-оор тус тус буурсан үзүүлэлттэй байна.

Зураг 2.24. Сүрьеэг өвчиний тохиолдлын түвшин, 100 000 хүнд, 2015-2024 он

Сүрьеэгийн өвчлөлийн түвшин сүүлийн 10 жилийн дундаж үзүүлэлт (98.8)-ийг аймгаар харьцуулан харуулбал төвийн болон зүүн бүсийн аймгуудад харьцангуй өндөр бүртгэгдсэн байна. Дархан-Уул аймагт 132.3 байгаа нь хамгийн өндөр үзүүлэлт буюу улсын дунджаас 33.5, аймгийн дунджаас 58.4-оор тус тус өндөр байна. Мөн Улаанбаатар, Сэлэнгэ, Хэнтий, Говьсүмбэр, Дорнод, Сүхбаатар, Дорноговь, Төв аймгуудад улсын дундаас 0.5-28.8-оор өндөр үзүүлэлттэй байна.

Зураг 2.25. Сурьеэ өвчний тохиолдлын түвшин, 100 000 хүнд, сүүлийн 10 жилийн дунджаар

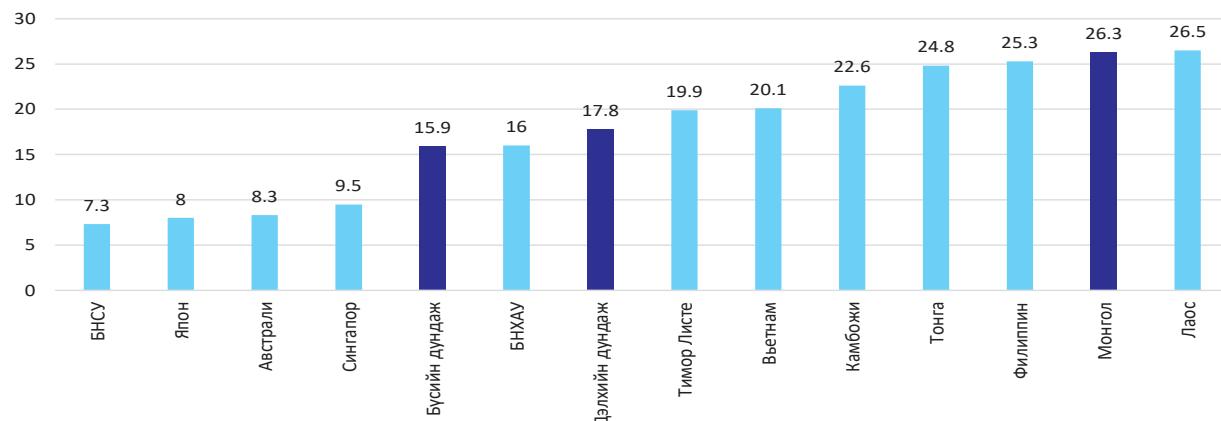

2.5 ХАЛДВАРТ БУС ӨВЧИН

2.5.1 30-70 НАСНЫ ХҮН АМЫН ДУНДАХ ЗҮРХ СУДАС, ХАВДАР, ЧИХРИЙН ШИЖИН, АМЬСГАЛЫН ЗАМЫН АРХАГ ӨВЧНӨӨР НАС БАРАХ МАГАДЛАЛ (TXZ 3.4.1)

Дэлхий дахинд халдварт бус өвчнүүд нь нийт нас баралтын 74 хувийг эзэлж, жил бүр 41 сая хүний амь насыг авч байна. Эдгээрийн дотор зүрх судасны өвчин (19 сая), хорт хавдар (10 сая), амьсгалын замын архаг өвчин (4 сая), чихрийн шижин (1.6 сая) зэрэг дөрвөн гол өвчин нийт халдварт бус өвчний нас баралтын 80 гаруй хувийг бүрдүүлж байна. Жил бүр 15 сая гаруй хүн 30-69 насандaa нас барж байгаа бөгөөд эдгээрийн 85 хувь нь бага болон дунд орлоготой орнуудад тохиолдож байна. Энэхүү нөхцөл байдал нь дэлхийн улс орнуудын эрүүл мэндийн тогтолцоонд томоохон сорилт болж, TXZ 3.4-ийн зорилтыг биелүүлэхэд онцгой анхаарал шаардлагатайг харуулж байна.

Зураг 2.26. TXZ 3.4.1 30-70 насны хүн амын дундах зүрх судас, хавдар, чихрийн шижин, амьсгалын замын архаг өвчнөөр нас барах магадлал, 2021 он

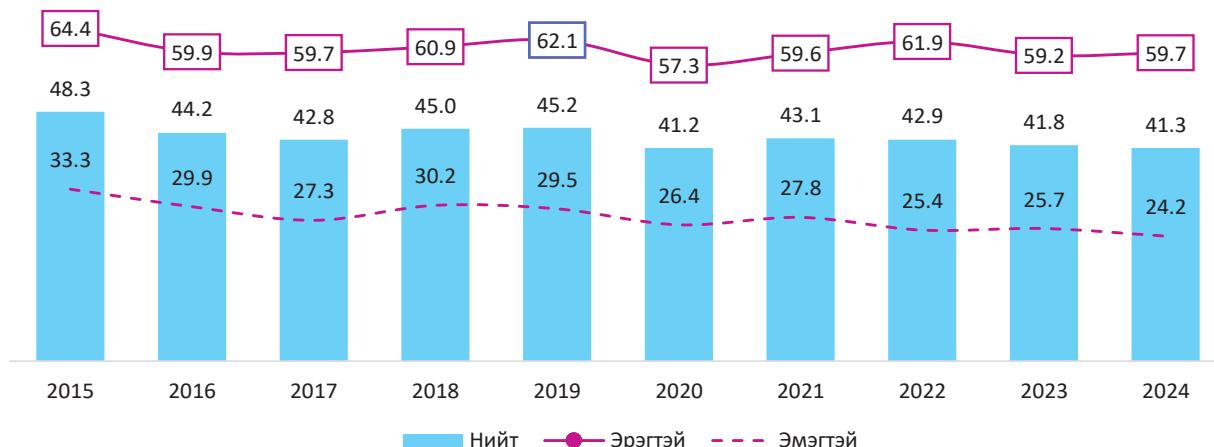
Эх үүсвэр: World Health Statistics 2024

ДЭМБ-ЫН ТООЦООЛЛООР Монгол улсын 30-70 насны хүн амын дундах халдварт бус өвчний дөрвөн гол өвчнөөр нас барах магадлал 26.3 байгаа нь дэлхийн дундаж (17.8)-аас 8.5, бүсийн дундаж (15.9)-аас 10.4-оор тус тус өндөр байна.

Эрүүл мэндийн статистикаар 2024 онд зүрх судасны өвчин, хавдар, чихрийн шижин, амьсгалын замын архаг өвчнөөр нас барсан 30-70 насны шалтгаант нас баралтын 6405 тохиолдол бүртгэгдсэн нь нийт нас баралтын 35.4 хувийг эзэлж байна. Эдгээр өвчлөлийн шалтгаант нас баралтын түвшин 2024 оны байдлаар тухайн насны 10 000 эрэгтэйд 59.7, эмэгтэйд 24.2 байна.

Зураг 2.27. 30-70 насны хүн амын дундах зүрх судас, хавдар, чихрийн шижин, амьсгалын замын архаг өвчин, тухайн насны 10 000 хүнд, 2015-2024 он

Хүснэгт 2.5. 30-70 насны хүн амын дундах зүрх судас, хавдар, чихрийн шижин, амьсгалын замын архаг өвчин, тухайн насны 10 000 хүнд, 2015-2024 он

Үзүүлэлт	2015	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Зүрх судас, хорт хавдар, чихрийн шижин, амьсгалын замын архаг өвчний шалтгаант нас баралтын түвшин (30-70 нас)								
Бүгд	48.3	45.0	45.2	41.2	43.1	42.9	41.8	41.3
эрэгтэй	64.4	60.9	62.1	57.3	59.6	61.9	59.2	59.7
эмэгтэй	33.3	30.2	29.5	26.4	27.8	25.4	25.7	24.2
Зүрх судасны өвчиний нас баралт, тухайн насны 10 000 хүнд харьцуулахад (30-70 нас)								
Бүгд	24.8	22.8	21.1	19.5	21.3	21.4	20.6	20.3
эрэгтэй	34.9	33.0	31.4	29.3	31.6	32.9	31.1	31.8
эмэгтэй	15.3	13.4	11.5	10.5	11.8	10.8	10.9	9.5
Хорт хавдрын шалтгаант нас баралт, тухайн насны 10 000 хүнд харьцуулахад (30-70 нас)								
Бүгд	21.3	19.9	21.5	19.4	18.7	18.4	18.4	17.9
эрэгтэй	26.7	24.9	27.1	25.0	24.2	24.7	24.2	23.5
эмэгтэй	16.4	15.3	16.3	14.2	13.6	12.5	13.1	12.7
Чихрийн шижин өвчиний шалтгаант нас баралт, тухайн насны 10 000 хүнд харьцуулахад (30-70 нас)								
Бүгд	1.1	0.9	1.4	1.3	1.8	1.5	1.2	1.6
эрэгтэй	1.3	1.1	1.7	1.6	2.0	1.8	1.6	2.0
эмэгтэй	1.0	0.8	1.0	1.1	1.6	1.2	1.0	1.3
Амьсгалын замын архаг өвчиний шалтгаант нас баралт, тухайн насны 10 000 хүнд харьцуулахад (30-70 нас)								
Бүгд	1.1	1.3	1.3	1.0	1.3	1.6	1.5	1.5
эрэгтэй	1.5	1.9	2.0	1.4	1.9	2.4	2.3	2.4
эмэгтэй	0.6	0.7	0.6	0.6	0.8	0.8	0.7	0.8

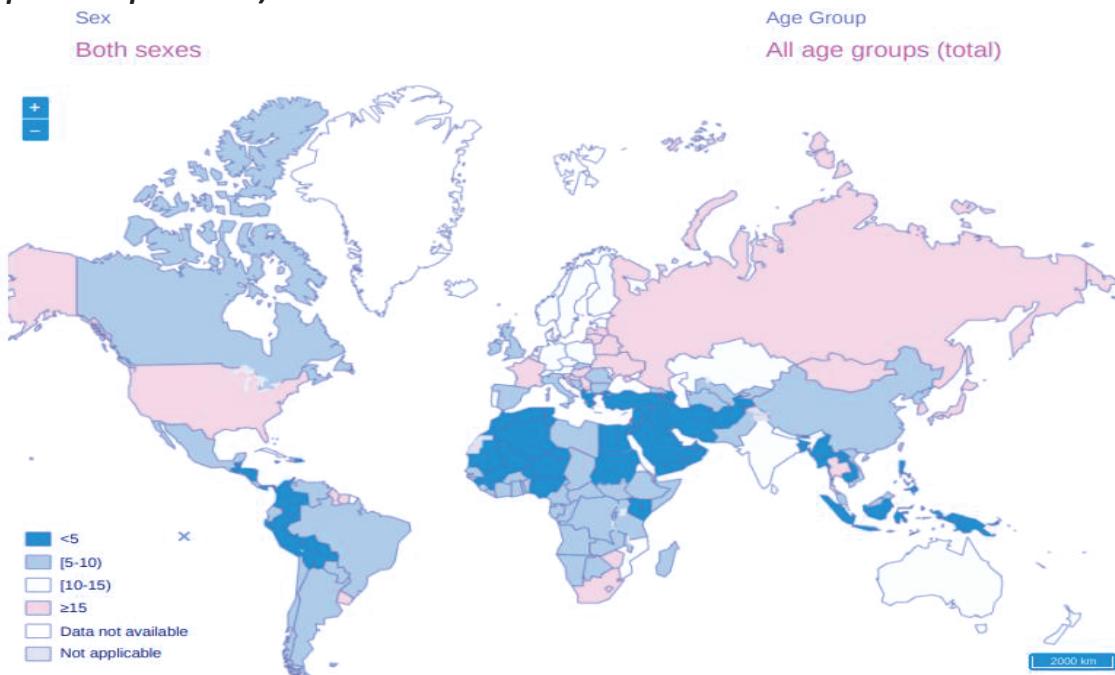
2.5.2. АМИА ХОРЛОЖ НАС БАРСАН ТОХИОЛДЛЫН ТҮВШИН (ТХЗ 3.4.2)

Дэлхий даяар жил бүр 720 000 гаруй хүн амиа хорлож нас барж байгаа ба нэг амиа хорлож нас барсан тохиолдол бүрд дунджаар 20 удаагийн оролдлого тохиолдож байгаа нь сэтгэцийн эрүүл мэндийн асуудал дэлхийн хэмжээнд анхаарах асуудлын нэг байгааг харуулж байна. Амиа хорлолт нь амьдралын аль ч үе шатанд, бүх бүс нутгуудад тохиолддог бөгөөд 2021 оны байдлаар 15–29 насны залуучуудын дунд гурав дахь гол нас баралтын шалтгаан болсон байна. Мөн нийт амиа хорлолтын 73 хувь нь бага болон дунд орлоготой орнуудад бүртгэгджээ.

Амиа хорлолтын шалтгаан нь олон хүчин зүйлтэй холбоотой бөгөөд эдгээрийн дотор сэтгэл гутрал, архины хэт хэрэглээ, өмнө нь амиа хорлох оролдлого хийж байсан түүх голлох эрсдэлт хүчин зүйлүүдийн нэг болдог. Үүнээс гадна сэтгэл хямралын үеийн гэнэтийн шийдвэр, ойр дотны хүнээ алдах, ганцаардал, ялгаварлан гадуурхалт, харилцааны зөрчил, санхүүгийн хүнд байдал, архаг өвчин, хүчирхийлэл, зөрчил мөргөлдөөн зэрэг нөхцөл байдал нь амиа хорлох эрсдэлийг нэмэгдүүлдэг.

Сэтгэцийн эрүүл мэндийн асуудал болон амиа хорлолтой холбоотой нийгмийн гутаан доромжлол, гадуурхалт нь тусlamж хүсэх, авах боломжид саад учруулдаг бөгөөд амиа хорлолт, оролдлого нь зөвхөн тухайн хувь хүнд бүс гэр бүл, хамт олон, нийгэмд өргөн хүрээтэй нөлөөлөл үзүүлдэг. Иймд сэтгэцийн эрүүл мэндийн тусlamж, үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, нийгмийн ойлголт, хандлагыг сайжруулах нь чухал асуудлын нэг хэвээр байна.

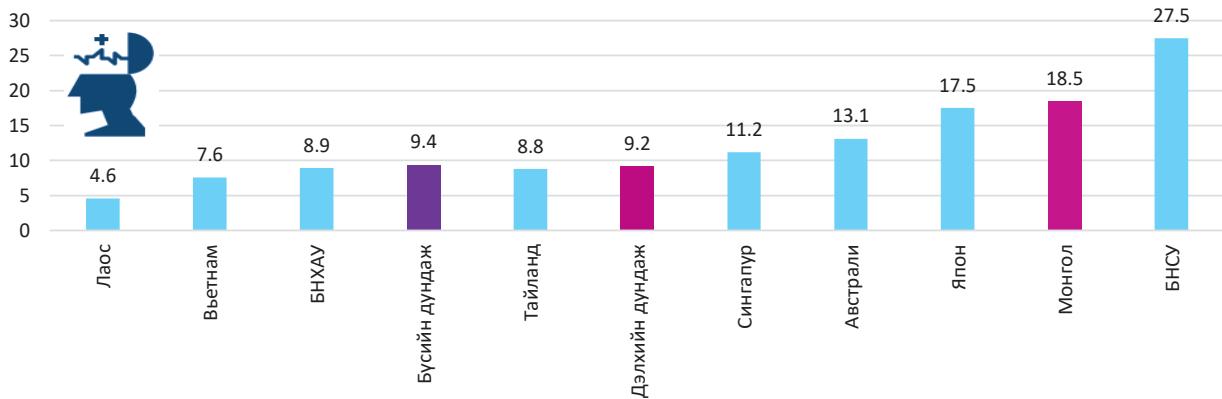
Зураг 2.28 Амиа хорлож нас барсан тохиолдлын түвшин (100 000 хүнд ногдох амиа хорлосон хүний тоо)

Эх үүсвэр: World Health Statistics 2024

Монгол улсын хүн амын дундах амиа хорлож нас барсан тохиолдлын түвшин 100 000 хүнд 2021 оны ДЭМБ-ын статистикаар 18.5 байгаа нь дэлхийн дундаж (9.2)-аас 9.3, Номхон далайн баруун эргийн бүсийн дундаж (9.4)-аас 9.1-оор тус тус өндөр байна. 2021 оны байдлаар амиа хорлож нас барсан тохиолдлын түвшин номхон далайн баруун бүсийн орнуудын дунд 2 дахь өндөр тархалттай орон болж байна.

Зураг 2.29. ТХЗ 3.4.2 Амиа хорлож нас барсан тохиолдлын түвшин (100 000 хүнд ногдох амиа хорлосон хүний тоо)

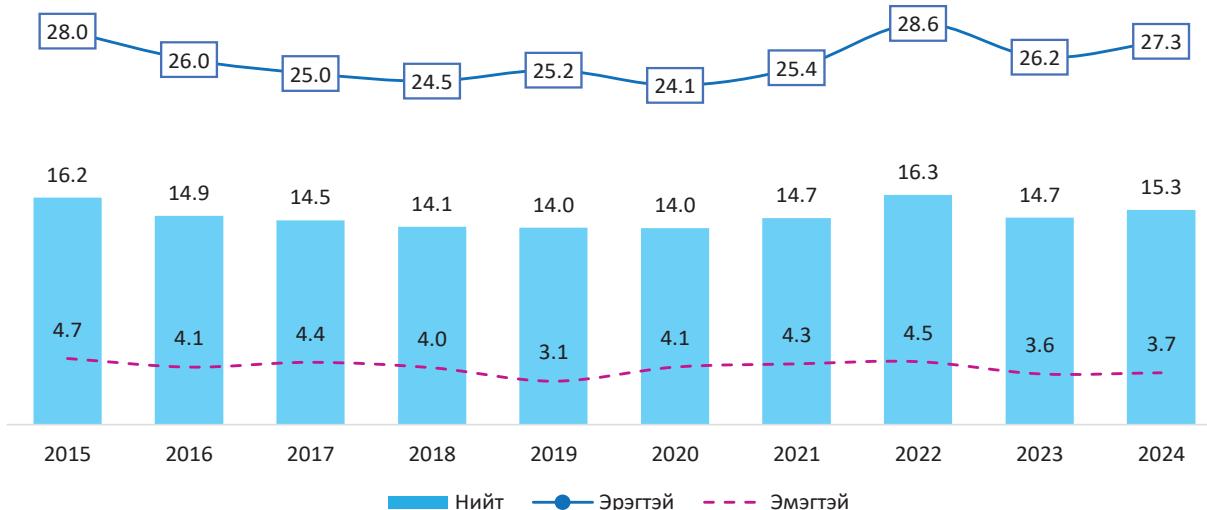

Эх үүсвэр: *World Health Statistics 2024*

2024 оны эрүүл мэндийн статистикаар Монгол улсын хүн амын дундах амиа хорлож нас барсан тохиолдлын түвшин 100 000 хүнд 15.3 байгаа нь сүүлийн 10 жилийн дунджаас 0.5-оор, өмнөх оноос 0.6-оор тус тус нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байна.

Нийт нас баралтад эзлэх амиа хорлогчдын хувь бага хэдий ч насны бүлэгт эзлэх хувь харьцангуй ялгаатай байна. Тухайлбал, 2024 онд нас барсан 20-24 насны залуучуудын 27.4 хувь, 25-29 насны залуучуудын 27.3 хувь, 15-19 насныхын 23.4 хувь буюу тухайн насны залуучуудын 4 хүн тутмын 1 нь амиа хорлож нас барсан байна.

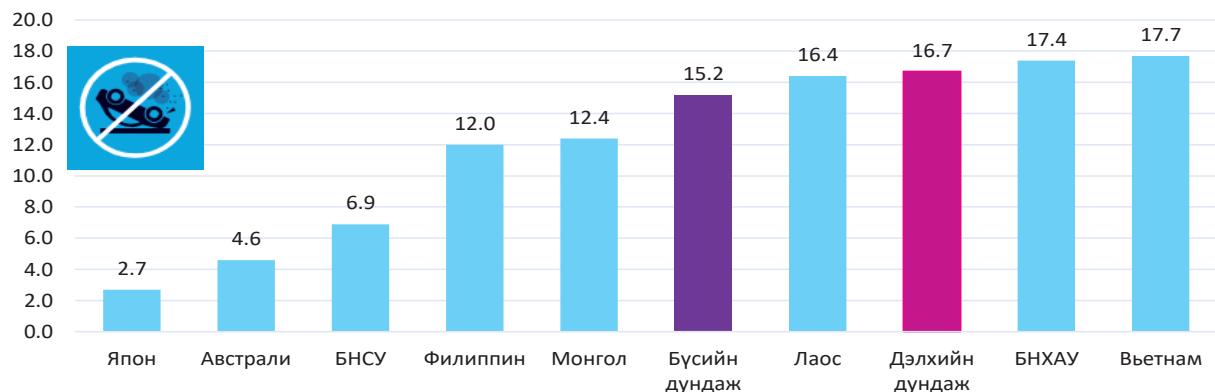
Зураг 2.30. ТХЗ 3.4.2 Амиа хорлож нас барсан тохиолдлын түвшин (100 000 хүнд ногдох амиа хорлосон хүний тоо), 2015-2024 он

2.5.3. ЗАМ ТЭЭВРИЙН ОСЛЫН ШАЛТГААНТ НАС БАРАЛТ (ТХЗ 3.6.1)

Монгол улсын хүн амын дундах зам тээврийн ослын шалтгаант нас баралтын түвшин 100 000 хүнд 2019 оны ДЭМБ-ын статистикаар 21.0 байгаа нь дэлхийн дундаж (16.7)-аас 4.3, Номхон далайн баруун эргийн бүсийн дундаж (16.4)-аас 4.6-оор тус тус өндөр байна.

Зураг 2.31. ТХЗ 3.6.1 Зам тээврийн ослын шалтгаант нас баралтын түвшин (100 000 хүнд ногдох зам тээврийн ослоор нас барсан хүний тоо)

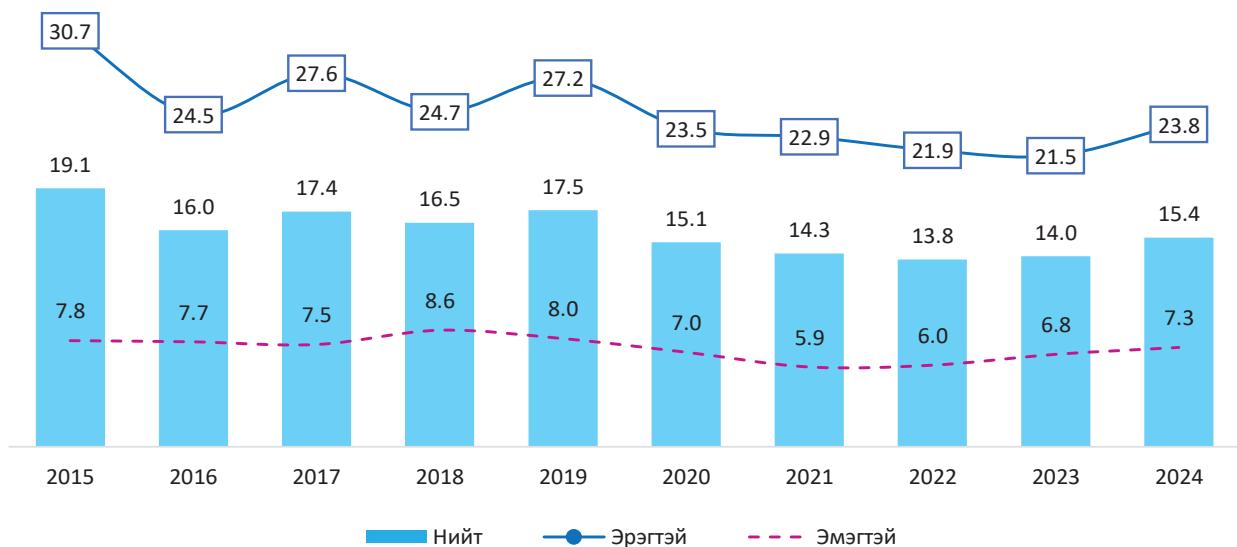

Эх үүсвэр: *World Health Statistics 2024*

Эрүүл мэндийн статистикаар 2024 онд 528 хүн зам тээврийн ослын нас баралтын тохиолдол бүртгэгдэж, 100 000 хүнд ногдох баралтын түвшин 15.4 байгаа нь сүүлийн 10 жилийн дунджаас 0.4-оор бүүрч, өмнөх онтой харьцуулахад 1.4-оор нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байна. Ослын шалтгаанаар харуулбал, бусад тээврийн осол 52.4%, мотоциклтой зорчигч зам тээврийн осолд орсон 20.2%, явган зорчигч зам тээврийн осолд орсон 26.7%-ийг тус тус эзэлж байна.

Хүйсийн хувьд бусад тээврийн ослын улмаас нас барсан эрчүүд эмэгтэйчүүдээс 2 дахин их, явган зорчигч нас барсан тохиолдол 2.9 дахин их байгаа бол мотоциклтой зорчигч нас барсан тохиолдолд эрэгтэйчүүд 31 дахин илүү байна. 2024 онд зам тээврийн ослоор нас барсан тохиолдлыг насны ангиллаар харуулбал: 15 хүртэлх насны хүүхэд 10.5 хувь, 15-29 насныхан 13.3 хувийг эзэлж байгаа ба 30-39 насныхан 20.0 хувь, 40-49 насныхан 20.8 хувь, 50-59 насныхан 20.0 хувийг эзэлж байгаа нь насны ангилал дотроо өндөр үзүүлэлттэй байна.

Зураг 2.32. Зам тээврийн ослын шалтгаант нас баралтын түвшин, 100 000 хүнд, хүйсээр, 2015-2024 он

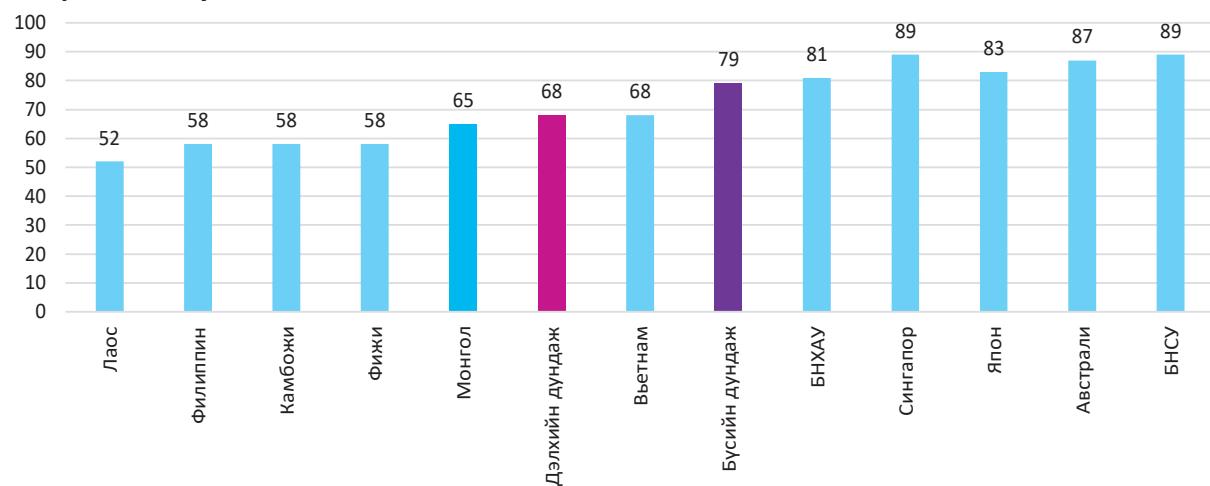

2.6. БҮХ НИЙТИЙН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ХАМРАЛТ

2.6.1. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ЗАЙЛШГҮЙ ШААРДЛАГАТАЙ ТУСЛАМЖ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ХАМРАЛТЫН ХУВЬ (ТХЗ-ЫН 3.8.1)

Эрүүл мэндийн зайлшгүй шаардлагатай тусlamж үйлчилгээний хамралтын хувийг нөхөн үржихүйн, эх, нярайн болон хүүхдийн эрүүл мэнд, халдварт өвчин, халдварт бус өвчин, эрүүл мэндийн тусlamж үйлчилгээний чадавх, хүртээмжийн 14 үндсэн үзүүлэлтийн геометр дунджаар тооцоолж гаргадаг. Эрүүл мэндийн зайлшгүй шаардлагатай тусlamж үйлчилгээний хамралтын хувийг 2021 онд 65 хувь байгаа нь дэлхийн дундаж (68)-аас 3, бүсийн дундаж (79)-аас 11 хувиар тус тус бага байна.

Зураг 2.33. ТХЗ 3.8.1 Эрүүл мэндийн зайлшгүй шаардлагатай тусlamж үйлчилгээний хамралтын хувь

Эх сурвалж: *World Health Statistics 2024*

Монгол улсын хувьд эрүүл мэндийн зайлшгүй шаардлагатай тусlamж үйлчилгээний үзүүлэлтээс эмнэлгийн тусlamж үйлчилгээний хүчин чадал, хүртээмжийн үзүүлэлт, нөхөн үржихүйн, эх, нярайн болон хүүхдийн эрүүл мэндийн үзүүлэлтүүд харьцаангуй өндөр хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт 2.6. Эмнэлгийн тусlamж үйлчилгээний хүчин чадал, хүртээмжийн үзүүлэлт, сонгосон онуудаар

Үзүүлэлт		2000	2005	2010	2015	2020	2021	2022	2023	2024
Хэвтүүлэн эмчлэх ор*	тоо	16283	16653	16317	19982	25249	33501	27811	27570	28260
	10 000 хүнд	67.5	65.4	59.2	66.0	78.3	102.1	83.3	81.5	82.7
Их эмч	тоо	6498	6788	7497	9653	12431	12970	13983	14978	15973
	1000 хүнд	2.8	2.8	2.8	3.2	3.9	3.9	4.2	4.4	4.7
Сэтгэцийн эмч	тоо	98	129	130	127	171	174	184	184	197
	100 000 хүнд	4.1	5.2	4.9	4.3	5.3	5.3	5.5	5.0	6.0
Мэс заслын эмч	тоо	279	312	372	414	591	588	676	691	737
	100 000 хүнд	11.6	12.2	13.5	13.7	18.3	17.9	20.2	20.4	21.6

*Хэвтүүлэн эмчлэх орны тоонд төрөх тасгийн орны тоог хасч тооцсон.

2.7 ОРЧНЫ ЭРҮҮЛ МЭНДТЭЙ ХОЛБООТОЙ ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН ЗОРИЛТЫН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

Бүх түвшинд эрүүл амьдралыг хангаж, сайн сайхан аж байдлыг хөхүүлэн дэмжих зорилгын хүрээнд дэвшүүлсэн зорилтын 3.9-д 2030 он гэхэд аюултай химийн бодис, агаар, ус, хөрсний бохирдол, халдвараас болж нас барсан, өвдсөн хүмүүсийн тоог үлэмж хэмжээгээр бууруулах зорилт тавьсан.

Дэлхийн хүн амын 99% нь нарийн ширхэглэгт тоосонцрын (PM 2.5) агууламж нь ДЭМБ-ын зөвлөмж хэмжээнээс давсан агаараар амьсгалж байна.

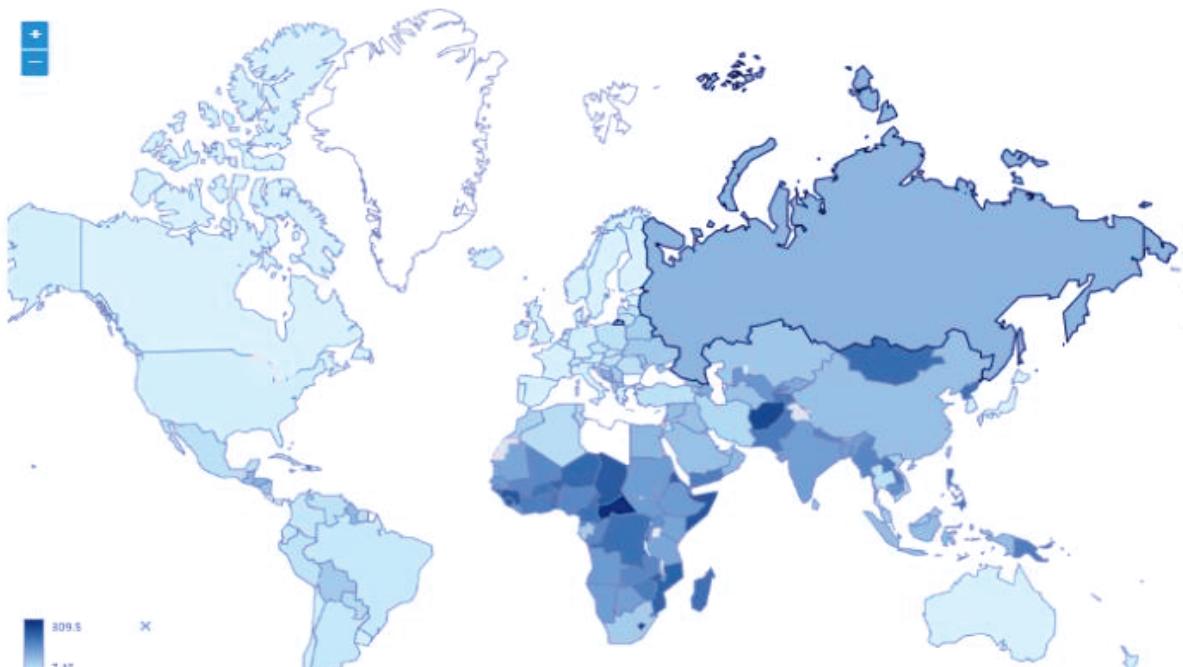
2021 оны байдлаар, агаарын бохирдол нь дэлхий даяар 8.1 сая хүний нас баралтад хүргэсэн бөгөөд энэ нь дэлхийн хоёр дахь том эрүүл мэндийн эрсдэлт хүчин зүйл болж байна. Нас баралтын шалтгааны дийлэнх хувь нь (85%) халдварт бус өвчин түүний дотроос тархинд цус харвалт, зүрхний ишеми өвчин, уушгины архаг бөглөрөлт өвчин гуурсан хоолойн багтраа, уушгины хорт хавдар шалтгаантай байгаа ба тав хүртэлх насны хүүхдийн дунд амьсгалын замын халдварт өвчний нас баралт мөн өндөр байна.

Улаанбаатар хотын агаар дахь PM 2.5-ийн жилийн дундаж агууламж сүүлийн 10 жилд 2.5 дахин буурсан боловч энэ нь ДЭМБ-ын зөвлөмж хэмжээнээс 8 дахин их, үндэсний агаарын чанарын стандартаас 1.6 дахин их байна.

Монгол Улсад гадаад ба дотоод орчны агаарын бохирдлоос шалтгаалсан нас баралтын түвшин 100 000 хүнд 215 байгаа нь дэлхийн дунджаас 2 дахин өндөр байна. Тархины цус харвалт, зүрхний шигдээс өвчний шалтгаант нас баралтын 39% нь агаарын бохирдлоос шалтгаалж байна.

Эх үүсвэр: Дэлхийн эрүүл мэндийн статистик. ДЭМБ. 2024

Зураг 2.34. ТХЗ 3.9.1 Дотоод болон гадаад орчны агаарын бохирдлоос шалтгаалсан нас баралтын түвшин

2.7.1 ДОТООД БОЛОН ГАДААД ОРЧНЫ АГААРЫН БОХИРДЛООС ШАЛТГААЛСАН НАС БАРАЛТЫН ТҮВШИН (ТХЗ-ЫН 3.9.1)

Монгол улсын хүн амын дундах дотоод болон гадаад орчны агаарын бохирдлоос шалтгаалсан нас баралтын түвшин 100 000 хүнд 2019 оны ДЭМБ-ын статистик тооцооллоор 215 байгаа нь дэлхийн дундаж (103.6)-аас 111.1, Номхон далайн баруун эргийн бүсийн дундаж (94.0)-аас 120.7-оор тус тус өндөр байна. 2019 оны байдлаар дотоод болон гадаад орчны агаарын бохирдлоос шалтгаалсан нас баралтын түвшин номхон далайн баруун бүсийн орнуудын дунд хамгийн өндөр тархалттай орон болж байна.

Эх үүсвэр: World Health Statistics 2024

Хүснэгт 2.7. Дотоод болон гадаад орчны агаарын бохирдлоос шалтгаалсан нас баралтын түвшин, ДЭМБ-ын тооцооллоор

Хүйс	Бүгд	Амьсгалын доод замын халдварт	Уушгини хавдар	Зүрхний ишеми	Тархинд цус харвалт	Уушгини архаг бөглөрөлт өвчин
100 000 нийт хүн амд тооцолсноор						
Эрэгтэй	161	6	6	96	48	5
Эмэгтэй	89	3	1	51	31	3
Бүгд	120	4	3	70	38	4
Тухайн насны 100 000 хүнд тооцолсноор						
Эрэгтэй	285	10	15	159	90	10
Эмэгтэй	164	6	3	88	61	6
Бүгд	215	8	8	118	73	8

Эх үүсвэр: World Health Statistics 2024

Дотоод болон гадаад орчны агаарын бохирдлоос шалтгаалсан нас баралтын түвшинг тооцож харуулахдаа эрүүл мэндийн албан ёсны статистикаар бүртгэгдсэн хүн амын нас баралтын мэдээллийн сангаас Тогтвортой хөгжлийн зорилгын 3.9.1 зорилтын тооцож аргачлалын дагуу өвчний олон улсын 10-р ангиллын дагуу 25 ба түүнээс дээш насны хүн амын дунд бүртгэгдсэн нас баралтын тоог тухайн насны 100 000 хүнд харьцуулан харуулсан болно.

2024 оны эрүүл мэндийн статистикаар Монгол улсын хүн амын дундах дотоод болон гадаад орчны агаарын бохирдлоос шалтгаалсан нас баралт буюу тухайн кодоор бүртгэгдсэн нас баралтын түвшин тухайн насны 100 000 хүнд 285.4 байгаа нь сүүлийн 10 жилийн дунджаас 27.7-оор, өмнөх оноос 8.5-оор тус тус буурсан үзүүлэлттэй байна.

Хүснэгт 2.8. Дотоод болон гадаад орчны агаарын бохирдлоос шалтгаалах нас баралтын түвшин, Эрүүл мэндийн статистикаар

Хүйс	Бүгд	Амьсгалын доод замын халдварт	Уушгини хавдар	Зүрхний ишеми	Тархинд цус харвалт	Уушгини архаг бөглөрөлт өвчин
100 000 нийт хүн амд тооцолсноор						
Эрэгтэй	205.77	17.91	23.19	89.57	65.31	9.79
Эмэгтэй	108.58	8.02	6.52	50.08	40.04	3.92
Бүгд	156.50	12.90	14.74	69.55	52.50	6.81
Тухайн насны 100 000 хүнд тооцолсноор						
Эрэгтэй	387.3	33.7	43.6	168.6	122.9	18.4
Эмэгтэй	192.2	14.2	11.5	88.6	70.9	6.9
Бүгд	285.4	23.5	26.9	126.8	95.7	12.4

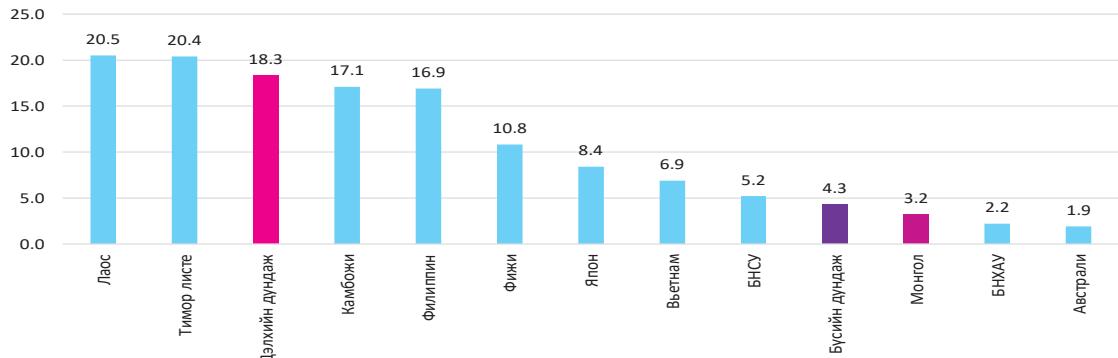
Хүснэгт 2.9. Дотоод болон гадаад орчны агаарын бохирдолоос шалтгаалах өвчлөлийн шалтгаант баралтын түвшин, тухайн насын 100 000 хүнд, 2015-2024 он

Үзүүлэлт	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Дотоод болон гадаад орчны агаарын бохирдолоос шалтгаалах өвчлөлийн шалтгаант баралтын түвшин, тухайн насын 100 000 хүнд										
Бүгд	341.9	327.3	305.8	328.0	313.1	277.5	344.0	311.4	293.9	285.4
эрэгтэй	424.3	411.3	398.1	413.4	402.1	359.5	433.7	406.1	385.1	387.3
эмэгтэй	265.8	251.0	221.9	249.5	231.1	202.4	262.0	224.7	210.4	192.2
Уушгини хорт хавдрын шалтгаант нас баралт, тухайн насын 100 000 хүнд харьцуулахад (25 ба дээш нас)										
Бүгд	22.5	21.3	23.1	23.4	26.2	24.2	25.2	26.7	22.4	26.9
эрэгтэй	37.3	36.2	39.2	38.3	42.3	40.2	42.6	45.2	36.6	43.6
эмэгтэй	8.8	7.7	8.5	9.8	11.3	9.5	9.2	9.8	9.5	11.5
Зүрхний ишеми өвчний шалтгаант нас баралт, тухайн насын 100 000 хүнд (25 ба дээш нас)										
Бүгд	160.3	147.9	142.3	153.6	142.2	123.6	162.1	140.8	135.2	126.8
эрэгтэй	197.8	187.2	187.7	192.2	180.5	159.7	197.3	174.7	173.2	168.6
эмэгтэй	125.7	112.0	100.9	118.1	106.9	90.6	130.0	109.9	100.4	88.6
Тархинд цус харвалтын шалтгаант нас баралт, тухайн насын 100 000 хүнд харьцуулахад (25 ба дээш нас)										
Бүгд	127.1	119.3	112.9	120.7	110.4	104.4	113.3	108.4	100.7	95.7
эрэгтэй	148.9	139.7	136.7	144.3	134.8	128.2	142.2	139.2	125.9	122.9
эмэгтэй	107.1	100.7	91.2	99.0	88.0	82.6	87.0	80.2	77.6	70.9
Уушгини архаг бөглөрөлт өвчний шалтгаант нас баралт, тухайн насын 100 000 хүнд харьцуулахад (25 ба дээш нас)										
Бүгд	9.5	10.7	8.9	7.1	8.1	7.5	9.0	9.4	11.6	12.4
эрэгтэй	11.7	13.7	13.2	9.8	10.3	9.0	11.6	13.2	17.5	18.4
эмэгтэй	7.3	8.0	5.0	4.7	6.1	6.1	6.6	5.9	6.1	6.9

2.8 БАТАЛГААГҮЙ ҮНДНЫ УС, ЭРҮҮЛ АХҮЙН ШААРДЛАГА ХАНГААГҮЙ АРИУН ЦЭВРИЙН БАЙГУУЛАМЖААР НӨХЦӨЛДСӨН НАС БАРАЛТЫН ТҮВШИН (TX3-ЫН 3.9.2)

Монгол улсын хүн амын дундах баталгаагүй үндны ус, эрүүл ахуйн шаардлага хангаагүй ариун цэврийн байгууламжаар нөхцөлдсөн нас баралтын түвшин 100 000 хүнд 2019 оны ДЭМБ-ын статистик тооцооллоор 3.2 байгаа нь дэлхийн дундаж (18.3)-аас 15.1, Номхон далайн баруун эргийн бүсийн дундаж (4.3)-аас 1.1-оор тус тус доогуур байна.

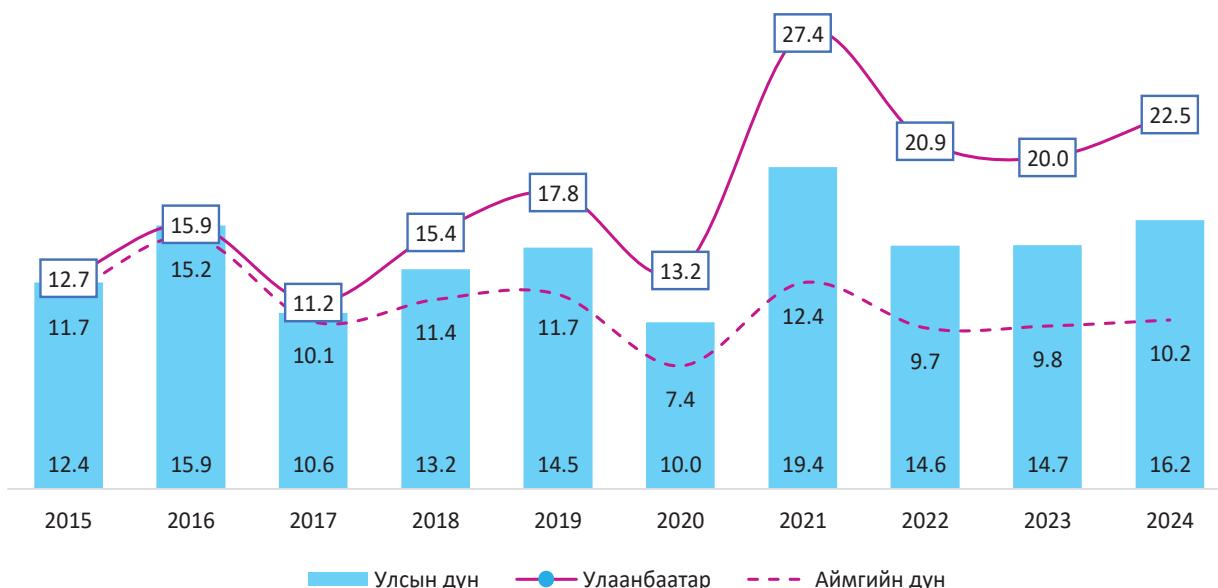
Зураг 2.35. Баталгаагүй үндны ус, эрүүл ахуйн шаардлага хангаагүй ариун цэврийн байгууламжаар нөхцөлдсөн нас баралтын түвшин, 100 000 хүнд, ДЭМБ-ын тооцооллоор

Эх үүсвэр: World Health Statistics 2023: Annex 2-2

Эрүүл мэндийн статистикаар баталгаагүй үндны ус, эрүүл ахуйн шаардлага хангаагүй ариун цэврийн байгууламжаас шалтгаалсан нас баралтын түвшинг олон улсын аргачлалын дагуу Өвчний олон улсын ангилал-10 (ӨОУА-10)-д заасан суулгалтай холбоотой А00, А01, А03, А04, А06-А09 кодтой өвчлөл, гэдэсний халдварт В76-В77, В79, хоол, тэжээлийн дутагдалтай холбоотой Е40-Е46 кодтой өвчлөл, амьсгалын замын цочмог халдвартууд J00-J22, нярайн халдварт Р23 өвчлөлийг хамруулан тооцоолон гаргалаа.

Зураг 2.36. Баталгаагүй үндны ус, эрүүл ахуйн шаардлага хангаагүй ариун цэврийн байгууламжаар нөхцөлдсөн нас баралтын түвшин, 100 000 хүнд

2.8.1 ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН УС, АРИУН ЦЭВЭР, ЭРҮҮЛ АХУЙН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТҮВШИН

Эрүүл мэндийн байгууллагын ус, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн үйлчилгээ (УАЦЭА) нь халдвараас сэргийлэх, хянах үйл ажиллагааны чухал хэсэг бөгөөд үйлчлүүлэгчийн аюулгүй байдал, тусlamж үйлчилгээний чанарыг тодорхойлдог. Тогтвортой хөгжлийн хөтөлбөрийн 6 дугаар зорилгын хүрээнд эрүүл мэндийн байгууллагын ус, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн үйлчилгээнд гарч буй ахиц дэвшилийг Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага болон НҮБ-ын Хүүхдийн Сангийн ус хангамж, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн хамтарсан хяналтын хөтөлбөрөөс гаргасан 2018 оны аргачлалын дагуу Монгол улсын 21 аймаг, 9 дүүргийн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн болон хувийн хэвшлийн 319 эрүүл мэндийн байгууллагын ус хангамж, ариун цэврийн байгууламж, эрүүл ахуй, хог хаягдлын менежмент, орчны цэвэрлэгээний үйлчилгээний түвшинг үнэлсэн.

2023 онд Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын дэмжлэгтэйгээр Эрүүл мэндийн яам, Нийгмийн эрүүл мэндийн үндэсний төв, аймаг, нийслэлийн Эрүүл мэндийн газар хамтран ДЭМБ болон НҮБ-ын Хүүхдийн Сангийн ус хангамж, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн хамтарсан хяналтын хөтөлбөрөөс гаргасан 2018 оны аргачлалын дагуу Монгол улсын 21 аймаг, 9 дүүргийн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн болон хувийн хэвшлийн 319 эрүүл мэндийн байгууллагын ус хангамж, ариун цэврийн байгууламж, эрүүл ахуй, хог хаягдлын менежмент, орчны цэвэрлэгээний үйлчилгээний түвшинг үнэлсэн.

Хүснэгт 2.10. Эрүүл мэндийн байгууллагын ус, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн үйлчилгээний түвшингийн ангиллын тодорхойлолт

	СУУРЬ	ХЯЗГААРЛАГДМАЛ	ҮЙЛЧИЛГЭЭ ХАНГАГДААГҮЙ
УС ХАНГАМЖ	Сайжруулсан буюу үндны усны шаардлага хангасан эх үүсвэрээс үс дамжуулах шугам хоолойд холбогдсон, байнга устай байдаг.	Сайжруулсан усны эх үүсвэр нь байгууламжаас 500 метрийн зайд байрладаг боловч үндсэн үйлчилгээний бүх шаардлагыг хангагүй.	Хамгаалаагүй гар худаг, булаг, гадаргын усны эх үүсвэртэй; эсвэл байгууламжаас 500 метрээс дээш зайд байрлах сайжруулсан эх үүсвэрээс усаа авдаг; эсвэл усны эх үүсвэргүй
АРИУН ЦЭВРИЙН БАЙГУУЛАМЖ	Сайжруулсан ариун цэврийн байгууламжтай ба ажилчдад зориулсан дор хаяж нэг бие засах газар, сарын тэмдгийн үеийн эрүүл ахуйн шаардлагад нийцсэн, хүйсээр тусгаарлагдсан, тусгай хэрэгцээт үйлчлүүлэгчдэд зориулсан багадаа нэг ариун цэврийн өрөө/бие засах газартай	Сайжруулсан ариун цэврийн байгууламжтай хэдий ч суурь үйлчилгээний шаардлагыг бүрэн хангагүй (ажилтанд зориулсан, сарын тэмдгийн үеийн эрүүл ахуйн шаардлагад нийцсэн, хүйсээр тусгаарлагдсан, тусгай хэрэгцээт үйлчлүүлэгчдэд зориулсан ариун цэврийн өрөөгүй).	Сайжруулаагүй ариун цэврийн байгууламжтай (Гишгүүргүй, бүхээггүй, хөрсний доторлогоогүй энгийн нүхэн жорлон)
ГАРЫН ЭРҮҮЛ АХҮЙ	Эрүүл мэндийн тусlamж үйлчилгээний өрөө тасалгаа болон ариун цэврийн өрөөнөөс 5 метрийн зайд гарын эрүүл ахуй хангах цэг (угаалтуур, үс, саван, халдвартгүйжүүлэгч)-тэй	Гарын эрүүл ахуй сахих цэг нь эрүүл мэндийн тусlamж үйлчилгээний цэг болон ариун цэврийн өрөөний аль нэгэнд нь байдаг	Эрүүл мэндийн тусlamж үйлчилгээний цэг болон ариун цэврийн өрөөний аль аль нь гарын эрүүл ахуй сахих цэггүй
ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТ	Хог хаягдлыг гурваас доошгүй төрлийн шошготой хогийн саванд ангилж цуглувудаг бөгөөд халдвартай болон хурц үзүүртэй хог хаягдлыг эрүүл ахуйн шаардлагад нийцүүлэн боловсруулж, устгадаг.	Хурц болон халдвартай хог хаягдлыг зөв яланг ангилдаг хэдий ч халдвартгүйжүүлэх, устгах үйл ажиллагаа хязгаарлагдмал ба суурь үйлчилгээний шаардлагыг бүрэн хангагүй	Хурц болон халдвартай хог хаягдлыг зөв ангилан ялгадаггүй, хурц үзүүртэй болон халдвартай хог хаягдалд боловсруулалт хийдэггүй, эрүүл ахуйн шаардлагад нийцээгүй аргаар устгадаг.
ОРЧНЫ ЦЭВЭРЛЭГЭЭ	Цэвэрлэгээний заавар, журамжтай бөгөөд цэвэрлэгээ үйлчилгээний ажилтнууд зохих сургалтад хамрагдсан.	Цэвэрлэгээний журам, заавартай хэдий ч цэвэрлэгээ үйлчилгээ хариуцсан ажилтны зарим нь сургалтад хамрагдсан.	Цэвэрлэгээний журам, зааваргүй бөгөөд үйлчилгээ хариуцсан бүх ажилтан сургалтад хамрагдаагүй.

Хамтарсан хяналтын хөтөлбөрөөс жил бүр гаргадаг Эрүүл мэндийн байгууллагын УАЦЭА тайланд энэхүү үнэлгээний үр дүнг оруулсан болно.

https://cdn.who.int/media/default-source/wash-documents/wash-coverage/jmp/jmp-2023_hcf_launch.pdf?sfvrsn=5281a01a_3&download=true

Үнэлгээг тухайн эрүүл мэндийн байгууллага үс хангамж, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн суурь үйлчилгээтэй, хязгаарлагдмал үйлчилгээтэй болон үйлчилгээ хангагдаагүй гэсэн З ангиллын дагуу хийсэн.

Үнэлгээнд хамрагдсан эрүүл мэндийн байгууллагуудын УАЦЭА-н суурь үйлчилгээний түвшинг тоймлоход:

- 88.1% нь сайжруулсан үсны эх үүсвэртэй, үс дамжуулах шугам хоолойд холбогдсон, байнгын устай;
- 40% нь ашиглах боломжтой, сарын тэмдгийн эрүүл ахуйг сахих нөхцөлийг хангасан, хүйсээр тусгаарласан, өвчтөн болон ажилчдын хувьд тусдаа, хөдөлгөөний хязгаарлалттай хүмүүст хүртээмжтэй, сайжруулсан ариун цэврийн байгууламжтай;
- 72.4% нь тусlamж үйлчилгээний цэгт үс, савантай, эсвэл спиртэн суурьтай гар халдвартайжүүлэгч бүхий гарын эрүүл ахуй сахих цэг болон ариун цэврийн өрөөнөөс 5 метрийн дотор зайд үс, савантай гар угаалтууртай;
- 83.7% нь хог хаягдлыг гурваас доошгүй төрлийн ангиллаар хогийн саванд ангилж цуглувадаг, халдвартай болон хурц үзүүртэй хог хаягдлыг аюулгүй боловсруулж, устгадаг;
- 49.2% нь цэвэрлэгээний журам, хуваарьтай бөгөөд цэвэрлэгээ хийх үүрэгтэй бүх ажилтнууд сургалтад хамрагдсан буюу суурь үйлчилгээний түвшнийг хангаж байна.

Үнэлгээнд хамрагдсан эрүүл мэндийн байгууллагуудын УАЦЭА-н үйлчилгээний эрөнхий түвшинг авч үзэхэд 66.6% нь суурь үйлчилгээтэй, 29.7% нь хязгаарлагдмал үйлчилгээтэй байна. Энэ үзүүлэлт нь газар зүйн байршлын хувьд ялгаатай байгаа бөгөөд хот, аймгийн төвийн эрүүл мэндийн байгууллагын 71% нь УАЦЭА-н суурь үйлчилгээтэй байхад, хөдөөгийн буюу сум, тосгоны эрүүл мэндийн төвийн 49% нь л суурь үйлчилгээтэй, 40.9% нь хязгаарлагдмал үйлчилгээтэй, 12.5% үйлчилгээгүй гэж үнэлэгдсэн байна.

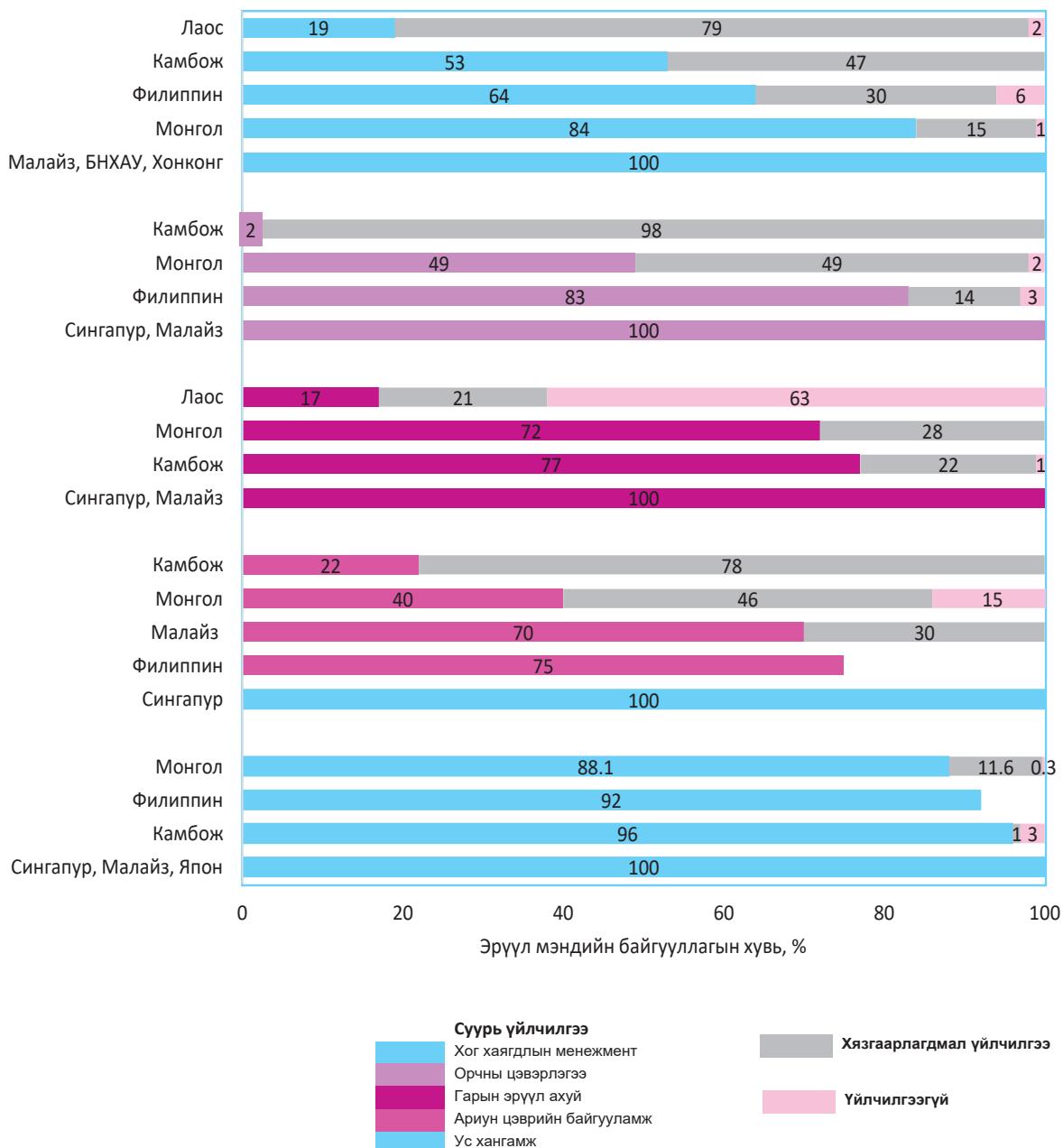
Хүснэгт 2.11. ЭМБ-ын ус, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн үйлчилгээний түвшин, хувиар, 2023 он

Эрүүл мэндийн байгууллагын эзлэх хувь		Үндэсний түвшинд	Хот	Хөдөө	Эмнэлгийн	Эмнэлгийн бус	Төрийн	Хувийн
БҮГД		319	255	64	319	-	194	125
УС ХАНГАМЖ	Сүүрь үйлчилгээ	88.1	93.3	67.2	99.7	-	83.0	96.0
	Хязгаарлагдмал үйлчилгээ	11.6	6.7	31.3	11.6	-	16.5	4.0
	Үйлчилгээгүй	0.3	0	1.6	0.3	-	0.5	0
АРИУН ЦЭВРИЙН БАЙГУУЛАМЖ	Сайжруулсан ариун цэврийн байгууламжтай	85.4	92.4	57.8	85.4	-	78.6	96.0
	Ашиглах боломжтой сайжруулсан ариун цэврийн байгууламжтай	85.4	92.4	57.8	85.4	-	78.6	96.0
	Сүүрь үйлчилгээ	39.8	41.2	34.4	39.8	-	46.4	29.6
	Хязгаарлагдмал үйлчилгээ	45.6	52.1	23.4	45.6	-	32.2	66.4
	Үйлчилгээгүй	14.6	7.6	42.2	14.6	-	21.4	4.0
	Тусlamж үйлчилгээний цэгт ус, савантай, эсвэл спирттэй гар халдвартгүйжүүлэгч бүхий гарын эрүүл ахуй сахих цэгтэй	93.4	95.3	85.9	93.4	-	91.8	96.0
ГАРЫН ЭРҮҮЛ АХҮЙ	Ариун цэврийн өрөөнөөс 5 метрийн зайд ус, савантай гар угаалтууртай	75.5	83.5	43.8	75.5	-	69.6	84.8
	Сүүрь үйлчилгээ	72.4	79.6	43.8	72.4	-	66.0	82.4
	Хязгаарлагдмал үйлчилгээтэй	27.6	20.4	56.3	27.6	-	34.0	17.6
	Хог хаягдац							
ХОГ ХАЯГДАЛ	Үзлэг эмчилгээний өрөөнд хог хаягдлыг зөв ангилдаг	87.1	90.2	75.0	87.1	-	85.6	89.6
	Халдвартай/хурц үзүүртэй хог хаягдлыг аюулгүй боловсруулж/зайлцуулдаг	94.4	98.8	76.6	94.4	-	92.8	96.8
	Сүүрь үйлчилгээ	83.7	89.4	60.9	83.7	-	80.9	88.0
	Хязгаарлагдмал үйлчилгээ	15.0	10.6	32.8	15.0	-	17.5	11.2
	Үйлчилгээгүй	1.3	-	6.3	1.3	-	1.5	0.8
	Цэвэрлэгээний журам, заавартай	70.2	71.4	65.6	70.2	-	75.3	62.4
ОРЧНЫ ЦЭВРЭЛЭЭ	Цэвэрлэгээ үйлчилгээний ажилтнууд сургалтад хамрагдсан	58.6	59.6	54.7	58.6	-	69.6	41.6
	Сүүрь үйлчилгээ	49.2	51.8	39.1	49.2	-	58.8	34.4
	Хязгаарлагдмал үйлчилгээ	48.9	45.9	60.9	48.9	-	40.7	61.6
	Үйлчилгээгүй	1.9	2.4	0	1.9	-	0.5	4.0
БҮГД	Сүүрь үйлчилгээ	66.6	71.1	49.1	69.0	-	67.0	66.1
	Хязгаарлагдмал үйлчилгээ	29.7	27.1	40.9	29.7	-	28.2	32.2
	Үйлчилгээгүй	4.5	3.3	12.5	4.5	-	6.0	2.2

Эх үүсвэр: ЭМЯ, НЭМҮТ, ДЭМБ

Доорх зурагт эрүүл мэндийн байгууллагын ус, ариун цэвэр, эрүүл ахуй, хог хаягдлын менежмент, орчны цэвэрлэгээний үйлчилгээний түвшинг Зүүн өмнөд Азийн орнууд харьцуулан харуулав. Монгол улсын хувьд эрүүл мэндийн байгууллагын ариун цэврийн байгууламж болон орчны цэвэрлэгээний суурь үзүүлэлт маш доогуур түвшинд байна.

Зураг 2.37. Монгол болон Зүүн өмнөд Азийн зарим орнуудын эрүүл мэндийн байгууллагын ус, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн үйлчилгээний түвшин

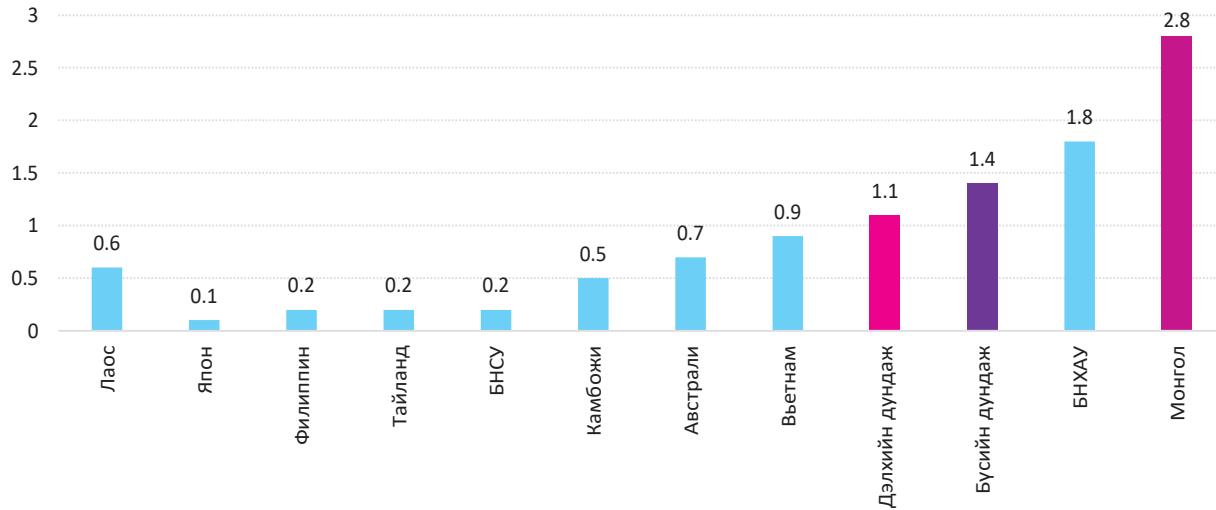

Цаашид эрүүл мэндийн байгууллагын ус, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн үйлчилгээний түвшинг тодорхойлох эдгээр үзүүлэлтүүдийг жил бүр тооцож, эрүүл мэндийн үндсэн үзүүлэлт болгон тайлагнах нь эрүүл мэндийн тусlamж үйлчилгээний чанарыг сайжруулах буюу бүх нийтийн эрүүл мэндийн хамралтад хүрэх Тогтвортой хөгжлийн зорилтод хүрэхэд чухал ач холбогдолтой юм.

2.9 САНАМСАРГҮЙ ХОРДОХ, ХОРТ БОДИСТ ӨРТСӨНӨӨС ШАЛТГААЛСАН НАС БАРАЛТЫН ТҮВШИН (ТХЗ-ЫН 3.9.3)

Монгол улсын хүн амын дундах санамсаргүй хордох, хордлогын шалтгаант нас баралтын түвшин, 100 000 хүнд харьцуулахад ДЭМБ-ын судалгаагаар 2.8 байгаа нь дэлхийн дундаж (1.1)-аас 1.7, Номхон далайн баруун эргийн бүсийн дундаж (1.4)-аас 1.4-оор тус тус өндөр байна. 2019 оны байдлаар санамсаргүй хордох, хордлогын шалтгаант нас баралтын түвшин, 100 000 хүнд харьцуулахад номхон далайн баруун бүсийн орнуудын дунд хамгийн өндөр тархалттай орон болж байна.

Зураг 2.38. Санамсаргүй хордох, хордлогын шалтгаант нас баралтын түвшин, 100 000 хүнд харьцуулахад

Эх үүсвэр: World Health Statistics 2024

Эрүүл мэндийн статистикаар санамсаргүй хордох, хорт бодист өртсөнөөс шалтгаалсан нас баралтыг ӨОУА-10-р ангиллын дагуу X40-X49 кодтой өвчний шалтгаант нас баралтыг түүвэрлэн тооцоолсон бөгөөд 2024 онд санамсаргүй хордох, хорт бодист өртсөнөөс шалтгаалсан баралтын 1140 тохиолдол бүртгэгдэж, 100 000 хүнд ногдох баралтын түвшин 33.3 байгаа нь сүүлийн 10 жилийн дунджаас 7.5-оор, өмнөх оноос 3.0-оор тус тус нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байна. Ослын шалтгаанаар харуулбал, архи, спиртын төрлийн бодист хордож нас барсан тохиолдол 85.3 хувийг эзэлж байгаа нь хамгийн өндөр тохиолдол байна. Хий, ууранд санамсаргүй хордох, өртөх 14.3%, эмийн бодист санамсаргүй хордох тохиолдол 0.4%-ийг тус эзэлж байна.

Зураг 2.39. Санамсаргүй хордох, хорт бодисын шалтгаант нас баралтын түвшин, 100 000 хүнд

БҮЛЭГ З

ЭХ ХҮҮХДИЙН ЭРҮҮЛ МЭНД

БҮЛЭГ 3. ЭХ ХҮҮХДИЙН ЭРҮҮЛ МЭНД

3.1 ЭХИЙН ЭРҮҮЛ МЭНД

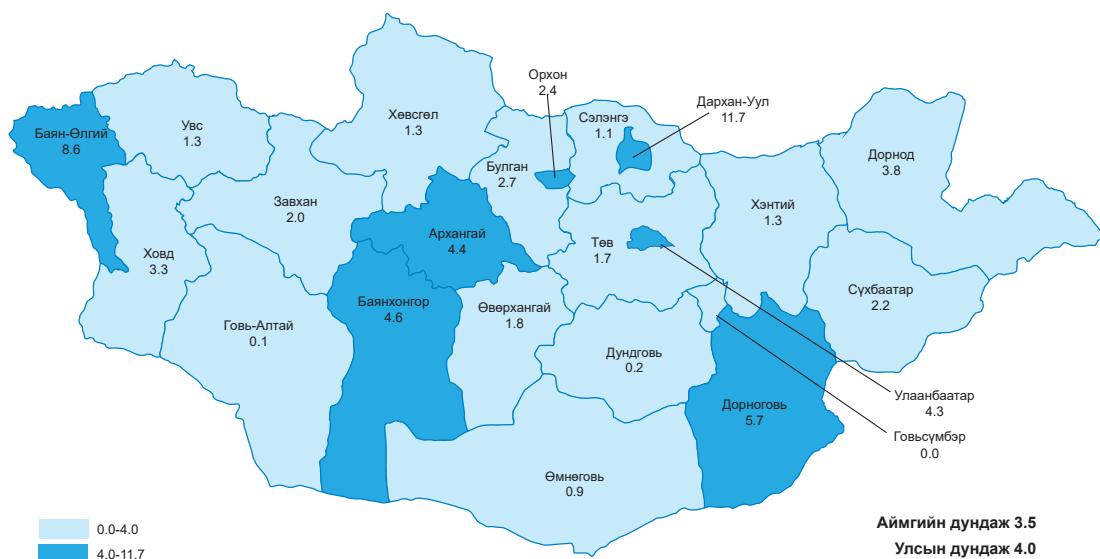
Монгол Улсын Эрүүл Мэндийн сайдын 2021 оны 12 дугаар сарын 09-ний өдрийн А/760 дугаар тушаалаар “Эх, хүүхэд, нөхөн үргижүйн эрүүл мэнд” арга хэмжээний төлөвлөгөөг баталсан. Төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх 2021-2024 онуудад Эх, хүүхэд, нөхөн үргижүйн эрүүл мэндийг дэмжих, тусlamж үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулах замаар эх, хүүхдийн өвчлөл, эндэгдлийг тогтвортой бууруулах зорилго тавьсан.

3.1.1 ЖИРЭМСНИЙ ХЯНАЛТ БА ТӨРӨХИЙН ӨМНӨХ ҮЕИЙН ЭМНЭЛГИЙН ТУСЛАМЖ ҮЙЛЧИЛГЭЭ

Улсын хэмжээнд 2024 оны байдлаар 57050 жирэмсэн эмэгтэйчүүд шинээр хяналтад хамрагдсан бөгөөд 93.1 хувь нь жирэмсний эрт үедээ буюу эхний 3 сартайдаа, 6.3 хувь нь 4-6 сартайдаа, 0.7 хувь нь хожуу буюу 7 ба түүнээс дээш сартайдаа хяналтад хамрагджээ. Жирэмсний эрт үеийн хяналт Улаанбаатарт 92.6%, орон нутагт 93.6% байна. Өмнөх онтой харьцуулахад Улаанбаатарт 1.0 хувиар буурч, орон нутагт 0.6 хувиар өссөн байна.

Шинээр хяналтад хамрагдсан нийт жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн 97.7 хувь нь цусны ерөнхий шинжилгээнд хамрагдсанаас 4.0 хувь нь цус багадалттай байгаа нь өмнөх онтой харьцуулахад 0.1 хувиар нэмэгдсэн байна. Шинжилгээгээр Архангай, Баян-Өлгий, Баянхонгор, Дархан-Уул, Дорноговь, Дорнод аймагт цус багадалттай жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь улсын дунгээс 0.4-7.7 хувиар их байна.

Зураг 3.1. Цус багадалттай жирэмсэн эхчүүдийн эзлэх хувь, 2024 он

Шинээр хяналтад хамрагдсан жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн дунд тэмбүү илрүүлэх ийлдэс судлалын шинжилгээнд 99.0% хамрагдсанаас 1.3 хувьд нь тэмбүү өвчин илэрсэн ба энэ үзүүлэлт Дорнод 2.8, Архангай 2.3, Хөвсгөл 2.2, Баянхонгор 1.8, Төв 1.7, Улаанбаатар 1.6 хувьтай байгаа нь улсын дундаж үзүүлэлтээс 0.4-1.6 хувиар их байна.

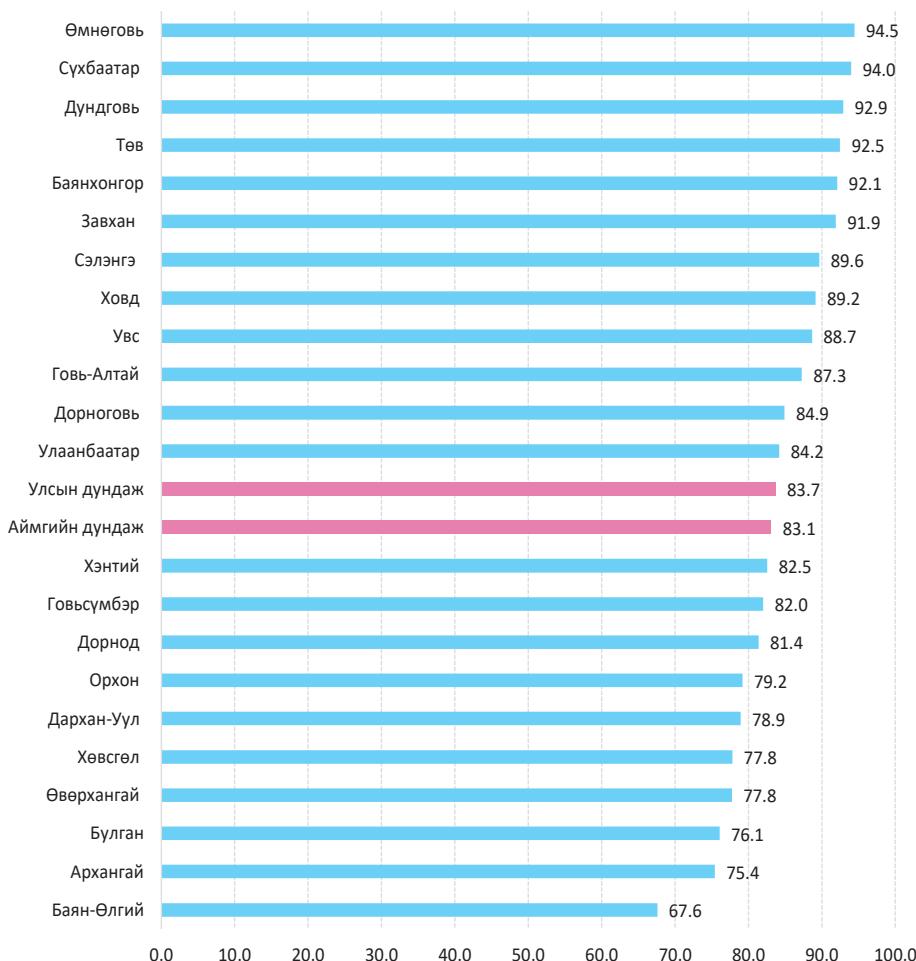
Заг хүйтэн илрүүлэх шинжилгээнд жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн 92.5 хувь нь хамрагдсан нь өмнөх оноос 0.1 хувиар буурсан байна. Шинжилгээнд хамрагдсан жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн 0.1 хувьд нь заг хүйтэн өвчин илэрчээ. Хөвсгөл 1, Булган 0.8, Баянхонгор, Дорнод, Өмнөговь, Увс аймгуудад 0.4, Сэлэнгэ 0.3, Орхон 0.2 хувийг тус тус эзэлж байгаа нь улсын дунгээс 0.1-0.9 хувиар их байна.

Трихомониаз илрүүлэх шинжилгээнд жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн 92.6 хувь нь

хамрагдсанаас 1.2 хувьд нь эерэг байна. Баянхонгор 5.2, Сүхбаатар 2.3, Сэлэнгэ 2.2, Төв 1.9, Дархан-Уул 1.8, Орхон 1.9, Өмнөговь 1.6, Дорнод 1.4, Говьсүмбэр 1.2 хувийг тус тус эзэлж байгаа нь улсын дунджаас 0.2-4.0 хувиар их байна. Хяналтад хамрагдсан жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн 246 тохиолдол буюу 0.4 хувь нь идэвхтэй сурьеэтэй байна.

Улсын хэмжээнд 2024 онд эхчүүдийн амрах байр 322 ажиллаж байгаагаас сум, тосгоны эрүүл мэндийн төвд 298, аймгийн нэгдсэн эмнэлэгт 18, БОЭТ-д 6 тус тус байна. Эхчүүдийн амрах байрны 99 буюу 30.7 хувь нь зориулалтын байранд, 223 буюу 69.3 хувь нь эмнэлэг дотор байрлаж нийт 43 804 ор хоног ашигласан ба дундаж ор хоног 6.2 байна. 2024 онд 7 байр шинээр баригдаж, 37 байранд засвар үйлчилгээ, 56 байранд тохижилт хийгдсэн байна. Нийт амарвал зохих эхчүүдийн 70.0 хувь нь амрах байранд амарсан байна.

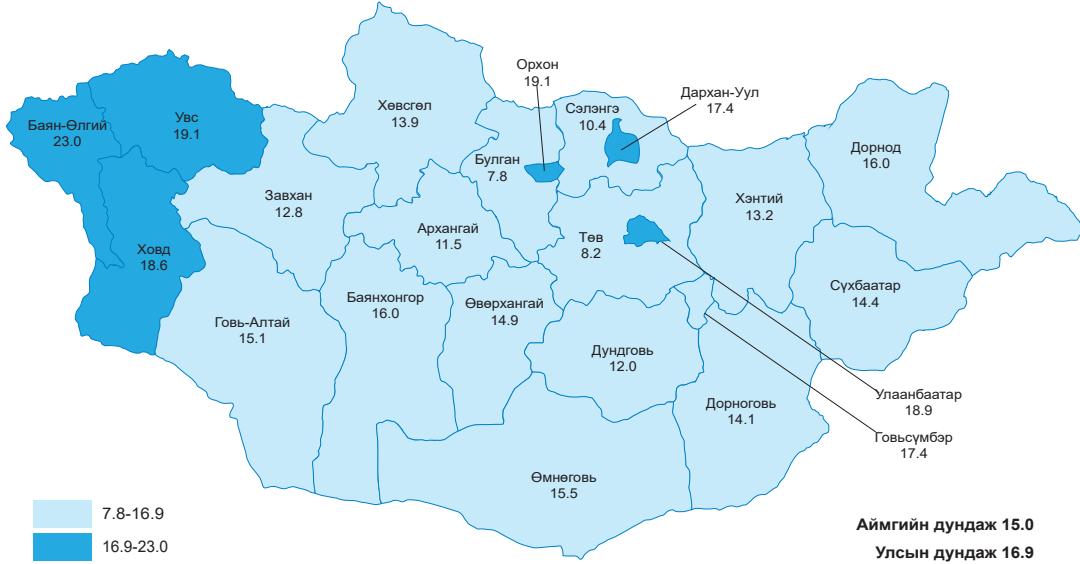
Зураг 3.2. Жирэмсний хугацаанд 6 ба түүнээс дээш удаа хяналтад хамрагдсан эмэгтэйчүүдийн хувь, аймгаар, 2024 он

Нийт амаржсан эхчүүдийн 83.7 хувь нь жирэмсний хугацаанд эмчийн хяналтын үзлэгт 6 ба түүнээс дээш удаа хамрагдсан нь өмнөх оноос 3.2 хувиар нэмэгдсэн байна.

3.1.2. ТӨРӨЛТ, ТӨРӨХ ҮЕИЙН ЭМНЭЛГИЙН ТУСЛАМЖ ҮЙЛЧИЛГЭЭ

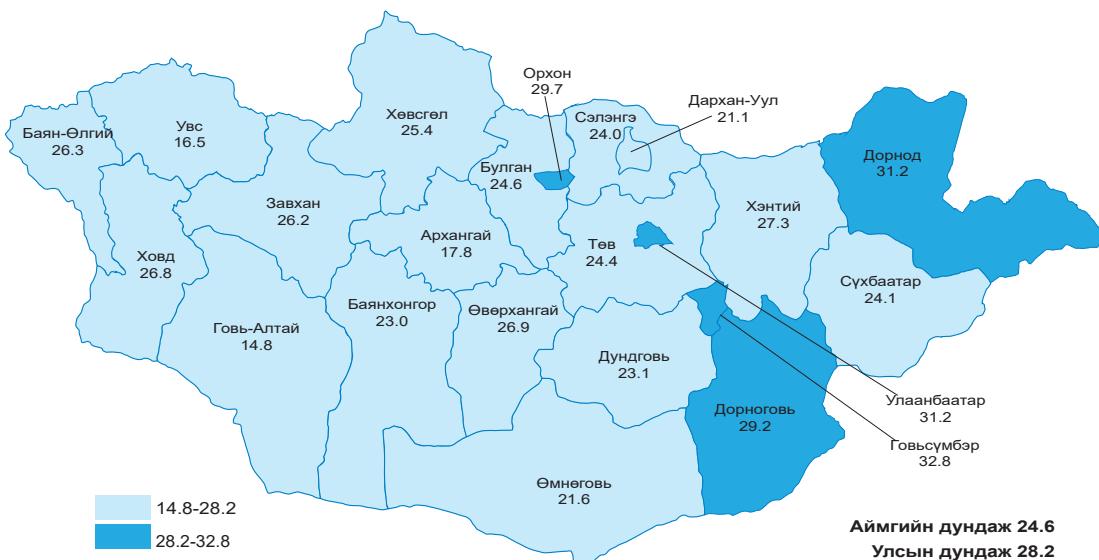
Улсын хэмжээнд 2024 онд 57 319 эх амаржсан нь өмнөх онтой харьцуулахад 6596 тохиолдоор буюу 10.3 хувиар буурсан байна. Төрөлт Улаанбаатар болон бусад аймгуудад 24-269 тохиолдоор жигд буурсан байна. 1000 хүнд ногдох төрөлтийн түвшин улсын дүнгээр (16.9) байгаа бол энэ үзүүлэлт Баян-Өлгий (23.0), Орхон (19.1), Увс (19.1.), Улаанбаатар (18.9), Ховд (18.6), Дархан-Уул (17.5), Говь-Сүмбэр (17.4) аймгуудад улсын дунджаас өндөр байна.

Зураг 3.3. 1000 хүнд ногдох төрөлтийн түвшин, аймгаар, 2024 он

Нийт төрөлтийн 40.6 хувь нь Эх хүүхдийн эрүүл мэндийн үндэсний төв болон амаржих газруудад, 27.9 хувь нь аймгийн нэгдсэн эмнэлэгт, 12.7 хувь нь Бүсийн оношилгоо эмчилгээний төвд, 5.0 хувь нь сум, тосгоны эрүүл мэндийн төвд, 1.6 хувь нь дүүргийн нийгмийн эрүүл мэндийн төвд, 3.6 хувь нь хувийн эмнэлэгт, 8.4 хувь нь бусад эмнэлэгт, 0.3 хувь нь гэрт байна.

Төрсөн эхчүүдийн 24.2 хувь нь анхны төрөгч, 73.5 хувь нь 2-5 удаа төрсөн, 2.3 хувь нь 6 ба түүнээс дээш удаа төрсөн байна. Төрөлт хоорондын зал 6.9 хувь нь 1 жил, 16.5 хувь нь 2 жил, 52.4 хувь нь 3 ба түүнээс дээш жил байна.

Нийт төрөлтийн 99.9 хувийг эмнэлгийн мэргэжилтэн удирдан явуулсан байна. Насны хувьд 3.4 хувь нь 20 хүртэлх насны, 24.3 хувь нь 35-аас дээш насны төрөлт эзэлж байна. Төрөлтийн тусгай коэффициентыг тооцоход 2024 онд нөхөн үржихүйн насны 1000 эмэгтэй тутмын 71.2 нь хүүхэд төрүүлсэн байна.

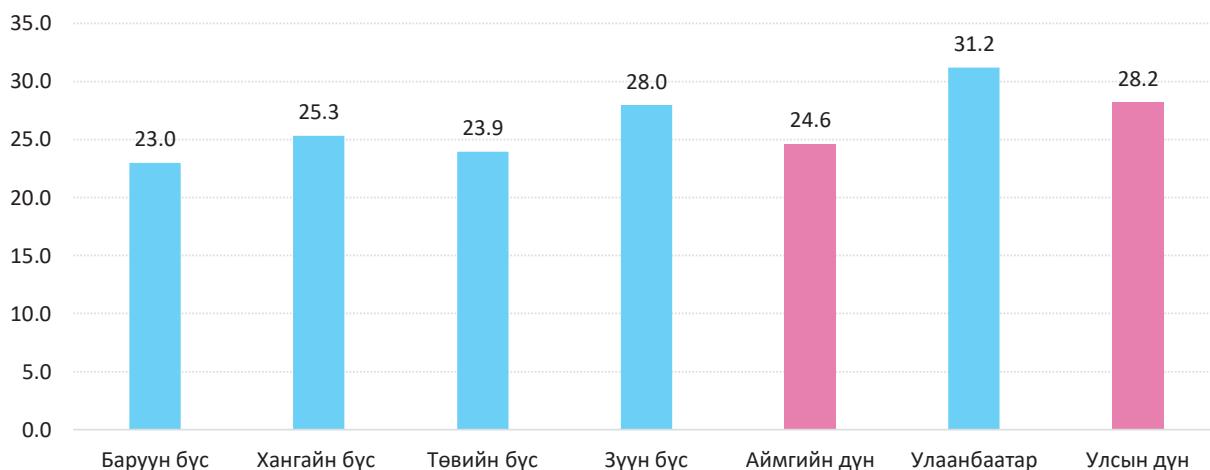
Зураг 3.4. Мэс заслын аргаар төрсөн эхийн хувь, аймгаар, 2024 он

ДЭМБ-аас нийт төрөлтийн 15 хүртэлх хувийг мэс заслын аргаар төрүүлж болно гэж зөвлөдөг. Монгол улсад 2024 оны байдлаар 28.2 хувь байгаа нь тоог өмнөх онтой харьцуулахад 0.3 хувиар өссөн байна.

Мэс заслын аргаар төрүүлсэн хувийг аймгийн дундажтай харьцуулахад Төвийн ба Баруун бүсэд 0.7-1.6 хувиар бага, Хангай болон Зүүн бүсэд 0.7-3.3 хувиар их байна. Улаанбаатарт улсын дунджаас 3.0 хувиар их байна.

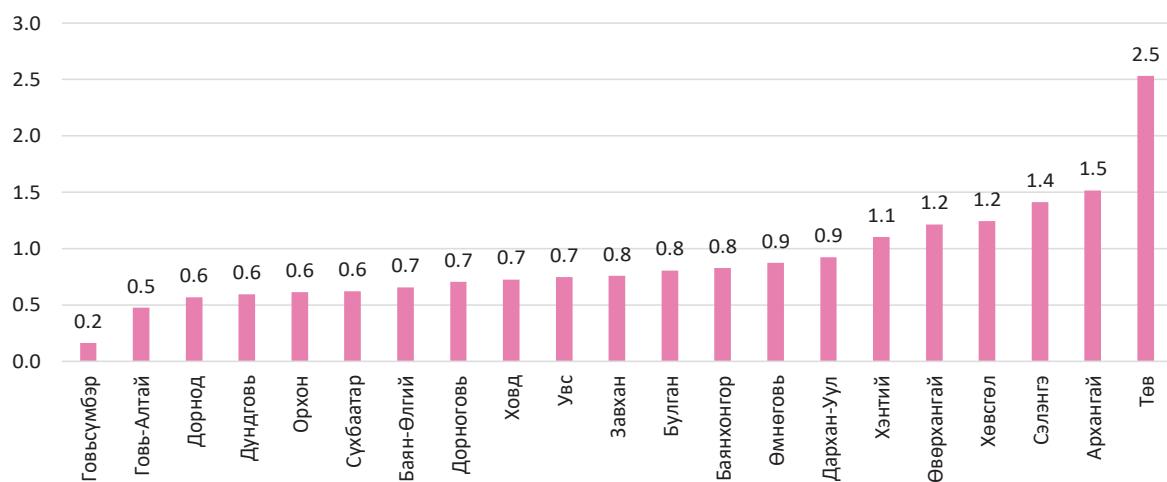
Зураг 3.5. Мэс заслын аргаар төрүүлсэн хувь, бүсээр, 2024 он

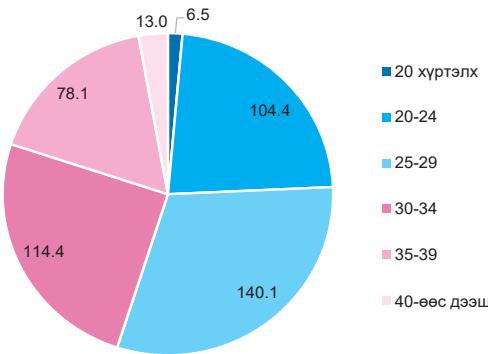

Гэрийн төрөлтийн 154 тохиолдол бүртгэгдсэн бөгөөд өмнөх онтой харьцуулахад 41 тохиолдоор буюу 21.0 хувиар буурсан байна. Гэрийн төрөлтийн 57.8 хувь нь Улаанбаатарт бүртгэгдсэн ба өмнөх оноос 4.2 хувиар буурсан байна.

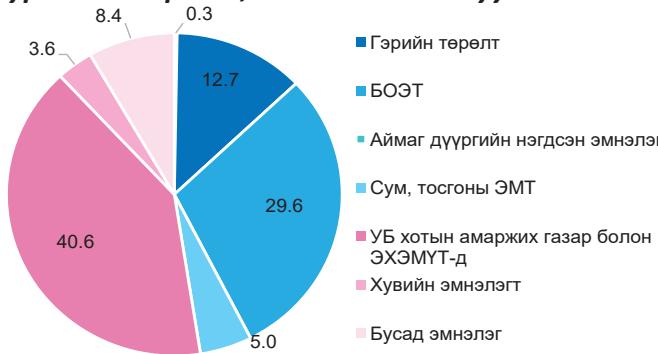
Эмнэлгийн тусlamжгүй төрөлт 39 тохиолдол бүртгэгдсэн нь өмнөх оны мөн үеэс 7 тохиолдоор буюу 15.2 хувиар буурсан байна. Улаанбаатар хотын эмнэлгүүдэд орон нутгийн харьяат 5939 эх амаржсан нь өмнөх оноос 30 тохиолдоор буурсан ба Улаанбаатарт бүртгэгдсэн төрөлтийн 19.1 хувийг эзэлж байна.

Зураг 3.6. Улаанбаатар хотод орон нутгаас ирж амаржсан эхчүүд, бодит тоо, 2024 он

Зураг 3.7. Насны бүлэг дэх төрөлтийн коэффициент, 2024 он

Төрөлтийн нийлбэр коэффициент 2.5 байгаа ба 20-24 насны 1000 эмэгтэй тутмын 104.4 нь, 25-29 насны 1000 эмэгтэй тутмын 140.1 нь, 30-34 насны 1000 эмэгтэй тутмын 114.4 нь хүүхэд төрүүлж байна.

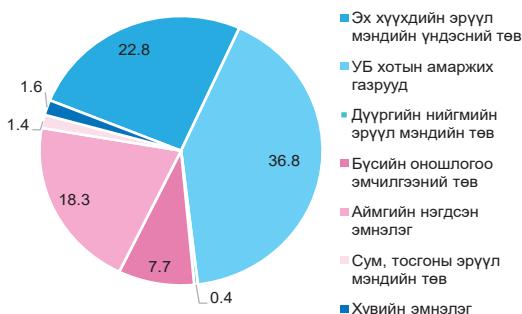
Зураг 3.8. Төрөлт, эмнэлгийн байгууллагын төрлөөр, 2024 он

2024 онд нийт амаржсан эхчүүдийн 85.4 хувь нь төрсний дараах өрхийн эмчийн хяналтад товлолын дагуу үзүүлсэн нь өмнөх онтой харьцуулахад 4.0 хувиар нэмэгдсэн байна.

3.1.3. ЖИРЭМСЭН, ТӨРӨЛТ, ТӨРСНИЙ ДАРААХ ҮЕИЙН ХҮНДРЭЛ

Нийт хүндрэлд :

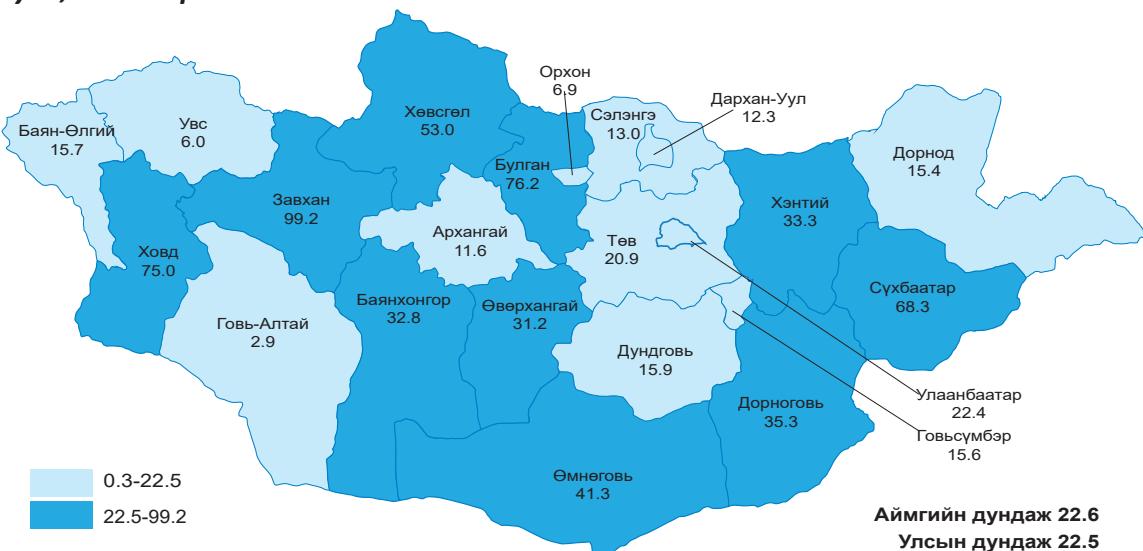
- Жирэмсэн үеийн хүндрэл 48.0 хувь
- Төрөх үеийн хүндрэл 41.2 хувь
- Төрсний дараах үеийн хүндрэл 2.5 хувь
- Жирэмсэн, төрөхөөс үл хамаарах өвчний хүндрэл 8.3 хувийг тус тус эзэлж байна.

Зураг 3.9. Жирэмсэн, төрөх, төрсний дараах үеийн хүндрэл, байршилаар, хувь, 2024 он

Төрөлхийн тэмбүүгийн нийт 13 тохиолдол бүртгэгдсэн нь өмнөх оноос 18 тохиолдлоор буурсан байна. Улаанбаатар хотод 10, Сүхбаатар 1, Говь-Алтай 1, Дорнод аймагт 1 тохиолдол тус тус бүртгэгдсэн байна.

Жирэмсэн эмэгтэйчүүдэд БЗДХ болон тэмбүүгийн тохиолдол буурч байгаа нь жирэмсэн эмэгтэйн тэмбүү өвчнийг эрт оношлох, эмчлэх, тусlamж үйлчилгээний чанар сайжирч байгаатай холбоотой байна.

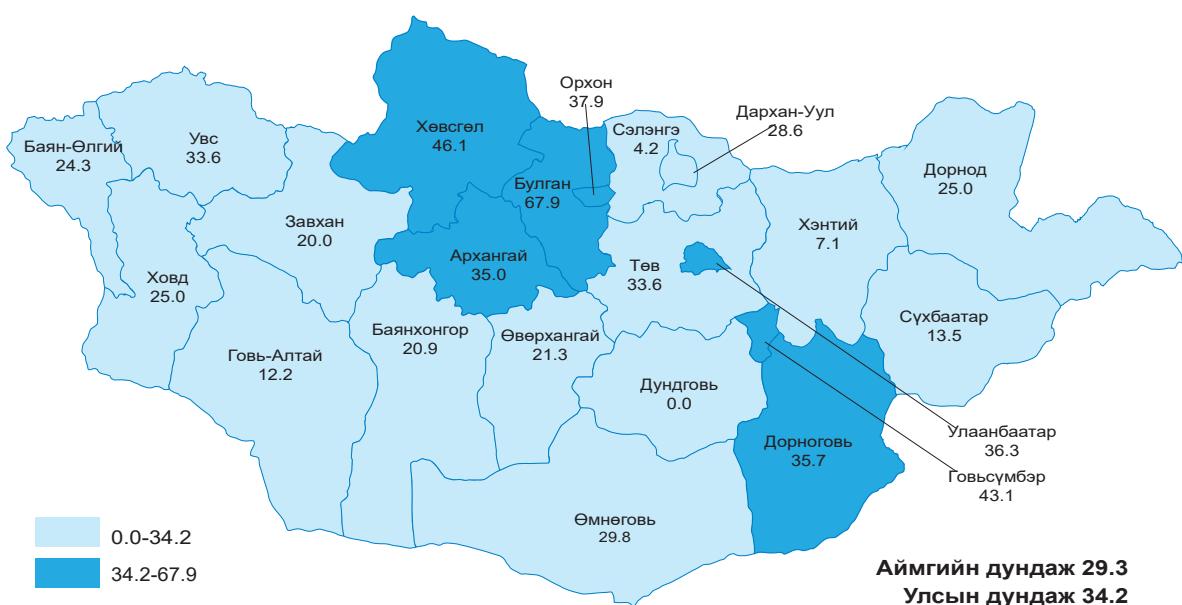
Зураг 3.10. Жирэмсний хүндрэлд манас таталт ба манас таталтын урьдлын эзлэх хувь, аймгаар 2024 он

Жирэмсний хүндрэлд манас таталтын урьдал болон манас таталтын эзлэх хувь Завхан 99.2, Булган 76.2, Ховд 75.0, Сүхбаатар 68.3, Хөвсгөл 53.0, Өмнөговь 41.3, Дорноговь 35.3, Хэнтий 33.3, Баянхонгор 32.8, Өвөрхангай 31.2 байгаа нь улсын дунджаас 8.7-76.7 хувиар их бусад аймгуудад 1.6-19.6 хувиар бага байна.

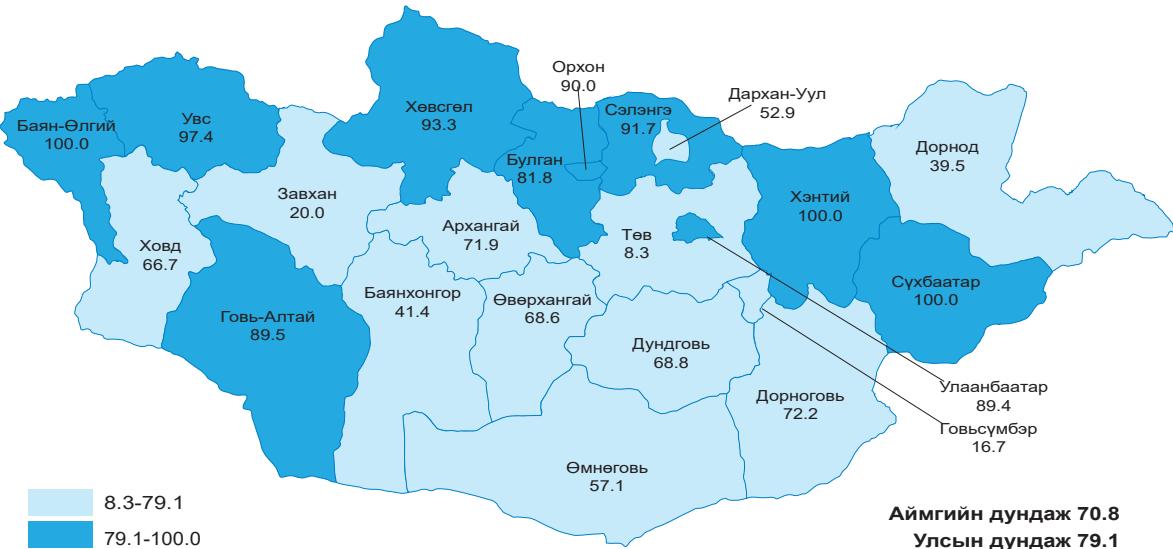
Жирэмсэн үеийн хүндрэлүүдээс манас таталтын урьтал 22.3 хувь, манас таталт 0.2 хувь, төрөх үеийн хүндрэлээс төрөх хүчний анхдагч болон хоёрдогч суралт 34.2 хувь, төрсний дараах хүндрэлээс төрсний дараах үеийн цус алдалт 79.1 хувьтай тэргүүлж байна.

Зураг 3.11. Төрөх үеийн хүндрэлд төрөх хүчний суралын эзлэх хувь, аймгаар, 2024 он

Төрөх үеийн хүндрэлд төрөх хүчний суралын эзлэх хувь хамгийн өндөр нь Булган 67.9, хамгийн бага нь Сэлэнгэ аймаг 4.2 хувь тус тус байна.

Зураг 3.12. Төрсний дараах хүндрэлд цус алдалтын эзлэх хувь, аймгаар, 2024 он

Архангай, Хэнтий, Увс, Хөвсгөл, Орхон, Говь-Алтай, Баян-Өлгий, Сэлэнгэ, Сүхбаатар аймгуудад төрсний дараах хүндрэлд цус алдалтын тохиолдол өндөр бүртгэгдсэн байна.

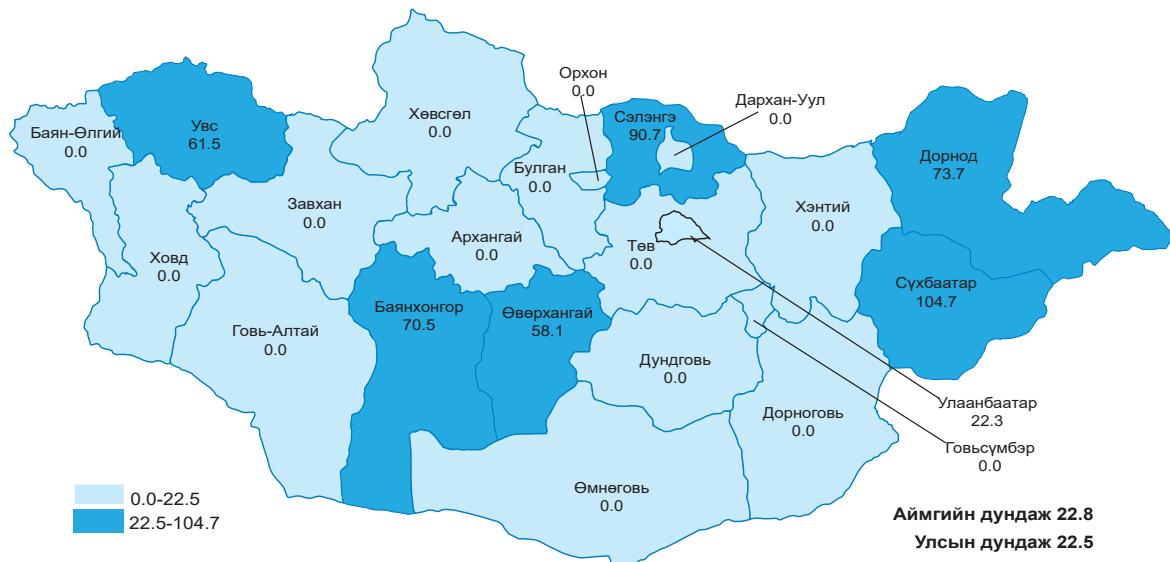
3.1.4. ЭХИЙН ЭНДЭГДЭЛ

Тогтвортой хөгжлийн зорилтод 2030 онд 100 000 амьд төрөлтөд ногдох эхийн эндэгдлийн түвшинг 70 болгох зорилт тавьсан. Монгол Улсын хувьд “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний шалгуур үзүүлэлт, хүрэх түвшнийг тодорхойлсноор 100 000 амьд төрөлтөд ногдох эхийн эндэгдлийн түвшинг 2025 онд 20.0, 2030 онд 15.0, 2050 онд 5.0 болгохоор тодорхойлсон.

Эхийн эндэгдэл 2024 онд 13 тохиолдол бүртгэгдэж, 100 000 амьд төрөлтөд 22.5 байна. Өмнөх оноос 4 тохиолдлоор, 100 000 амьд төрөлт тутамд 3.9-оор буурсан байна. Баянхонгор, Дорнод, Өвөрхангай, Сэлэнгэ, Увс, Сүхбаатар зэрэг аймгуудад эхийн эндэгдлийн тохиолдол бүртгэгдсэн байна. Эхийн эндэгдлийн 84.6 хувь нь эмнэлэгт, 15.4 хувь нь гэртээ эндсэн байна. 100 000 амьд төрөлтөд ногдох эхийн эндэгдлийн түвшинг 2015 онтой харьцуулахад 2024 онд 3.6-оор буурсан байна.

Эндсэн эхчүүдийг боловсролоор нь авч үзэхэд 30.8 хувь нь дипломын болон бакалаврын, 38.4 хувь нь бүрэн дунд, 7.7 хувь нь мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой, 23.1 хувь нь бага боловсролтой байжээ. Түүнчлэн 53.8 хувь нь ажил эрхэлдэг, 23.2 хувь нь малчин, 23.0 хувь нь ажил эрхэлдэггүй байсан байна. Эхийн эндэгдэл бүртгэгдсэн эмнэлгийн төрлөөр нь авч үзвэл ЭХЭМҮТ-д 15.3, амаржих газарт 7.7, бусийн оношилгоо эмчилгээний төвд 15.3, аймгийн нэгдсэн эмнэлэгт-30.8, бусад эмнэлэгт 30.8 хувь тус тус бүртгэгдсэн байна.

Зураг 3.13. Эхийн эндэгдэл, 100 000 амьд төрөлтөд, аймгаар, 2024 он

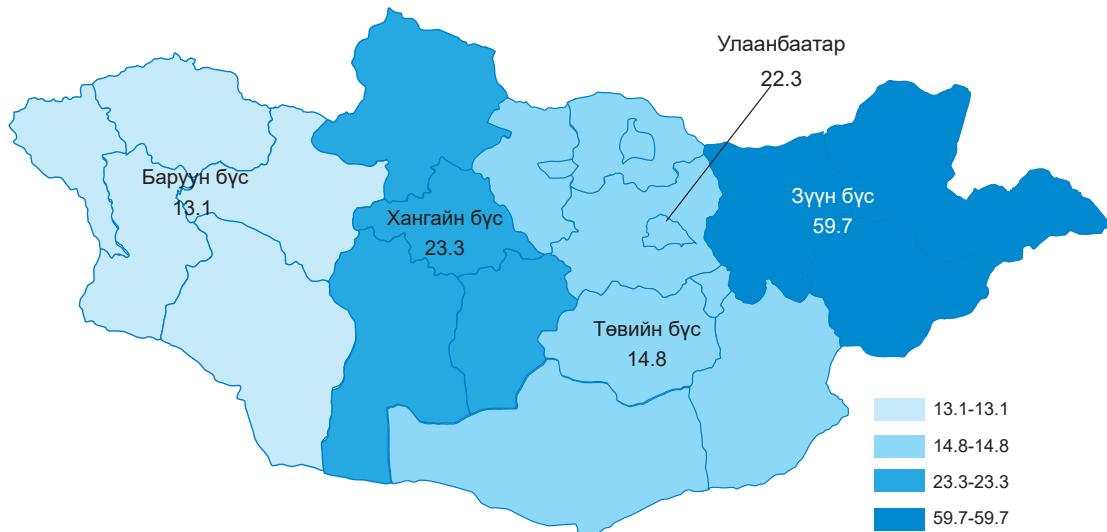

Хүснэгт 3.1. Эхийн эндэгдэл 100 000 амьд төрөлтөд, насны ангилаар, 2024 он

Насны бүлэг	Эзлэх хувь	100 000 амьд төрөлтөд ногдох эхийн эндэгдлийн түвшин /насны бүлгээр*
20 хүртлэх	15	102.4
20-24	23	27.8
25-29	23	19.3
30-34	23	19.8
35-39	15	18.2
40-өөс дээш	0	0.0

Эхийн эндэгдлийн түвшинг 100 000 амьд төрөлтөд насны бүлгээр авч үзэхэд 20 хүртэлх насанд 102.4, 20-24 насанд 27.8 байгаа нь улсын дунгээс 5.3-79.9-оор их байна.

Зураг 3.14. Эхийн эндэгдэл бүсээр, 100 000 амьд төрөлтөд, 2024 он

Эхийн эндэгдлийн түвшинг 100 000 амьд төрөлтөд бус нутгаар авч үзвэл Баруун, Төвийн бүсэд улсын дунджаас 1.9-9.4 тохиолдлоор бага, харин Зүүн бүсэд улсын дунджаас 37.2 -оор их байна.

3.2. ХҮҮХДИЙН ЭРҮҮЛ МЭНД

3.2.1. ТӨРӨЛТ

Шинээр төрсөн хүүхдийг нярай үед нь буюу төрсний дараах нэг сар хүртэлх хугацаанд нь хамрагдвал зохих эрүүл мэнд, нийгмийн үйлчилгээнд хамруулснаар амьдрах боломжийг нэмэгдүүлж, хэвийн өсөлт хөгжилтэй, эрүүл саруул өсөж торних үндэс болдог.

Улсын хэмжээнд 2024 онд төрөөд нэг цагийн дотор хөхөө амласан хүүхдийн хувь 96.3 байна. Энэ үзүүлэлт Улаанбаатарт улсын дунджаас 1.5 хувиар бага үзүүлэлттэй байна.

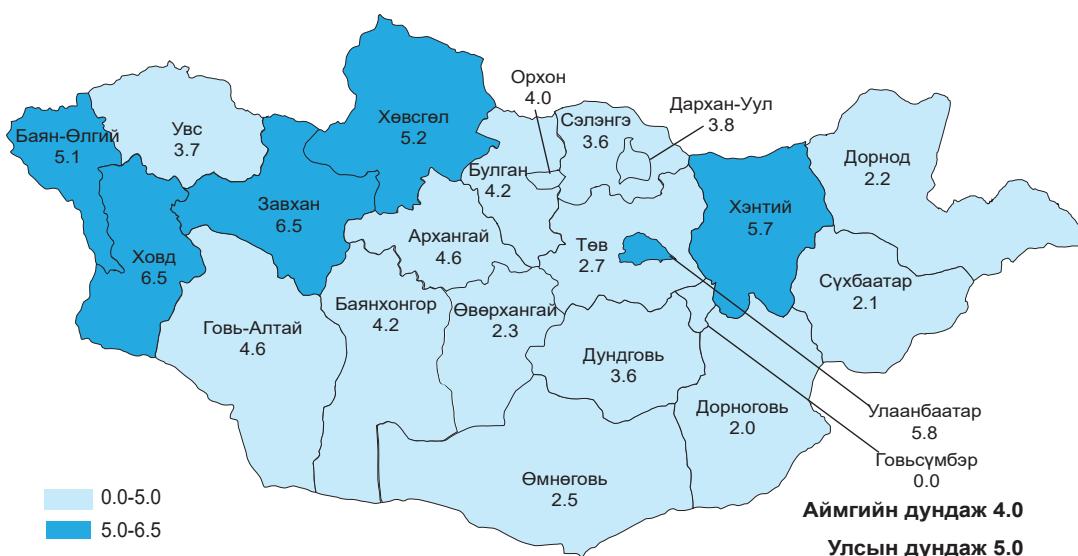
Хүснэгт 3.2. Төрсөн хүүхдийн тоо, бүсээр, 2024 он

Бүсээр	Амьд төрсөн хүүхэд					Амьгүй төрөлтийн түвшин /1000 нийт төрөлтөд/
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Хүйсийн харьцаа /100-д/	Бага жинтэй хүүхдийн эзлэх хувь	
Баруун бүс	7635	3920	3715	105.5	4.0	6.2
Төвийн бүс	6747	3506	3241	108.2	3.2	4.9
Хангайн бүс	8602	4388	4214	104.1	4.3	4.2
Зүүн бүс	3352	1720	1632	105.4	3.4	5.7
Аймгийн дүн	26336	13534	12802	105.7	3.8	4.0
Улаанбаатар	31420	16181	15239	106.2	5.2	5.8
Улсын дүн	57756	29715	28041	106.0	4.6	5.0

Улсын хэмжээнд 57 756 хүүхэд амьд төрсөн нь өмнөх оны мөн үеэс 6550 хүүхдээр буюу 10.2 хувиар буурсан байна. Нийт амьд төрсөн хүүхдийн 4.6 хувь нь 2500 граммаас доош жинтэй төржээ. Амьд төрсөн хүүхдийн 1402 нь хоёр ихэр, 18 нь гурван ихэр хүүхэд байна.

Амьгүй төрөлтийн 290 тохиолдол бүртгэгдсэн нь 1000 нийт төрөлтөд 5.0 байгаа ба өмнөх онтой харьцуулахад 54 тохиолдлоор буюу 15.7 хувиар буурсан байна.

Зураг 3.15. Амьгүй төрөлтийн түвшин 1000 нийт төрөлтөд, аймгаар, 2024 он

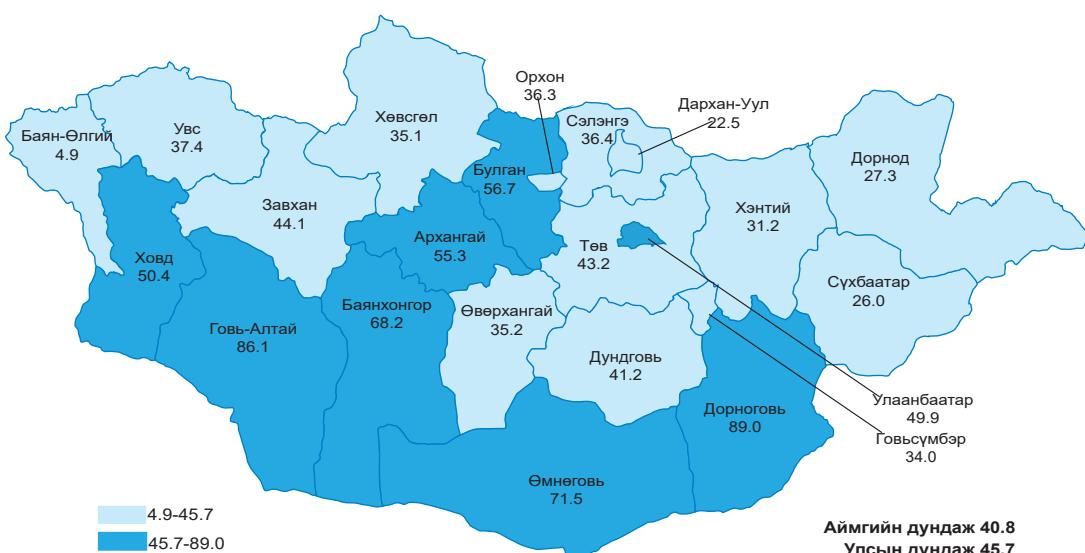
Амьгүй төрөлтийн түвшин Баян-Өлгий, Завхан, Ховд, Хөвсгөл, Хэнтий аймагт 1000 нийт төрөлтөд 5.1-6.5 байгаа нь улсын дунджаас 0.1-1.5 тохиолдоор өндөр байна. Баруун бүсэд амьгүй төрөлтийн түвшин Завхан аймагт 6.5 байгаа нь бүсийн дунджаас 0.3 тохиолдоор өндөр үзүүлэлттэй байна. Хангай болон Төвийн бүсийн амьгүй төрөлтийн түвшин улсын дунджаас бага үзүүлэлттэй байна.

Амьгүй төрөлтөд эрэгтэй хүүхдийн эзлэх хувь 57.9 байна. Төрөх үеийн хүйсийн харьцаа 137.7 байна. Нийт амьд төрөлтийн 0.6 хувьд нь төрөлхийн гажгийн тохиолдол бүртгэгдсэн байна.

3.2.2. ХҮҮХДИЙН ӨВЧЛӨЛ

Нярай хүүхдийн өвчлөлийн 27 157 тохиолдол бүртгэгдсэн бөгөөд энэ нь амьд төрсөн хүүхдийн 47.0 хувийг эзэлж байгаа бөгөөд өнгөрсөн оноос өвчлөл 12.2 хувиар буурсан байна.

Зураг 3.16. Нярай хүүхдийн өвчлөл амьд төрсөн хүүхдэд эзлэх хувиар, аймгаар, 2024 он

Перинаталь үед үүссэн зарим эмгэг дотор төрөхөд үраг бүтэх 1.9 хувь, нярайн шарлалт 48.6 хувийг эзэлж байна. Амбулаторид бүртгэгдсэн нэг хүртэлх насны хүүхдэд төрөлхийн гажгийн 8693 тохиолдоос зүрхний таславчийн төрөлхийн гажиг 38.5 хувь, түнхний төрөлхийн гажиг 36.3, сэтэрхий үруул ба тагнай 2.0 хувь, шээс ялгаруулах тогтолцооны төрөлхийн гажиг 7.5 хувь, цусны эргэлтийн тогтолцооны төрөлхийн гажиг 3.7 хувтай тэргүүлж байна.

Амбулаторид нялхас болон тав хүртэлх насны хүүхдийн өвчлөл Улаанбаатарт амьсгалын тогтолцооны өвчин, перинаталь үеийн эмгэг, гэмтэл, хордлого ба гадны шалтгаант өвчин, мэдрэлийн тогтолцооны өвчин харин орон нутагт амьсгалын тогтолцооны өвчин, хоол боловсруулах тогтолцооны өвчин тэргүүлэх шалтгаан болж байна.

Нялхас болон тав хүртэлх насны хүүхдийн дунд тохиолдох амьсгалын тогтолцооны өвчлөлөөс гүйлсэн булчирхайн үрэвсэл 12.4, цочмог бронхит 22.4, уушгины хатгалгаа 12.1 хувийг тус тус эзэлж байна. Хоол боловсруулах тогтолцооны өвчлөлийн дийлэнх буюу 27.9 хувийг халдварт бус суулгалт өвчин эзэлж байна.

**Хүснэгт 3.3. Нялхас болон 5 хүртэлх насны хүүхдийн өвчлөлийн шалтгаан,
(Амбулатор), 2024 он**

Тэргүүлэх шалтгаан	1 хүртэлх насны		5 хүртэлх насны	
	Улаанбаатар	Орон нутаг	Улаанбаатар	Орон нутаг
Амьсгалын тогтолцооны өвчин	22.2	59.7	34.8	60.6
Хоол боловсруулах тогтолцооны өвчин	6.2	7.9	17.1	16.6
Перинаталь үед үүссэн зарим эмгэг	16.8	5.6	0.0	0.0
Гэмтэл, хордлого ба гадны шалтгаант бусад тодорхой эмгэг	3.5	0.6	13.4	2.1
Арьс ба арьсан доорх эслэгийн өвчин	6.8	5.6	8.1	6.7
Чих ба хөхлөг сэргэнгийн өвчин	5.1	6.0	3.3	4.7
Мэдрэлийн тогтолцооны өвчин	18.6	5.5	3.3	0.7

■ Тэргүүлэх шалтгаан ■ Хоёрдугаар шалтгаан ■ Гуравдугаар шалтгаан

**Хүснэгт 3.4. Нялхас болон 5 хүртэлх насны хүүхдийн өвчлөлийн шалтгаан,
(Стационар), 2024 он**

Тэргүүлэх шалтгаан	1 хүртэлх насны		5 хүртэлх насны	
	Улаанбаатар	Орон нутаг	Улаанбаатар	Орон нутаг
Амьсгалын тогтолцооны өвчин	51.2	65.0	66.0	74.7
Хоол боловсруулах тогтолцооны өвчин	12.9	8.9	11.4	7.0
Перинаталь үед үүссэн зарим эмгэг	24.7	17.2	0.0	0.0
Гэмтэл, хордлого ба гадны шалтгаант бусад тодорхой эмгэг	1.0	0.9	3.0	3.2
Арьс ба арьсан доорх эслэгийн өвчин	0.8	1.2	2.4	3.7
Төрөлхийн гажиг	1.7	0.1	1.7	0.2
Мэдрэлийн тогтолцооны өвчин	2.0	3.7	2.0	1.8

■ Тэргүүлэх шалтгаан ■ Хоёрдугаар шалтгаан ■ Гуравдугаар шалтгаан

Стационарт нялхас болон тав хүртэлх насны хүүхдийн өвчлөл Улаанбаатар болон орон нутагт амьсгалын тогтолцооны өвчин, хоол боловсруулах тогтолцооны өвчин, перинаталь үеийн эмгэг тэргүүлэх шалтгаан болж байна.

Нялхас болон тав хүртэлх насны хүүхдийн дунд тохиолдох амьсгалын тогтолцооны өвчлөлөөс уүшгини хатгалгаа 78.5, цочмог бронхит 12.5, цочмог төвөнхийн болон цагаан мөгөөрсөн хоолойн үрэвсэл 1.8 хувийг тус тус эзэлж байна. Хоол боловсруулах тогтолцооны өвчлөлийн 21.8 хувийг халдварт бус суулгальт өвчин эзэлж байна.

Хүснэгт 3.5. Хүүхэд, өсвөр үеийнхний өвчлөлийн тэргүүлэх шалтгаан, насын бүлгээр, тухайн насын 10 000 хүүхдэд, 2024 он (Амбулатор)

Тэргүүлэх шалтгаан	1-4 нас	5-9 нас	10-14 нас	15-19 нас
Амьсгалын тогтолцооны өвчин	5287.8	2444.2	1799.4	1401.0
Хоол боловсруулах тогтолцооны өвчин	1815.6	2281.4	1762.0	1719.8
Халдварт ба шимэгчид зарим өвчин	333.8	166.5	80.1	128.2
Гэмтэл, хордлого ба гадны шалтгаант бусад тодорхой эмгэг	777.3	573.3	892.3	957.1
Чих ба хөхлөг сэргэнгийн өвчин	439.1	305.1	230.2	167.9
Арьс ба арьсан доорх эслэгийн өвчин	794.4	500.2	588.0	735.6
Шээс бэлгийн тогтолцооны өвчин	260.7	268.4	296.0	579.1
Нүд ба түүний дайврын өвчин	312.3	328.7	317.1	281.2

Тэргүүлэх шалтгаан

Хоёрдугаар шалтгаан

Гуравдугаар шалтгаан

Амбулаторт өсвөр насын хүүхдийн өвчлөлд амьсгал, хоол боловсруулах тогтолцооны өвчлөл тэргүүлэх шалтгаан болж байна. 1-4 насын 10 000 хүүхдэд ногдох өвчлөлд цочмог бронхит, 5-9, 10-14, 15-19 насын хүүхдийн өвчлөлд шүд цоорох, шүд ба дайврын эмгэг тэргүүлэх шалтгаан болж байна.

Хүснэгт 3.6. Хүүхэд, өсвөр үеийнхний өвчлөлийн тэргүүлэх шалтгаан, насын бүлгээр, тухайн насын 10 000 хүүхдэд, 2024 он (Стационар)

Тэргүүлэх шалтгаан	1-4 нас	5-9 нас	10-14 нас	15-19 нас
Амьсгалын тогтолцооны өвчин	1799.2	492.3	393.1	279.7
Хоол боловсруулах тогтолцооны өвчин	257.0	94.8	99.4	125.0
Халдварт ба шимэгчид зарим өвчин	151.2	58.7	40.1	49.4
Гэмтэл, хордлого ба гаднын шалтгаант бусад тодорхой эмгэг	80.1	58.2	79.5	95.0
Мэдрэлийн тогтолцооны өвчин	49.5	39.9	61.2	95.3
Арьс ба арьсан доорх эслэгийн өвчин	76.0	47.5	71.0	90.7

Тэргүүлэх шалтгаан

Хоёрдугаар шалтгаан

Гуравдугаар шалтгаан

Стационарт хүүхдийн өвчлөлд амьсгал, хоол боловсруулах тогтолцооны өвчлөл тэргүүлэх шалтгаан болж байна. 1-4 насын 10 000 хүүхдэд ногдох өвчлөлд халдварт бус суулгалт, уушгини хатгалгаа, 5-19 насанд мухар олгойн өвчлөл тэргүүлэх шалтгаан болж байна.

3.2.3. НЯЛХАС БОЛОН ТАВ ХҮРТЭЛХ НАСНЫ ХҮҮХДИЙН ЭНДЭГДЭЛ

Улсын хэмжээнд 2024 онд нялхсын эндэгдэл 702 тохиолдол бүртгэгдэж, 1000 амьд төрөлтөд 12.2 болж байгаа нь өмнөх оноос 0.1-оор буурсан байна. Нялхсын эндэгдлийн 61.4 хувийг нярайн эндэгдэл эзэлж байгаа бөгөөд 1000 амьд төрөлтөд ногдох нярайн эндэгдэл 7.5 байна.

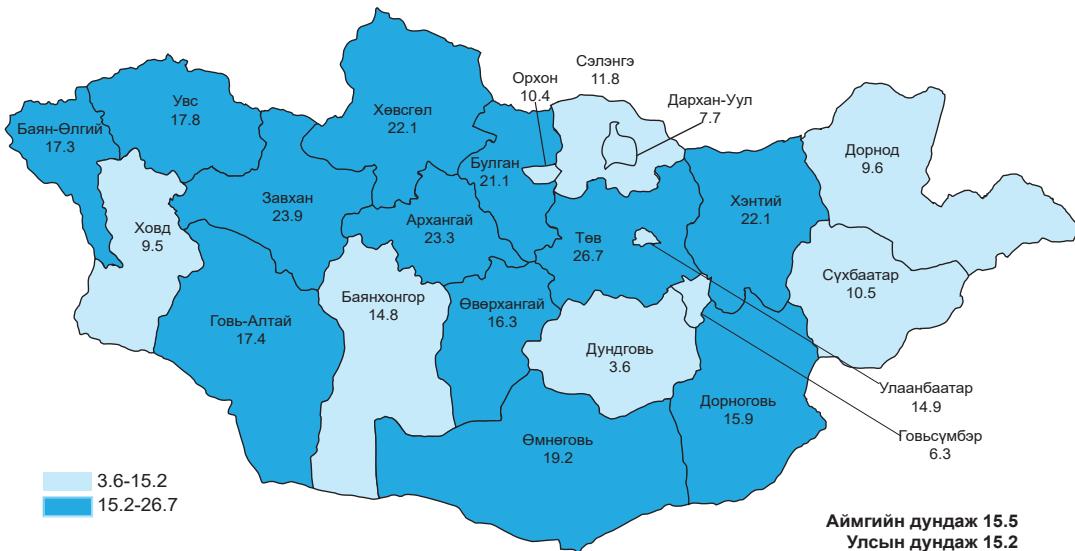
Нярайн эндэгдлийн нийт 431 тохиолдол бүртгэгдсэний 281 буюу 65.2 хувь нь нярайн эрт үед (амьдралын эхний 0-6 хоногт), 150 буюу 34.8 хувь нь нярайн хожуу үед (амьдралын эхний 7-28 хоногт) эндсэн байна. Нэг хүртэлх насандаа эндсэн хүүхдийн 57.7 хувь нь эрэгтэй, 42.3 хувь нь эмэгтэй хүүхэд байна.

Харин тав хүртэлх насандаа 877 хүүхэд эндсэн бөгөөд амьд төрсөн 1000 хүүхдэд ногдох түвшин 15.2 байна. Өмнөх онтой харьцуулахад 84 тохиолдоор буурч, амьд төрсөн

1000 хүүхдэд ногдох эндэгдэл 0.3 тохиолдлоор ихэссэн үзүүлэлттэй байна. 1000 амьд төрсөн эрэгтэй хүүхдэд 16.8, эмэгтэй хүүхдэд 13.4 байна.

Тав хүртэлх насын 1000 амьд төрөлтөд ногдох хүүхдийн эндэгдэл Төв (26.7), Завхан (23.9), Архангай (23.3), Хөвсгөл (22.1), Хэнтий (22.1), Булган (21.1), Өмнөговь (19.2) Баян-Өлгий (17.3), Говь-Алтай (17.4), Увс (17.8), Өвөрхангай (16.3), Дорноговь (15.9) аймгуудад улсын дунджаас 0.7-11.5 тохиолдлоор өндөр байна.

Зураг 3.17. Тав хүртэлх насын хүүхдийн эндэгдэл, 1000 амьд төрөлтөд, 2024 он

Хүснэгт 3.7. Нялхас болон 5 хүртэлх насын хүүхдийн эндэгдлийн шалтгаан, хувь, 2024 он

Үзүүлэлт	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд
Нярайн эрт үеийн эндэгдэл	176	105	281
Нярайн хожуу үеийн эндэгдэл	83	67	150
Нярайн эндэгдэл	259	172	431
5 хүртэлх насын хүүхдийн эндэгдэл	500	377	877
Амьд төрсөн хүүхдийн тоо	29715	28041	57756

Нялхсын эндэгдэлд хот болон хөдөө орон нутаг перинаталь үед үүссэн эмгэгүүд тэргүүлэх шалтгаан болж байна.

Хүснэгт 3.8. Нялхас болон 5 хүртэлх насын хүүхдийн өвчлөлийн шалтгаан, (Стационар) 2024 он

Тэргүүлэх шалтгаанаар	1 хүртэлх насы		5 хүртэлх насы	
	Улаанбаатар	Орон нутаг	Улаанбаатар	Орон нутаг
Мэдрэлийн тогтолцооны өвчин	1.3	2.6	3.2	4.2
Амьсгалын тогтолцооны өвчин	6.7	12.5	10.5	8.6
Перинаталь үед үүссэн зарим эмгэг	59.9	52.7	35.3	57.0
Төрөлхийн гажиг, гаж хөгжил ба хромосомын эмгэг	21.9	11.8	9.0	23.0
Гэмтэл, хордлого ба гадны шалтгаант бусад тодорхой эмгэг	3.1	12.1	19.9	8.6

Тэргүүлэх шалтгаан

Хоёрдугаар шалтгаан

Гуравдугаар шалтгаан

Тав хүртэлх насандаа эндсэн хүүхдийн 85.2 хувь нь өвчнөөр, 14.8 хувь нь осол, гэмтлийн үлмаас эндсэн бөгөөд 75.1 хувь нь эмнэлэгт, 19.5 хувь нь гэртээ, 5.4 хувь нь бусад газар эндсэн байна.

3.3. ҮР ХӨНДӨЛТ

Ихэнх эмэгтэйчүүд хүсээгүй үедээ жирэмсэлнээс үр хөндүүлдэг. Хөгжиж буй орнуудад хүсээгүй жирэмслэлтийн 84 хувийг орчин үеийн ЖСАХ-ийн хангагдаагүй хэрэгцээтэй эмэгтэйчүүд эзэлдэг. Иймд үр хөндөлтийн хувь хэмжээ нь гэр бүл төлөвлөлтийн хөтөлбөрүүдийн үр ашгийг харуулах чухал үзүүлэлт болдог.

Үр хөндөлт 2024 онд 12 676 тохиолдол бүртгэгдэж, 1000 амьд төрөлтөд 219.5, нөхөн үржихүйн насын 1000 эмэгтэйд 15.1 үр хөндөлт ногдох байна. Үр хөндөлт өмнөх оноос 479 тохиолдлоор буюу 4.0 хувиар, 1000 амьд төрөлт тутамд 29.8 тохиолдлоор тус тус нэмэгдсэн байна. 1000 амьд төрөлтөд ногдох үр хөндөлт Өмнөговь (399.0), Дархан-Уул (225.6), Дорноговь (331.3) зэрэг аймгууд болон Улаанбаатарт (307.9) байгаа нь улсын дунджаас 6.2-179.5 тохиолдлоор өндөр байна. Мөн хувийн эмнэлэгт хийгдсэн үр хөндөлт өмнөх оноос 732 тохиолдлоор буюу 26.0 хувиар нэмэгдсэн байна. Хожуу үеийн үр хөндөлтийн түвшин 1000 амьд төрөлтөд 9.8 байна.

Үр хөндөлт хийлгэж буй эмэгтэйчүүдийг насын бүлгээр авч үзэхэд 20-иос доош насынх 4.7 хувь, 20-34 насынх 60.0 хувь, 35-аас дээш насын эмэгтэйчүүд 35.3 хувийг тус тус эзэлж байна. Өмнөх онтой харьцуулахад 20-иос доош насын үр хөндөлтийн түвшин 0.3 хувиар буурсан байна. Үр хөндүүлсэн эмэгтэйчүүдийн 14.4 хувь нь төрөөгүй ба анх удаа үр хөндүүлсэн тоо өмнөх оноос 345 тохиолдлоор буюу 19.9 хувиар буурсан байна.

Үр хөндөлтийн хүндрэл нийт 25 тохиолдол бүртгэгдсэн ба үүнээс 96.0 хувийг умайн агшилт суларч цус алдсан, 4.0 хувийг бусад хүндрэл тус тус эзэлж байна.

Хүснэгт 3.9. Үр хөндөлт, эмнэлгийн төрлөөр, хувь 2024 он

№	Байршил	Бүртгэгдсэн үр хөндөлтийн тоо	Эзлэх хувь
1	Эх хүүхдийн эрүүл мэндийн үндэсний төв	1306	10.3
2	Амаржих газрууд	4832	38.1
3	Дүүргийн нийгмийн эрүүл мэндийн төв	80	0.6
5	Бүсийн оношилгоо эмчилгээний төв	675	5.3
6	Аймгийн нэгдсэн эмнэлэг	1495	11.8
8	Сум, тосгоны эрүүл мэндийн төв	61	0.5
10	Хувийн эмнэлэг	3538	27.9
11	Бусад эмнэлэг	689	5.4
Бүгд		12676	100

3.4. ЖИРЭМСЛЭХЭЭС СЭРГИЙЛЭХ ОРЧИН ҮЕИЙН АРГА ХЭРЭГСЭЛ (ЖСАХ)

Жирэмслэхээс сэргийлэх арга, хэрэгслийг зөв зохистой хэрэглэх нь хэт эрт, хожуу жирэмслэхээс сэргийлэх, хэт ойрхон төрөхгүй, төрөлт хоорондын зайд төлөвлөх, нийт хүүхдийн тоог хязгаарлах зэрэг боломжийг олгодог учир эмэгтэйчүүд, хүүхдийн эрүүл мэндэд нэн чухал юм.

ЖСАХ-ийг дотор нь орчин үеийн болон уламжлалт гэж ангилдаг ба орчин үеийн аргад умайн гуурсан хоолой, эрэгтэй үрийн суваг боох, ерөндөг, тариа, суулгац, эм, эрэгтэй/эмэгтэй бэлгэвч, диафрагм, лаа, царцмаг болон яаралтай ууж хамгаалах эмийг ууж хамгаалах аргууд хамаардаг. 2024 онд нөхөн үржихүйн насын эмэгтэйчүүдийн 49.5 хувь нь ямар нэг жирэмслэлтээс сэргийлэх арга хэрэглэдэг байна. Жирэмслэхээс сэргийлэх аргын хэрэглээг төрлөөр нь авч үзэхэд; ерөндөг 26.7, бэлдмэл (эм) 22.6, бэлгэвч 21.4, тариа 9.1 бусад 11.2, суулгац (норплант) 6.2, умайн гуурсан хоолойг боох 2.9 хувийг тус тус эзэлж

байна. Жирэмслэлтээс сэргийлэх арга хэрэглэж байсан эмэгтэйчүүдийн 20.5 хувь хэрэглэхээ болж 0.7 хувь нь жирэмсэлсэн байна.

Хүснэгт 3.10. ЖСАХ хэрэглэж байгаа эмэгтэйчүүд, хувь, байршилаар, 2024 он

№	Байршил	ЖСАХ хэрэглэж байгаа эмэгтэйчүүдийн тоо	Эзлэх хувь
1	Өрхийн эрүүл мэндийн төв	294033	70.8
2	Сум, тосгоны эрүүл мэндийн төв	115234	27.8
3	Аймгийн нэгдсэн эмнэлэг	2714	0.7
4	Хувийн эмнэлэг	459	0.1
5	Бусад	2813	0.7
6	Бүгд	415253	100.0